

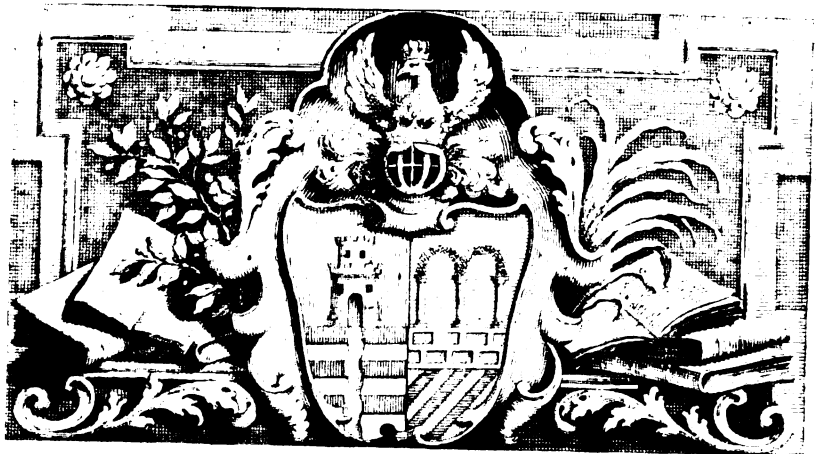
CASTI INNOCENTIS
ANSALDI
ORDINIS PRÆDICATORUM
DE
FORENSI JUDAEORUM
BUCCINA
COMMENTARIUS.

Excudebat BRIXIAE Johannes-Maria Rizzardi

M. D. C C X L V.

SUPERIORUM AUCTORITATE.

PRÆSTANTISSIMO AC GENEROSO VIRO
FRANCISCO
RONCALLI PAROLINO
COMITI REGIS POLONIAE

CASTUS INNOCENS ANSALDUS

QUIDNAM causæ fuerit, ut Tibi, *PRÆ-*
STANTISSIME COMES, hunc Librum
inscriberem, statim citra ambages
ac candide aperiam. Ex quo inclytam hanc
Ur-

Urbem incolere, Teque cognoscere ac coram alloqui mihi contigit, amplam illam virtutum fegetem, quæ Tibi omni loco & tempore, præclari instar satellitii, famulantur, demiratus, ex illo me beatum fore, si quando tuum etiam patrocinium mihi conciliandi copia fieret, satis persuasum habui; Tuo potissimum animi candore, quam primam sapientiam appellare ausim, & præsertim in Mœcenatibus requirendam, illectus, ac mirifice captus. Quum igitur meum *De Forenfi Judæorum Buccina Commentarium* elucubrarem, ac typis mandandum pararem, mihi Ipse scribenti in oculis eras, ad Te mea consilia spectabant, ac demum mihi metipsum gratulabar oblatam id, quod erat in votis, nanciscendi occasionem. Mecum enim reputabam, & quodam veluti œstro percitus more Poetarum, haud perperam mihi facturus videbar, si clangentibus famæ tubis, quibus Tuum Nomen ubique terrarum celebratur recutitorum etiam Buccinam quodammodo sociandam ac permiscendam curarem.

Re-

Revera cujus aures aut oculi ita peregrinantur, ut nesciat, quanto in pretio apud homines cultioris Orbis, five universæ Europæ habearis? Percurrantur ea, quæ Viri Doctissimi Tibi nuncuparunt, quæ de Te scripta reliquerunt, percurrantur Acta, Ephemerides, & quidquid hujusmodi magnos ac celebres Viros, eorumque foetus recensere consuevit, si quis tuæ gloriæ, quæ longe lateque pervagata est, vestigia cupit apprehendere. At sine, VIR undequaue CLARISSIME, me aliquantulum indulgere mihi, & vela pandere, vel ab ipsis Tuæ adolescentiæ primordiis nonnulla repetentem, non quod facta & decora alta verbis me equare posse mihi adrogem, sed ut magis magisque meum erga Te obsequium testatum relinquam, & simul qualem quantumque Auspicem mihi paraverim, plenius innotescat. Et profecto quid nominis gesseris in humanioribus literis studiisque iis, quibus Juvenes imbui solent, testes esse possunt cum æquales Tui, qui eodem in stadio tecum, sed non passibus æquis de-

cur-

currentes, Tibi primas concedebant, tum Præceptores Tui, qui in Te, quo eras ingenii acumine ac discendi ardore, magnum se laborum fructum in dies capere fatebantur. Quam libens, si ætas ac tempora utriusque nostrum id passa essent, affuissem & ego egregio illi certamini, quo Philosophicas Theses Deiparæ, quam usque a teneris præcipue coluisti, dicatas publice propugnasti, eaque animi alacritate, ut jam tum portenderes, quid de Te annorum processu expectandum foret! Sed hæc atque alia hujus generis in liberalibus Disciplinis lineamenta, quæ specimina futuræ magnitudinis erant, leviter ac cursim attingo, ad majora prope-rans, quæ tacitum me præterire nefas existimarem. Atque utinam fines Epistolæ præscripti facultatem mihi liberius expatiandi permitterent, neque alia ex parte modestia Tua reluctaretur. Nam pronum mihi esset ejusmodi tabellam, quæ Te intus & in cute repræsentaret, exhibere, ut omnes, quotquot legerent, inspicerentque, raperet in admi-

rationem Tui. Itaque illam morum integritatem, in utraque fortuna constantem æqualitatem ac moderationem, comitatem in Amicos, in universum hominum genus facilitatem, ac de omnibus benemerendi innatam cupiditatem, illud veritatis præterferendæ semper ac tuendæ, non involucris atque integumentis fucandæ, propositum, cetera denique ornamenta, quibus præcordia tua, de meliore luto ficta, abundant, satis innuisse contentus, aliqua ex iis delibabo, quæ ex vena tam divite profluxerunt. Et sane ejus vitæ genus, quam nunc ducis, olim etiam Te duxisse, cum Tui juris, custode remoto, factus fuisti, ostendunt ea studia & curæ, in quibus totus eras, ut Patriæ unice carus atque utilis efficerere. Quamobrem de Te illud idem prædicare possumus, quod de seipso Romanæ Pater eloquentiæ dictabat, quod nempe temporis alii in ludo, in aleis, & conviviis infumebant, totum abs Te tunc impendi in discendis ac comparandis non tantum humanitatis, verum etiam

*

altio.

altioris ordinis Disciplinis, cujusmodi *ἐγκυκλι-
 παιδία* in Te esse fidem faciunt Opera, quæ
 postmodo in lucem edidisti, qua sacram, qua
 profanam, omnigenamque uno verbo eru-
 ditionem redolentia. Tali vitæ instituto, &
 melioris notæ Scriptorum assiduæ lectioni,
 quemadmodum etiam doctorum Virorum
 commercio ac familiaritati, quibus apprime
 semper delectatus es, accepti referri debent
 Tractatus illi *De Aquis Brixianis*, & *De
 Aquis Coldoni*, auro contra æstimandi, quos
 florenti ac viridi ætate excudendos curasti,
 adeo defæcatos, puroque ac puro sermone
 conscriptos, eaque facundiæ vi ac copia di-
 cendi, ut sæculi aurei nitorem, elegantiam, ac
 divitias æmulentur, meritoque a sapientissi-
 mo calamo atque ore EMINENTISS. CARDI-
 NALIS QUIRINI elogia haud semel elicuerint.
 Quem stuporem prælo egressi excitarunt!
 lætante interim Brixia, ac nihil non de tan-
 to Alumno sibi in posterum pollicente. Qua-
 re non est mirandum, si eorundem exem-
 plaria adeo rara facta sunt, ut vix unum ali-
 quod

quod uspiam invenire liceat. Ab eadem vivendi studendique ratione profecta nemo non videt alia monumenta, quibus literariam deinceps Rempublicam locupletasti, ad publicum humani generis bonum collimantia, & solidis jactisque alte Philosophiæ, Chimiæ, Matheseos, nec non Theologiæ [cujus rei præcipuum specimen videre est in altera quatuor illarum pulcherrimarum Dissertationum, quas quinque abhinc annis luce donasti] fundamentis superstructa, quorum Indicem hic texere supersedeo, quippe quæ sunt alibi indicata. Sed mihi temperare non possum quominus saltem postremum, eumque splendidissimum, Tui ingenii foetum collaudem *Historias*, inquam, *Morborum* Tuis sumtibus non ita pridem evulgatas, ea characterum, chartæ, tabularum ex ære incisarum, & ceterorum adjunctorum forma, & magnificentia, ut si dixerò editionem hanc quibuscumque aliis nitidioribus, sive patriis sive exteris non comparandam modo, sed fortasse anteponendam, verum dixerò. Quo

factum est, ut vel ipse Pontifex Optimus Maximus BENEDICTUS XIV. eam sibi oblatam benigne excipere dignatus fuerit, meritisque Auctorem laudibus commendaverit. Sed ut redeam, unde proxime digressus sum, quum novum & grande per Te undequaque Patriæ decus accessisset, par erat, ut & Ipsa suum de Te iudicium publico aliquo testimonio firmaret. Itaque fecit, præeunte inclyta Bononiensium Urbe, quæ Te in Academiam Instituti Scientiarum ultro adsciverat. Præter enim plura illa Septem-Virorum Brixiani Senatus honorificentissima decreta, quibus Te condecoravit, summa insuper consensione Patrum Te Nobilium Medicorum Collegio, id læte acceptantium, ex meritis aggregavit, patritii ejus ordinis Præsidem non multo post cunctis suffragiis renuntiatum: quod omnibus Civibus jucundissimum fuit, Te veluti universam Artium Academiam in tuo unius pectore claudentem, ac efformatum in virtutum omnium speculum suspicientibus, ideoque nullo non
ho.

honore dignum judicantibus. Quid ni? quum videant consilia tua apud extraneas quoque distitasque regiones tanti fieri, ut abs Te, si quid lubricum ac periculosum accidit in humana valetudine, tamquam ex tripode, responsa petantur, ac frequenter evenire, ut illæ Te accitum, ac probatum, Brixia invideant, eamque beatam hoc nomine de prædicent. Hinc non est mirandum, Te Epistolis Magnatum, Primatumque, Episcoporum, Cardinaliumque identidem conveniri, Te præsertim apud Septentrionales plagas optime audire, atque illinc virtuti Tuæ præmia debita impertiri. Jam notum est, atque insuper in XXXII. Tomo, quem Cl. Vir, Publicus Librorum Venetiis Revisor, idemque pretiosorum Opusculorum Collector hoc anno Tuis sub auspiciis evulgavit, relatum singulare atque luculentissimum Diploma, distinctisque characteribus excusum, quo, aureis argenteisque extra, Regiis vero intra insignibus ornato, Te Magnanimus Potentissimus Poloniae Rex AUGUSTUS III. Tuæ Sa-

Sapientiæ Tuorumque meritorum fama per-
 motus ultro honestavit . Eo siquidem pro-
 priis manibus subscripto, præsentibusque Sta-
 tus Administris Principibus , & Episcopis,
 Te Tuosque Posteris ad Comitum dignita-
 tem extulit , & Comitibus Sacri Romani
 Imperii , ceterisque omnibus ex vetusta pro-
 genie ortis æquiparavit , similesque in juri-
 bus , gratiis , & honoribus constituit . Atque
 hic non possum , quin mea hac Epistola , ru-
 di quidem ac pingui , sed tamen obsequii ac
 veri simul plena , gratuler Tibi collatam , Tuo-
 que antiquo Stemmati insertam & superpo-
 sitam Aquilam albam Polonam Coronatam,
 ab aliaque Corona surgentem Galeæ buccu-
 latæ insistentem [**Primarium Regni Decus**]
 quam collo humerisque appensam Regii san-
 guinis Principes gestant , Magnis Personis
 tantummodo concessam . Gratulor itidem
 [**ecquis non gratuletur , si modo justus est
 honorum æstimator ?**] nobilitatos a summo
 Monarcha Tuos paternos maternosque Proa-
 vos , & Tecum una Familiam , Posterisque
 aptos

aptos redditos ad subeundas quasvis Ecclesiasticas, & Sæculares, Equestres Gentilitiasque dignitates, & ad sustinendos gradus & honores, qui occasione Sagi vel Togæ a Regibus, Principibus, augustis Senatibus, & ab iis omnibus, quos Deus altiore in gradu statuit, distribui consueverunt; hæcque omnia Serenissima Venetorum Republica approbante ac confirmante. Tantum vera virtus ac sapientia valet; tanti est scribenda facere, & legenda scribere, eorumque unum paucorum esse, quos æquus amavit Jupiter, quosque Plinius beatos vocabat. At tempus est vela contrahere, atque hanc, quæ Tibi forsan æquo longior videbitur, ideoque molesta erit, nuncupationem claudere. Perge igitur, COMES SAPIENTISSIME, de Patria, imo de toto Orbe studiis Tuis benemereri, insignemque illum Thesaurum, quem ad Sæculi ingenium concinnas, propera ad umbilicum perducere. Vix enim dici potest, quibus votis homines sciendi cupidi Magnum Opus expectant, ubi, dum de Practica præcipua.

cipuarum Regionum medicina agitur, Clima-
mata obiter, Poli Septentrionalis gradus, po-
pulorum indoles, flumina, fontes, inventa,
remedia, curandorum morborum ritus ad
lancem revocantur, itaque utilissima facul-
tas meliore in lumine collocatur, criticis
animadversionibus corrigitur, & quod pluri-
mi faciendum, Sapientum, qui nunc vivunt,
scriptis oraculisque undequaque Tua diligen-
tia conquiritis, suoque apte loco digestis illu-
stratur; adeo ut & hujus præsertim ætatis, &
totius Europæ ars medendi cunctis omne in
ævum sit in propatulo futura. Ardua quidem
provincia est, sed non sine numine Divum
hunc usque ad diem Tibi servata, ut Medi-
ca Ars a præjudiciis omnibus vindicata in
universi Orbis emolumentum ac decus re-
surgat, & concurrente per immensa terra-
rum spatia animorum consensu & societate,
super stabilius fundamentum erigatur. Per-
ge, inquam, ut facis, tantæ rei molem ad
finem promovere. Interim ego in solemnibus
observantiæ monumentum enixe orans, ut
meum

meum hunc Commentarium excipere ac
Tuo patrocinio fovere minime indigneris,
longam Tibi incolumitatem ac vitam, unde
communis pendet, a Superis precor. Va-
le, MOECENAS PRÆSTANTISSIME, valeant
Tecum Tua carissima pignora COMITES CA-
ROLUS, & CONSTANTINUS; Paternisque
vestigiis & gloriosæ orbitæ insistentes, Bri-
xianæ Gentis decus etiam atque etiam auge-
re tendant.

Dabam Brixia Idib. Februarii MDCCXLV.

**

CON-

*Apparet ergo ex his, ut plurima, quæ vulgarissima
sunt, & omnium in ore, & quotidiani usus
nomina, reconditas habent notiones, & afferunt
ad sermonis copiam, quæ solum docti ac dili-
gentes in legendo, ac scribendo cognovere.*

**Q. Marius Corradus Uritanus Libro III.
*De Copia Latini Sermonis.***

CONSPECTUS COMMENTARII.

FORENSIS origo Buccinæ apud Hebræos in Deserto, ejusque usus, Judicium ac Regum atate adservatus. Ex pene Democratica vero Judæorum Assamoneis sub Principibus ac Romanis politia, forensis usus Buccinæ frequentior postrema eorum Reipublicæ tempestate. Frequentissimus nempe atate illa, Judæorum erat in Gente, Concionum universi Populi usus, & ille quidem pro Democraticis Græcarum Urbium moribus institutus. Ejusmodi Conciones ope Buccinæ fuisse convocatas haud esse dubitandum, quod suis tunc etiam Judæorum Magistratus Apparitoribus, Præconibus, Buccinatoribus gauderent. Ostensum illud etiam ex recta Interpretatione verborum Christi & Apostoli de Tuba universale ad Judicium vocatione. Aliquorum illo de sonitu Opiniones. Vera Interpretatio D. Thomæ (cujus effata in loco haud semel lata nobis Lucem adtulere differentibus) & aliorum Doctissimorum Virorum; allusio videlicet ad mores Judæorum Buccina clangentium ad universi Conciones Populi cogendas. Universale Judicium juxta forenses Judæorum formulas Sacris in Literis & a Sancti Patribus exhibitum. Quæ usitata ejusdem docendi ratio ceteris confirmatur ex Evangelicis Judiciis forensium ad normam rituum, suorum temporum descriptis

scriptis. Judæos non Conciones modo pro Græcanicorum moribus Conventuum habuisse ; verum ea etiam ratione , eoque determinato modo, quo Græcorum Tubicines suis se in Concionibus gerebant , ita & Judæorum Buccinatores se gessisse in Conventibus Hierosolymorum. Ad forenses Judæorum Tubicines alluisse Angelos Apocalypsis ante quacunque Judicia buccinantes. Forenses revera Buccinatorem ad Concionem in qua Christus damnatus est cogendam Buccina clausisse. Hoc probari græco textu verborum Servatoris ad Discipulum: Antequam Gallus cantet , ter me negabis, ut quæ non de alitis cantu , sed forensi de Buccinatore intelligenda. De alite, Christi verba haud videri interpretanda ob Præceptum apud Judæos de non alendis in Urbe Sancta Gallis. Hadriani Relandi Conjectationes ad Præceptum illud vulgari cum Interpretatione componendum reselluntur. Accedit Evangelistarum dissensus in factò efferendo verbis Christi de alitis cantu interpretatis . Quanam ratione Viri Doctissimi Evangelistas hacce in re conciliare conati sint . Quorum tamen Enarratione Gestorum series susque deque vertitur . Hypothesis Altmanni oppugnata . Scaligeri ac Bocharti illius de cantu alitis opinio singularis ; ast arbitraria prorsus ac incerta. Solutus satius ille nodus, verbis Christi forensi de Gallo , sive de forensis Judæorum Buccinatore explicatis . Nonnulla quæ Sacris ad Historiam pertinent in Libris juxta Grammatices modo ac pervias Populi significationes , aut præsentis secundum Ideas temporis haud videri statim accipienda : Literas humanio-

res Interpreti Oraculorum Sacrorum operam prestare utilem, siue res ipsas, siue dicendi genera respiciamus atque formulas: Oportere esse doctum, ac rerum veterum ac morum peritissimum qui postulet se intelligere nonnulla quae Christi in Iudicio evenerunt: Fidem effati hujus facere apertissimam doctissimi Pontificis BENEDICTI XIV. Opera Sapientissima; e quibus idonea non semel hoc adferuntur in Commentario testimonia. Christi ad Petrum verba homonymia laborare maxima. Gallorum nomine usus Lycophron ad significandos Gracos; Æschylus ad Athenienses denotandos. Cares milites apud Polixenum Galli appellati. Aliquando vox Græca (proprie quæ Gallus) denotavit Conjugem; Innuptam aliquando, uti apud Athenæum. Hominum nonnulli apud Gracos etiam, Galli appellati. Uppa Gallus dicta, uti & Gemma hujus nominis. Gracorum quidam nummus apud Platonem, & Sophoclem Gallus appellatus. Demades celebris Orator publicum Atheniensium Tubicinem, publicum esse dicebat Atheniensium Gallum; eumque popularem quendam evasisse dicendi modum latissime ostensum, quod frequentissimus ejusdem fuerit Comicos apud Vates usus, præsertim apud Aristophanem. Semel, & iterum notatus vetus Scholiastes. Etymologia nominis exhibita. Gallus albus, ex mente Pythagoræ apud Suidam, idem ac Fori Buccinator. Haud alium videri Gallum apud Auctorem Apostolicarum Constitutionum, quam publicum Buccinatorem exorientis Lucis, & adventantis Aurora signum dantem. Jure ac merito Pracones il-

lo nomine donatos, quod Græcarum Urbium Tubicines antelucano tempore vocare ad Forum Judices, Clientes, Causidicos, & ad Concionem universum Populum solerent, idque prestare Tuba sua, quod suo quoque prestare clangore solent aut feruntur Vigiles nocturni, quos in excitandis in Opera mortalibus rumpendoque somno natura genuit. Hinc Gallum inter, & Tubicinem olim mutua Catachresis. Ipsa denique Buccina a Græcis aliquando Gallus appellata, quod eruere ex idonea aliquorum est interpretatio carminum Jonis apud Athenæum. Verba, Antequam Gallus iterum cantet, receptissimum apud Græcos, Erasmi testimonio, Proverbum, quo nempe allusione facta ab buccinandi morem Conciamibus cogendis, significare soliti olim videntur Græci: Antequam Judicium de re fiat: Antequam Judex damnet: Antequam determinatum quid de re statuatur: Antequam res Judicio committatur publico; aut simile quid in Concione fieri quod soleret, ope forensis Galli Buccinatoris nempe convocata; quod idem sub involucre, ac, Antequam habeatur Concio, vel, Antequam de more, forensis Buccinator Tuba clangat. Ob verborum igitur illorum homonymiam, uti & ob frequentes Linguarum Orientalium allusiones, non ex auctoritate semper atque Lexicis, sed ex loci exigentia, ex adjectis, ac præcipue ex verborum emphasi eruendam eorum significationem: ideoque enarrata vi, quam in loco verba Servatoris habent, ac ratione adjectorum habita atque explicata, eadem (qua Hellenismum, seu potius Hebraismum sapere ostenduntur) forensi de

de Tubicine *videri dicimus interpretanda*. Convocandum siquidem erat in *Judicio Christi Agmen uniuersum*, pro *Jure Populi apud Veteres in Reis solennioribus damnandis*; quare *rejeētis eorum*, qui *Judais*, tempore *mortis Christi*, aut *jus gladii simpliciter concedunt*, aut etiam qui *negant aut dubitant sententiis*, & *hasce sub distinctione inter ea qua ad Religionem*, & *ea qua ad Regium jus pertinebant*, conciliare *pergente* (qua *Bacchinio nisi ortum*, *incrementum tamen debet suum*) *oppugnata*, *Christum dicimus in Concione Populi damnatum*, cui *praesse debuerit Pilatus*. *Insigne sapientissimi Pontificis BENEDICTI XIV. ea de re testimonium*: *Qua sacrarum etiam Literarum ac Patrum sententiis confirmatur*, maxime *vero Oraculis Prophetarum de Christo*. *Objectum ex Lingua Christo vernacula desumptum soluitur feliciter*. *Hebraicam Phrasim in re qua de agimus ejusdem fuisse ac Gracam homonymia*. *Apud Latinos etiam, forensi olim dicendi modo*, *Gallum significasse publicum Praconem*. *De origine vulgaris sensus Evangelistarum verbis denique tributi*. *Pulcherrima in rem nostram S. Hieronymi doctrina ac sententia*, cui *addimus Opinione*: *nos nostras haud pronuntiatas velle ceu ex Tripode effata*, sed *imo easdem eorum quorum est docere ac statuere judicio optare libentissime subjeētas*. *Sparsim de materia ac figura Buccinae*, deque *multiplici ejusdem*, cum *apud Judaeos*, tum *apud Gracos etiam*, ac *Latinos nomine*. *Duabus usos Buccinis veteres Hebraeos*, quarum *una signum dante conue-*
niebant

niebant. Principes ad consultandum de rebus suis, utraque vero Populum convocabat universum. Mashabaica post tempora, pro forensibus Græcorum moribus, discrimen apud Judæos obtinuisse quoque, statas inter Conciones, ordinaria nempe Judicia, & Conciones Populi repente convocatas: ad illa semel Tubicinem clanxisse, iterato autem ad posteriores congregandas. De Buccinæ sonitu atque clangoris modo quo Conciones Judæi ac Græci convocabant. Quoniam in loco Buccinator Judæorum Tuba clanxerit ad Populum in Judicium vocandum. Quod usque ad Tempus forensi Buccinatore gravisi sint Judæi.

DE
**FORENSI JUDAEORUM
 BUCCINA**
 COMMENTARIUS.

I. **F**ORENSIS BUCCINAE originem Numinis Majestati asseruit Judæorum Legumlator Moses, cujus hæc tradit verba: *Fac tibi DUAS TUBAS argenteas ductiles quibus convocare possis multitudinem Si semel clangueris, venient ad Te Principes & Capita multitudinis Israel Quando autem congregandus est Populus, simplex TUBARUM clangor erit, & non concise ululabunt.* (1) Flavius Josephus rem effert his verbis: Εὐρε δὲ καὶ Βυβάνης τρόπον, γίνονται δὲ δύο, καὶ τῆ μὲν εἰτέρα πρὸς παραέλευσιν, καὶ συλλογὴν ἐχρῶντο τῆ πλῆθους πρὸς πῶς ἀρχὰς συναλεθεῖν σκεψαμένης περὶ τῆ οἰκείων, ἀμφοτέρων δὲ σωῆγε τὸ πλῆθος. (2) *Primus autem (Moses) & BUCCINAE formam excogitavit. Duae autem factæ sunt: & altera quidem ad Populum exciendum, & in CONCIONEM congregandum utebantur. Etenim una signum dante Principes convenire oportebat ad consultandum de rebus suis: utraque vero POPULUM concitabat universum. Mosis igitur TUBAS, haud aliud quam BUCCINAS fuisse intelligimus, uti Viri præstantissimi ea ad testimonia satis atque uberrime ostenderunt; (3) ea maxime de causa, quod recitata post verba, figuraque BUCCINAE uti a Tuba distinguitur descripta, subjiciat Josephus: ἀσωσρὰ καλεῖται κατὰ τὴν Εβραίων γλῶτταν. (4) BUCCINA, Hebraica*
A lin-

(1) Numer. X. 2. & seq.
 (2) Aristot. Lib. Politic. III. Cap. 4.
 (3) Malvend. ad loc. Num. Havercamp. ad loc. Flav.
 (4) Lib. Antiq. Jud. III. Cap. 12.

lingua vocatur *Asofra*; quod proprium Tubæ nomen. Infinitis etiam in testimoniis BUCCINA, Græcâ lingua, Σάλπιγξ appellatur. Nos ejus de forma in loco differemus. Illa vero POPULUM convocandi apud Hebræos consuetudo pro vetustissimorum obtinebat agendi ratione Principum, seu Regum Populis, nonnisi determinatis quibusdam sub legibus parere volentibus, imperantium; unde recte Vetus ille: βασιλείας μὲν οὖν εἶδη ταῦτα, τέτταρα τὸν ἀγαθὸν. μία μὲν ἢ πρὸς τοὺς Ἡρώικους χρόνους. αὕτη δ' ἦν ἐκόντων μὲν ἐπιτίσι διωρισμένοις. (1) Quare Concilium ex Optimatibus ejusmodi Reges, seu Principes habebant, Βελευτήριον ἦν ἐκ τῆς κρατίσων. (2) quæque pro recte administranda Republica ceperant cum Optimatibus consilia. ΡΟΡΥΛΟ denunciabant ἀνήγγελον τῷ δήμῳ, (3) cujus exempla rei Homericis non solum in Heroibus, sed posteriores etiam apud Historicos, (4) prostant frequentissima.

II. Hæc sane priori Reipublicæ tempestate. Licet autem Judices nonnulli, ac Reges Hebræorum pæne omnes, haud ex præscripto Legis, sed ex arbitrio potius Republicam gubernassent, & raro Principes ac POPULUM consuluissent, credibile adhuc tamen esse remur, etiamsi id aperte in Judicium ac Regum Historia expressum non sit, quod jejune adeo scripta videatur, ut vix successionem eorum, ac bella gesta quædam adtigerit, credibile, inquam, esse remur, Judices ac Reges, si quando Senatium, aut CONCIONEM POPULI habuerunt (neque enim obstare id ulla ratione poterat, quin, Romanorum istar Cæsarum, Concionem Populi aliquando convocantium, ex sui tantum animi sententia adhuc omnia peragerent) BUCCINA ad Principes ac Cives convocandos signum fieri jussisse. Si enim eorum sub Imperio, juxta Numinis in-

- (1) Aristot. Lib. Politic. III. Cap. 11.
 (2) Dionys. Halicarnas. Lib. II.
 (3) Aristot. Lib. Moral. III. Cap. 5.
 (4) Plutarch. Vit. Romul.

institutum, in bello indicendo Judæi buccinabant, inque diebus festis annuntiandis, ac ceteris in Convocationibus, cur non buccinassent ad Senatum etiam, ad CONCIONEM convocandam, quum id quoque præceptum a Numine fuisset?

III. Ut stas adhuc tamen de Judiciis fuerit, evidentissimum profecto est, Judicum etiam ac Regum ætate, subitarias saltem quasdam super nonnullis magni momenti rebus, ac veluti extraordinarias habitas fuisse POPULI CONCIONES, quas etiam BUCCINAE ope fuisse convocatas innumera docent sacrorum Librorum testimonia: *Cum cæperit clangere BUCCINA tunc ascendant in montem. (1) In die illa clangetur in TUBA MAGNA, & venient qui perditifuerant de terra Assyriorum, & qui eiectionis erant in terra Egypti, & adorabunt Dominum in monte Sancto in Jerusalem. (2) Et David & omnis Domus Israel ducebat Arcam Testamenti Domini in jubilo & in clamore BUCCINAE. (3) Annuntiate in Juda, & in Jerusalem auditum facite: loquimini & canite in TUBA in terra: clamate fortiter & dicite: Congregamini & ingrediamur Civitates munitas. (4) Confortamini filii Benjamin in medio Jerusalem, & in Thecua clangite BUCCINA, & super Bethaven levate vexillum: quia malum visum est ab Aquilone, & contritio magna. (5) Levate signum in terra, clangite BUCCINA in Gentibus, annuntiate contra illam Regibus Ararat, Menni, & Ascenez: numerate contra eam Taphar, adducite equum quasi Brucham aculeatum. (6) Ille viderit gladium venientem super terram, & cecinerit BUCCINA, & annuntiaverit Populo. (7) Canite TUBA in Sion, ululate in monte Sancto*

A 2

cto

- (1) Exod. XIX. 13.
- (2) Isai. XXVII. 13.
- (3) II. Reg. VI. 15.
- (4) Jerem. IV. 5.
- (5) Jerem. VI. 1.
- (6) Jerem. LI. 27.
- (7) Ezech. XXXIII. 3.

Èto meo, conturbentur omnes habitatores Terra, quia veniet dies Domini, quia prope est. (1) *Canite TUBA in Sion, sanctificate Jejunium, vocate Cœtum, congregate Populum, coadunate Senes, congregate Parvulos sugentes ubera.* (2) *Et Dominus Deus super eos videbitur, & exibit ut fulgur jaculum ejus: & Dominus Deus in TUBA canet, & vadet in turbine Austri.* (3) *Quæ profecto omnia, uti cetera etiam, quæ in medium ferri facile possent testimonia, ad CONCIONES SUBITARIAS UNIVERSE POPULI alludunt, Judicum etiam ac Hebræorum Regum ætate, ope BUCCINÆ convocatas.*

IV. Nec defunt immo facta, quibus id etiam confirmetur vehementer. Legimus siquidem in Libro Judicum: *Spiritus autem Domini induit Gedeon, qui clangens BUCCINA, convocavit Domum Abiezer, misitque Nuncios in universum Manassen, qui & ipse secutus est eum: & alios Nuncios in Aser, & Zabulon, & Nephtali, qui occurrerunt ei.* (4) *Flavius autem Josephus de Ehude loquens Israelis Populum a Moabitica servitute liberaturo, Ehudes, inquit, (5) Jerichuntinis re clam indicata, ipsos hortabatur, ut se se in libertatem assererent. Illi vero libenter hac accipientes, & ipsi ad arma accurrebant, & per totam regionem aliquos dimittebant, qui id CORNUUM sonitu significarent, HISCE ENIM MOS EST PATRIUS CONVOCARE POPULUM.* καὶ διέπεμπον εἰς τὴν χώραν πρὸς ἀποσημαίνοντας κέρασιν οἰῶν, πρὸς τοὺς γὰρ συγκαλεῖν τὸ πλῆθος πατέρων Ιωῦ. *Quibus, uti arbitror, ex testimoniis egregie Arias Montanus: CORNU, vel BUCCINA sonans, excitationem & hominum convolutionem ad bellum præsertim significat: quamquam & aliis etiam nominibus CORNU sonatur, veruntamen semper mon-*

(1) Joel. II. 1.

(2) Joel. II. 15.

(3) Zachar. IX. 14.

(4) Judic. IV. 34. 35.

(5) Lib. Antiq. Jud. V. Cap. 4.

nendi causa. (1) Loquitur de ritu Arias, uti apud Hebræos obtinebat, ejusdemque de moribus agens Gentis scripsit Drusius: *Accurrebat POPULUS, BUCCINA resonante, vel ad audiendum aliquid, vel denique ad agendum, sive consultandum de Republica*, (2) unde & eadem de re demum Sigonius: *De ratione etiam*, inquit, (3) *convocandi POPULI scriptum fuit in Lege, ut cum POPULUS accitetur, vario Tubæ accentu advocaretur. Convenire autem consuevit POPULUS tribus de causis, ad audiendum, ad orandum, & ad agendum.*

V. Frequentior fuit tamen FORENSIS usus BUCCINÆ postrema Reipublicæ tempestate. Restituta siquidem veteris politiæ forma, restitutis Babylonicam post captivitatem Judicii, non subitarius modo, sed statas etiam nonnullas in CONCIONES POPULUS congregatus est. Novam, ita ut dicam, hanc Machabæorum tempore Reipublicæ formam, cum Hebræorum primæva prorsus convenire arbitratus est Bertramus. Quum enim antiquissimam illam sub Mose politiam, eodem jam modo temperatam statuisset, quo Lacedæmonum altera perfectissima, adeo ut Regiam Moses quodammodo, sub Dei tamen veri tunc & unici Israelitarum Regis auspiciis; haberit potestatem: Septuaginta vero, Chiliarchi, Centuriones, Quinquagenarii, & Decuriones Aristocraticam: Cives autem, universus videlicet POPULUS, Democraticam; (4) hæc de posterioribus demum, subiicit, sive Machabaica ad tempora pertinentibus Judæis „ Re-
 „ stitutam fuisse veterem Judæorum politiam sub Jona-
 „ tha, liquet ex eo, quod Legati istiusmodi Romanis di-
 „ ferte significarunt, se missos a Jonatha summo Sacer-
 „ dote, & GENTE JUDAEORUM: item & ex ipsa Litera-
 „ rum

(1) Comment. in Jerem.

(2) Lib. Observ. Sacr. XIV. Cap. 18.

(3) Lib. De Rep. Hebræor. VI. Cap. 3.

(4) Cap. VI. De Repub. Hebræor.

„ rum inscriptione, quas per eosdem Legatos Spartam ad
 „ renovandum foedus misit : quæ his verbis concepta est :
 „ Ἰωνάθαν ἀρχιερεὺς καὶ ἡ γερουσία τῷ ἔθνει, καὶ οἱ ἱερεῖς, καὶ λαὸς
 „ δῆμος τῶν Ἰουδαίων, Σπαρτιάταις τοῖς ἀδελφοῖς χαίρειν. JONA-
 „ THAS summus Sacerdos, & Seniores Gentis, & Sacerdo-
 „ tes, & reliquis Judæorum POPULUS, Spartiatis Fratri-
 „ bus Salutem. (1) Et apud Josephum : Ἀρχιερεὺς Ἰωνάθης
 „ καὶ ἔθνος τῶν Ἰουδαίων, καὶ ἡ γερουσία, καὶ τὸ κοινὸν τῶν Ἰου-
 „ δαίων ἐφόροις, καὶ γερουσίᾳ, καὶ δῆμῳ, πῶς ἀδελφοῖς χαίρειν. (2)
 „ Princeps Sacerdotum & Gentis Judæorum Jonathas, & Se-
 „ niores, & COMMUNE JUDÆORUM, Lacedæmonum Epho-
 „ ris, Senioribus, & Populo Fratribus Salutem. Hæc ma-
 „ nifeste arguunt quæ fuerit tum forma Reipublicæ Ju-
 „ daicæ, & quomodo ad superiorem illam mixtam poli-
 „ tiam redierint. Nam inprimis JONATHAS inducitur
 „ tamquam Princeps, deinde Senatus (quæ vox Judices
 „ Superiores, & Inferiores continet) postremo POPULUS
 „ ipse. Atque ut his vocibus fucum Romanis ac Lacedæ-
 „ moniis factum non fuisse constet, dicitur Jonathan ad
 „ CONCIONEM convocasse τῶς πρεσβυτέρους τῷ λαῷ, (3) id
 „ est, SENIORES POPULI, ut de exædificandis in Judæa
 „ propugnaculis ageret, mœnibusque Jerosolymitanis, &
 „ excitando altissimo muro inter Arcem & Urbem, ut
 „ hoc pacto excluderent præsidium Syrorum a commerciis
 „ Urbis, tandemque ad comæatus penuriam adducerent,
 „ Quos vero Author Libri Machabæorum vocat πρεσβυτέ-
 „ ρους τῷ λαῷ, idest, SENIORES POPULI, Josephus vocat
 „ λαὸν ἀπαντα, idest POPULUM UNIVERSUM. (4) „ Qui-
 „ bus consequi subdit Bertramus ex rebus, politiam prioris
 „ illius Machabæorum temporis aliquid amplius habuisse
 „ Democratix, aut Aristocratix, quam Regni ; quam &
 con-

(1) I. Machab. XII. 6.

(2) Lib. Antiq. Jud. XIII. 9.

(3) Machab. XII. 31.

(4) Cap. XIII. De Repub. Hebræor.

continuata[m] fuisse apud Judæos politiam ostendit sub Romanis etiam Principibus, ceu Judæa non tam Romano- rum Provincia esset, quam Socia, Romanique non tam ἡγεμόνες & πρόμαχοι, quam σύμμαχοι haberentur.

VI. Hisce vero ita constitutis, videt jam quisque, restituta antiquorum Judicum, Seniorum nempe, ac POPULI potestate, restitui debuisse quoque priscam Judiciorum formam, eaque ratione, qua, dum Moses Rempublicam gerebat, BUCCINARUM altera clangente Principes convenire consueverant ad consultandum de rebus suis, alterius autem clangor POPULUM concitabat universum: ita & sub Machabæis Principibus nonnisi BUCCINAE ope fuisse CON- CIONES POPULI coactas. Immo non pro ratione modo buccinandi apud veteres Hebræos, verum & pro forma cogendarum apud Gentes alias Judæis synchronas CON- CIONUM, hosce etiam buccinasse ad convocandum AGMEN UNIVERSUM concipere pervium arbitror, cui datum erit posteriora fata Gentis intime rimari, quum nempe moribus etiam utebantur Judæi exterarum ab ritibus Gen- tium derivatis.

VII. Quamvis enim ab Theocratia condita ad Hieroso- lymorum excidium unus idemque fuerit Hebræorum Po- pulus, diversas adeo tamen in Reipublicæ formas actus est, ut ad Aristocratia[m] modo, modo ad Monarchia[m] spe- ciem, exacto denique Captivitatis turbine, ad Democra- ticum, sub Regibus etiam, vergeret Principatum. POPU- LUS nempe, qui sub Optimatum, ac Regum Imperio nil aut nervorum habuit, aut majestatis, & cui sola erat pa- rendi gloria relicta, post delectum exilio Babylonico Re- gnum, ascitis sibi Assamoniais Principibus, Rempublicam primum GRAECO MORE constituit. Quamvis enim Macha- bæorum gens, Seniorum potentiam, qui Reipublicæ pu- pi assidebant, infringens, Regiam dominationem, unde intestinum bellum, & Gentis fata derivata demum sunt, iterum invexerit: magnas adhuc tamen in administranda

Re-

Republica partes sibi POPULUS vendicavit , perinde atque in pene Democraticis Asiæ , eadem passis tamen fata , Civitatibus , inque floescente olim Græcia universa , quod Machabæorum , uti etiam vidimus , ex Historia palam est .

VIII. Græcas igitur Judæi æmulaturi Respublicas , sive quod infensi Regibus essent , quorum atrox & durissimum mox pepessi fuerant jugum , sive quod æquum maxime ducerent , omnium partam sanguine , omnium debere etiam esse libertatem , universa , quæ in pene Democratica Civitate ejus esse solent adminicula , fancienda esse deliberaverunt . Jam enim Magistratus , e quibus universa pendet Reipublicæ forma , iidem prope apud Judæos , qui & in posteriori Atheniensium Republica ; (1) & quia nullum potius est ad sartam rectam servandam POPULI libertatem ejus auctoritate adjumentum , quæ non alia exerceri ratione potest , quam usu & frequentia UNIVERSI AGMINIS CONCIONUM : iccirco uti Græciæ olim , ac Asiæ Civitates , suas universi celebrabant POPULI CONCIONES ; earum siquidem mentione , Græca omnis Historia , maxime autem Attica , refertissima est , ita & Judæi suas ; idque non sub Regibus , aut summis modo Sacerdotibus , sed Romanis etiam Principibus rerum in Judæa Dominis . Quippe quamvis Hierosolymitana Tetrarchia fuisset Archelai morte , vel ante Vespasiani victoriam , in Provinciam redacta , & per Procuratores Cæsaris administrata , erant tunc adhuc tamen Judæi sub Romanis (uti sub Chananæis olim (2)) veluti ἀυτκέφαλοι , & aliqua gaudebant ἀυτονομία ; retento siquidem a Romanis Imperii jure , municipale jus , esto non profus liberum , ceu vanas quasdam libertatis imagines , subditis sibi Gentibus relinquiebant , quæ προσώπο πόλεως , sive umbratico illo veteris Imperii specimine contentæ , vix ægre inde servitutem tole-

(1) Sigon. Lib. De Rep. Hebræor. VII. Cap. 2.

(2) Bertram. De Rep. Hebræor. Cap. IX.

tolerabant . Cicero suum ad Atticum : *Multa sum secutus Scevola ; in illis illud , in quo sibi Libertatem censent Græci datam , ut Græci inter se disceptent suis Legibus . (1)* Nam & in vetere Senatusconsulto , quod ænea incisum in Tabella apud Urfinum adservabatur , erat scriptum : *Ἐάντε ἐν ταῖς ἑαυτῶν πατρίσι κατὰ τοὺς ἰδίους νόμους βέλονται κείνεσθαι . (2)* Rursus idem Tullius ad Amicum suum : *Græci vero exultant quod peregrinis (non Romanis nempe , sed Græcis) Judicibus utuntur . Nugatoribus quidem , inquires . Quid refert ? tamen se ἀυτονομίαν adeptos putant . (3)* Et demum : *Omnes suis Legibus ac Judicibus usa (Græciæ Civitates) autonomiam adepta revixerunt . (4)* Suis igitur & Apparitoribus , Scribis , Præconibus , BUCCINATORIBUS , ceterisque , quæ ad Majestatis insignia pertinent , ejusmodi gaudebant Magistratus , esto jure gladii carerent , unde perperam tumescerent . Quare prudentissime Plutarchus illa inter gerendæ Præcepta Reipublicæ , quæ ad liberæ (ea tamen qua diximus libertate) pertinere videbantur Civitatis Præsides , hoc etiam habet : *Porro qualemcumque Magistratum occipienti , non ea modo in promptu sunt habenda rationes , quibus Pericles seipsum officii commonefaciebat quoties chlamydem sumeret : Animum advertite Pericles , Liberis Græcis præes , præes Civibus Atheniensibus ; sed & hæc secum commemoranda : Imperas subditus , Urbi Præfectus , quæ Proconsulibus , aut Procuratoribus Cesaris est subiecta . Non hic Lancea campi sunt , nec prisca Sardes , neque Lydorum illa potentia : gestanda tibi chlamys vilior , & a Prætorio oculi in Tribunal convertendi , neque multum fiducia in corona ponendum , cum supra caput tuum calceos cernas .* Εἰσιόντα δὲ εἰς ἅπασαν ἀρχὴν , εἰ μόνον ἐκείνης δεῖ προχειρίζεσθαι πρὸς λογισμὸς ἕς ὃ Περικλῆς αὐτὸν ὑπεμίμησεν ἀναλαμβάνων τὴν

B

χλα-

- (1) Lib. VI. Epist. I. ad Attic.
- (2) Not. ad eand. Epist.
- (3) Lib. VI. Epist. 1. ad Attic.
- (4) Lib. VI. Epist. 2. ad Attic.

χλαμμίδα πρόσεχε Περίκλῆς. ἐλευθέρων ἄρχεις, Ἑλλήνων ἄρχεις, πολιτῶν Ἀβελιαίων· ἀλλὰ κακῆια λέγειν πρὸς ἑαυτὸν, Ἀρχόμενος ἄρχεις, ὑποτεταγμένης πόλεως ἀντυπάτοις, ἐπιτρόποις Καίσαρος. ἢ ταῦτα λόγῃς περὶα. ἀνδ' εἰ παλαιαὶ Σάρδεις, εἰδ' εἰ Λυδῶν ἐκείνῃ δουάμις. εὐσαλεσέραν δεῖ τὴν χλαμμίδα ποιῆν, καὶ βλέπειν ὑπὸ τῆς στρατηγίας πρὸς τὸ Βῆμα, καὶ τῷ σερφάτω μὴ πολὺ φρονίμα πιστεύειν· ὀρώντα πρὸς καλτίους ἐπάνω τῆς κεφαλῆς. (1) Idem de Judæis etiam ætate illa statuendum; ipsis enim Gentis erant suæ Magistratus, Romanis patrias secundum Leges vivere eos permittentibus, uti apud Flavianum Josephum in confesso est: Ῥωμαίων ἀποῖς ἐπιτρεψάντων καὶ πρὸς οἰκείας ζῆν νόμους (2) Heinc & frequentissimæ ac pene quotidianæ apud illius temporis Judæos UNIVER- SI POPULI CONCIONES; eadem quippe in Oratione, qua Flaccum, qui triennium Asiæ præfuerat post Tullii Consulatum, de repetundis accusatum defendit Romanus Orator, utriusque de Gentis, sive Orientalium omnium subitariis CONCIONIBUS fidem idem facit. *Græcorum*, inquit, *totæ Respublicæ sedentis CONCIONIS temeritate administrantur.* (3) Ipsum dein laudat, quod aurum, quotannis Romanorum ex Provinciis Hierosolymam exportari solitum, sanxisset edicto ne ex Asia exportari liceret, Judæorum irritas habens adversus se CONCIONES: *Multitudinem*, inquit, *Judæorum flagrantem nonnumquam in CONCIONIBUS pro Republica contemnere gravitatis summa fuit.* (4)

IV. Itaque si suis quodammodo Legibus, suis illa adhuc tempestate utebantur Judæi Magistratibus, nulla dubitare ratione possumus suis gavisos eos etiam fuisse Apparitoribus, Ministris, ac BUCCINATORIBUS. Ignorat enim nemo quantum illæ, quæ licet serviant, simulachrorum tamen aliquorum ope, umbratico gaudent ἐλευθέρων πόλεων
no-

- (1) Præcept. gerend. Reipub.
 (2) Lib. Antiq. Jud. XVII. Cap. 2.
 (3) Orat. pro Flacc.
 (4) Orat. pro Flacc.

nomine Civitates, suorum depereant cæremonias Magistratum; absit enim Civiles ut earum Præsides vel minimam ex istis prætermitti sinerent Libertatis imaginibus, ut actum de patrio decore, ac pene dicerem, de Gentis salute crederent, si earum vano usu superbire non posse cogèrentur. Hujuscemodi igitur quum fuerint post Pompæi victoriam Judæi, quorum, uti nitimur in vetitum, patrias erga consuetudines studium, sub exteris, ac præcipue Romanis, majus, quam suis olim sub Regibus fuit, unde *μη ἀρβύλασι τὰ πατρώα* de illis dixerit apud Josephum Hecatæus, (1) sequitur apertissime, eos, qui **TUBIS**, Romanorum sub Imperio, utebantur in Sabbatis ac diebus festis, in Neomeniis, seu Calendis enunciandis, buccinasse quoque, uti quum perfecta olim gaudebant libertate, ad **UNIVERSI POPULI AGMEN** exciendum, & in **CONCIONEM** congregandum. **BUCCINAM** quippe Judæi respiciebant, ceu **CORNŪ LIBERTATIS**; neque aliud **CORNŪ**, seu clangendi potestas, apud illam Gentem significabat, quam **LIBERTATEM**, aut **SIGNUM LIBERTATIS**; uti a celeberrimo Auctore Hebræo eruditissimi atque antiquissimi Commentarii in Numeros, qui inscribitur **SIPHRI** feliciter explicatum est. (2)

X. Jam vero prætermisissis Recentiorum hac de re testimoniis, & conjectationibus ab veterum studio morum apud Judæos, ab eorum Republicæ forma derivatis, evidentiora in medium ferri possunt ex pene synchronis Auctoribus momenta. Haud obscurum porro ex recta prodiit interpretatione verborum Christi & Apostoli, de **TUBA** extremum ad Judicium vocatura differentium, quorum hæc olim prior: *Videbunt Filium hominis venientem in nubibus cali, cum virtute multa & majestate. Et mittet Angelos suos cum TUBA vocis magna, & congregabunt electos suos a quatuor ventis, a summis Cælorum usque ad ter-*

B 2

mi-

(1) Lib. I. contr. Apion.

(2) Ad Numer. X. 10.

minos eorum. (1) Quem locum hisce metricè reddidit Ju-
vencus: (2)

*Quando veniet nube ignicolori
Majestate potens hominis per Sydera natus
Tum Tuba terrifico stridens clangore vocatos
Justos, quadrifido mundi glomerabit ab axe.*

Loquitur nempe de signis universale Judicium præcessu-
ris, inter quæ Angelos cum TUBA vides, convocantes
adventuros ad Judicium. Hosce Angelos, hasque TUBAS,
illo scribens de Judicio, Paullus etiam memoravit. *Ecce,*
inquit, mysterium dico vobis: omnes quidem resurgemus, sed
non omnes immutabimur. In momento, in ictu oculi, in no-
vissima Tuba; canet enim Tuba, & mortui resurgent in-
corrupti: & nos immutabimur. (3) Ad Theſſalonicenses
autem quum scriberet Apostolus, ita CONCIONEM illam,
seu Judicium repræsentat: *Ipse Dominus in jussu, & in vo-*
ce Archangeli, & in Tuba Dei descendet de Cælo, & mortui
qui in Christo sunt resurgent primi. (4) Ex vera, inquam
verborum horum interpretatione maximum in rem no-
stram eruere erit argumentum.

XI. Siquidem, uti quod sentio aperiam, plurimi ver-
borum Christi Paullique allusionem minus attigere. Quid
enim de illis dicas, eam qui per Tubam, imperium Chri-
sti spirituale duntaxat denotari voluerunt, aut vocem Præ-
dicantium, aut vocis Angelicæ magnitudinem, aut em-
phaticam esse dixerunt repetitionem? Melius profecto qui
veterem præconciipiunt Populi Judæorum expressam il-
lis in verbis Traditionem, de futuro revera, vero cum
TUBAE sonitu, Judicio, quos inter Drusius, ita verba
Christi commentatus: *Festum erat in veteri Synagoga, quod*
vocabant Festum TUBARUM. Eo TUBIS clangebant ab ortu
Solis

- (1) Matth. XXIV. 30. 31.
(2) Lib. IV. Histor. Evangel.
(3) I. Corinth. XV. 51. 52.
(4) I. ad Theſſal. IV. 16.

Solis usque ad occasum ejus, vel potius ad noctem usque. Clangor ille plurimas habebat causas. Una est, ut recordatio subiret illius diei quo per Tubam mortui excitandi erunt, quod fore credebatur mense Tisri, sicut liberatio ex Aegypto fuit in Nisan. (1) Goodvvinus etiam suo in Mose & Aarone, Judæos, ait, (2) νεομηνία mensis Tisri ab aurora ad occasum Solis clangisse BUCCINIS, quod ea relegerent ratione memoriam Resurrectionis, qua ob judicium fiet cum σάλπιγματι SONO TUBAE. Verba igitur sacri Vatis in Psalmo quem eo die Levitæ concinnebant: BUCCINATE in Neomenia TUBA, in insigni die solemnitatis vestra, quia præceptum in Israel est, & Judicium Deo Jacob, judicarium illum revera futurum alludere ad clangorem docuere Judæorum Sapientes, qui sonitum in Judicio futurum, præfiguratum etiam imaginabantur in sono TUBAE personantis dum Lex in Sinai daretur. Eam Rabbini saltem posteriores amplexi sunt, aut induxere Traditionem, uti ex Orationibus eorum patet Ritualibus. (3)

XII. Ut ut tamen illa de Traditione aliqui statuerint, verius edocemus tamen, personaturam dixisse Christum, quum omnium Judicem ipse ager, ad electos convocandos TUBAM, quod morem respiceret Judæorum, qui BUCINA tum temporis etiam utebantur ad UNIVERSI CONCIONES POPULI, pro veteris more Reipublicæ, pro forensibus etiam Græcorum ritibus, convocandas. Præsentit hoc sapientissime Divus Thomas, cujus vel Asceticis in Scriptis invenire semper possumus inæstimabiles margaritas. Nempe, etsi allegorico non semel dicendi genere in Divinorum utatur interpretatione Oraculorum, quo Concionatorum utilitati consuleret, & ab iis aliquomodo legeretur, qui ex iniquitate temporis nonnisi morales allusiones, aut interpretationes metaphoricæ deperibant; ali-

(1) Comment. in Matth. XXIV. 31.

(2) Lib. III. Cap. VII. n. 6.

(3) Vid. Not. Cl. Ugolin. in Constit. Maimon. de Buccia.

aliquid masculæ semper tamen, solidæque significationis suis in Commentariis includit, quo veram doctrinam, & arcanam indispisci possent Sapientiam, qui eas inquirerent. Hisce igitur verba Christi explicat sanctissimus Interpres: *TUBA satis ei (Judicio) congruit, quia Numerorum decimo mandavit Dominus Moyse duas tubas fieri, & clangebant tubis ad Concilium, ad Festa, ad pugnam, & ad commotionem Castrorum, & sic erit in Judicio, quia erit ibi CONCILIVM.* Paulli ad Corinthios verba hisce iterum illustrat: *Dicitur Tuba propter officium Tubæ, scilicet ad vocandum Consilium.* Verbis demum Apostoli ad Thessalonicenses scriptis hæc ab egregio Viro invenimus subjecta. *Tuba congruit ad officia, cujus usus fuit multiplex in vetere Testamento.* Allusionem igitur, ex sanctissimi Viri sententia, faciebant Christus ac Apostolus, ad subitarias illas super nonnullis magni momenti rebus *CONCIONES*, ad quas Judæi tunc temporis conveniebant universi, & eas quidem Buccinæ ope congregatas.

XIII. Haud diversus ab egregio Præceptore suo, in illorum iuterpretatione textuum Cajetanus, *TUBAM* appellari docuit *PUBLICUM* totius humani Generis *CONVENTUM*. *Quia, inquit, (1.) Tuba publice canit vocando suaviter ad Conventum, Conventum totius humani Generis appellat TUBAM, & novissimam, quia post illum Conventum non est futurus alter hominum Conventus. Et significatur modus, quo resurgent mortui quoad locum, quod scilicet resurgent in Conventu publico ac novissimo. Si diceret AD NOVISSIMAM TUBAM, intelligerem quod resuscitati Homines in suis monumentis resurgent venturi ad publicum Conventum; sed ex eo quod dicit IN NOVISSIMA TUBA, intelligo quod in ipso Conventu resurgent omnes mortui.* Ab Hebraizantium aliquo hanc veluti *Catachresim* hausisse arbitror Cajetanum: Hebræorum siquidem in Lingua simile quid invenire est, nam verbum

(1) Ad. I. ad Corinth. XV. 52.

bum ἡπρ quod Septuaginta vertunt Ἐκκλησίαν μεγάλην, (1) significatque proprie UNIVERSI POPULI CONCIONEM, proprie etiam integra usurpatur pro Persona Congregantis Cœtum; unde & apud Septuaginta Ἐκκλησιαστῆς; (2) quin & ab eo derivatum volunt καλέω & καλεῖν, uti & *Calata* Romanorum *Comitia*; (3) quæ tamen, ceu Etymologicam ad rationem pertinentia, minus facimus. Docet certe ex Verrio Flacco Aullus Gellius, apud Latinos, CONCIONEM tria significare, locum suggestumque unde verba ferent: itemque significare COETUM POPULI assistentis: item Orationem ipsam, quæ ad Populum diceretur. (4) Ut ut de fontibus tamen sit, e quibus interpretationem hausit suam Cajetanus, eruere tamen est aliquo ipsum invenisse in loco, TUBAM appellatam fuisse aliquando COETUM ipsum, ejus ope convocatum.

XIV. Recentiores inter Exegeticos nemo Grotio præstantius, ea quæ ad Historiam, aut ad Eruditionem Sacro pertinent in Codice est interpretatus. Sic ille vero: *Dicitur hic TUBA Angelorum Christi, tamquam ACCENSO-
RUM & PRAECONUM; allusio enim est ad morem Judæo-
rum, apud quos ἡ ἐπισύναξις POPULI CONVOCATIO fieri so-
lebat cum sono TUBAE.* (5) Maldonatus etiam ad Christi verba: *Cum facis Eleemosynam noli Tuba canere ante Te,* hæc habet: *Credo ad consuetudinem congregandi TUBA POPULUM, cum aliquid publice aut faciendum, aut edicendum erat Christum allusisse* (6) Ad Servatoris autem verba super futuro quo de agimus cum TUBAE sonitu Judicio, hæc subdit: *Nec existimandum est, vocem ipsius Christi TUBAM appellari, quia dubium non est, Christum EX HOMI-
NUM CONSUETUDINE, ET MORE loqui; non solent autem*
Re-

- (1) Pfalm. XXXIX. 12.
- (2) Buxtorf. ad ill. voc.
- (3) Lexic. Masclesian.
- (4) Lib. XVIII. Noct. Attic. Cap. 7.
- (5) Comment. in Matth. XXIV. 31.
- (6) Comment. in Matth. VI. 2.

Reges, sed eorum Ministri TUBA clangere. Quamvis ego verius verba illa in Tuba Dei Hebraïsmum redolere sentiam, ac significare in Tuba magna, aut maxima, in Tuba maxime sonora, quod hellenistica prolatum est phrasi, Hebræorum scilicet dicendi forma, superlativa Nomina frequentissime adjunctione alicujus ex Nominibus Dei efferentium: יהוה, אלהים, אל, יה (1) Sic ארזי אל (2) Cedri Dei, idest altissimæ. אל הררי (3) Montes Dei, idest, altissimi. יצוי יהוה (4) Ligna Domini, arbores videlicet præstantissimæ; quo ex dicendi modo Hellenista Scriptor de Mose, καὶ ἦν ἀσθεὶς τῷ Θεῷ, (5) & fuit venustus Deo, nempe venustissimus; & Paullus etiam, in Epistola altera ad Corinthios: Arma militia nostra non sunt carnalia, sed δυνατὴ τῷ Θεῷ, potentia Deo, nempe potentissima; (6) quare, & illud quo de agitur, ἐν σάλπιγγι Θεῷ, in Tuba magna, seu magnæ Concionis, in Tuba quam sonora. Ad rem ut redeamus, sententiam eorum commendat Maldonatus, qui putant ex antiquis Judæorum Conventibus sumptam esse metaphoram, ad quos sono Tubæ homines convocabantur. (7) Heinc & Natalis Alexander ad illa Christi verba: Metaphora sumta ex more Judæorum, qui Tuba & Populum convocabant, & dies festos indicebant. Dicitur autem hac Tuba modo Christi, ceu Regis, cujus Edicta cum clangore Tubæ promulgabantur: modo Angelorum, tamquam Accensorum Christi ac Præconum. (8) Denique Calmetus: Videtur, inquit, (9) Evangelium nobis exhibere velle terribile illud Judicium, veluti generales eos JUDÆORUM

(1) Masclef. Gram. Hebr. Cap. XXIV. §. V.

(2) Psalm. LXXX. 11.

(3) Psalm. XXXVI. 7.

(4) Psalm. CIV. 16.

(5) Actor. VII. 20.

(6) II. ad Corinth. X. 4.

(7) Comment. in Matth. XXIV. 31.

(8) Comment. in Matth. XXIV. 31.

(9) Comment. in Matth. XXIV. 31.

RUM COETUS, ad quos clangente BUCCINA POPULUS convocabatur.

XV. Hanc illustrent maxime interpretationem, quæ illo rursus loquens de Judicio Apostolus ad Theffalonicenses scribit: *Dies Domini*, inquit, (1) *sicut Fur in nocte, ita veniet*; eademque utitur expressione Princeps Apostolorum Petrus scribens: *Adveniet autem dies Domini ut fur*, (2) additum est in Græcis, ἐν νυκτι in nocte. (3) Quis hac vero non videat in similitudine ad subitarias illas allusum nocturnas Veterum coitiones BUCCINAE ope repente convocatas, hominibus METU FURUM concurrentibus, aut aliqua alia de caussa, seditione nempe, aut inexpectato aliquo imminente turbine ac eventu congregatis? Apertissime hoc de more apud Græcos sui temporis Tullius in Verrem: *Chrysa est amnis*, inquit, (4) *qui per Assorinorum agros fluit. Is apud illos habetur Deus, & religione maxima colitur. Fanum ejus est in agro propter ipsam viam, qua Assoro itur Ennam. In eo Chrysa est simulacrum, praeclare factum e marmore. Id iste (Verres) poscere Assorinos propter singularem ejus fani religionem non ausus est. Tlepolemo dat Hieronique negotium, illi nocte, facta manu, armatique veniunt: fores Aedis effringunt: Aeditui, Custodesque mature sentiunt: signum quod erat notum vicinitali BUCCINA datur: homines ex agris concurrunt: eji-citur, fugaturque Tlepolemus: neque quidquam ex fano Chrysa, prater unum parvulum Signum ex aere desideratum est.* Morem vero hunc innuit etiam Plutarchus in descriptione felicitatis temporum, qua Numa Pompilio imperante gaudebant Romani. Sic ille quippe: εἰ γὰρ μόνον ὁ Ῥωμαίων ἡμέρωτο καὶ κατανεκήλητο τῆ δικαιοσύνη καὶ πραότητι καὶ Βασιλέως δῆμος. ἀλλὰ καὶ τὰς κύκλω πόλεις, ὡσπερ αὐρας τινὸς ἐνεί-

C

ἐνεί-

- (1) I. ad Theffal. V. 2.
- (2) II. Petr. III. 10.
- (3) Erasim. & Vatabl. ad ill. loc.
- (4) Lib. IV. num. 46.

ἐκείθεν ἢ πνεύματος ὑγιεινῆς φέροντος, ἀρχὴ μεταβολῆς ἔλαβε καὶ πτόθος εἰσερρύθη πάντας ἐυνομίας καὶ εὐρωῆς, καὶ γλῶφυτεύσει, καὶ παρ' ἀλλήλους ἀδελῶς ἰόντων καὶ ἀναμιγνυμένων ὑποδοχαί, καὶ φιλοφροσυνίαι τὴν Ἰταλίαν κατεῖχον, οἷτε ἐκ πηγῆς τῆς Νεμῆ σοφίας, τῆς καλῶν καὶ δμαίων ἐπεισερόντων εἰς ἅπαντας, καὶ διαδοχομένης τῆς περὶ ἐκείνον γαλιώης. ὥστε καὶ τὰς ποιητικὰς ὑπερβολὰς ἐνδεῖν πρὸς τὴν τότε κατάστασιν λέγουσιν. Ἐν δὲ διδαροδέτοις πόρναξιν ἀθάνατ' ἀραχναῖν ἔργα, καὶ εὐρωῆς δάμναται, ἔγχεσθε λογχωπαί, ξίφειά τ' ἀμφήκεια, χαλκίων δ' οὐκ ἔστι σελπίγγων κτύπος. οὐδὲ συλαῖται μελίφρων ὕπνος ἀπὸ Βλεφαρών. ἔτε γὰρ πόλεμοις, ἔτε ζάσις, ἔτε νεωτερισμὸς περὶ πολιτείαν ἰσόρηται, Νεμῆ Βασιλεῦοντος. (1) „Non solum enim cicuratus, „ & demulcitus Populus Romanus justitia & placiditate „ Regis fuerat; sed & circumjectæ Civitates, quasi aura „ quadam & vento salubri illinc afflatæ, coeperunt in- „ vertere se, ac desiderio fuerunt capti omnes justitiæ, „ pacis, agrorum colendorum, Liberorum in otio edu- „ candorum, & venerandorum Deorum: Festi dies, ludi, „ convivia, invitationesque tuto inter se commeantium „ & conversantium Italiam tenebant, omni virtute & „ æquitate, tamquam ex Numæ fonte Sapientiæ ad om- „ nes permeante illius tranquillitate, ut nec grandilo- „ quentiæ Poeticæ consurgere ad illorum conditionem „ temporum valuerint qui canunt:

*Hæc ubi prælonga, et duorum acies gladiatorum
Fæda situ nimio, obducta & rubigine squallent,
Buccina nec stridulam subito dat eburnea vocem:
Alma quies viget, inque aurem dormitur utramque
Secure;*

„ neque enim bellum, aut Seditio ulla, neque novatio „ ulla Numa regnante existisse refertur. „ Heinc Octavius Ferrarius, qui recentioribus in repræsentandis factis veterum proprietatem verborum retinere gestiebat, Patavinæ, in qua docebat, ut felicem ac seditionibus vacuam,

con-

(1) Vit. Num. Pompil.

conditionem exprimeret Academiae. Non brevi classico, in-
 quiebat, (1) excitamur in pugnam, NON ALTOS SOMNOS
 BUCCINA FRANGIT, non Tuba ac Timpana Oratorum vocibus
 obstrepunt, non ferrei pratervolitantes globuli erumpentium
 flammarum immani fragore circumtonant, non Cuniculi mu-
 ros subruunt, non dira fames lenta tabe conficit, non vigilia
 lassata membra exhauriunt, non mortis imago undique obuer-
 satur, nullum belli incommodum sentimus, prater belli me-
 tum. Itaque quum iis semper representetur Judicium ex-
 tremum imaginibus, quæ cum subitariis Convocationibus
 conveniunt BUCCINAE sono factis, consequens esse jure
 ac merito arbitramur, ab posterioris etiam Reipublicæ
 Judæis forenses maxime Conventus BUCCINAE ope fuisse
 convocatos.

XVI. Jam vero ad vera reapse alluisse Christum PRAE-
 CONUM illius tempestatis munera, modus ille dicendi uber-
 rime ostendit, ἐν φωνῇ καὶ ἐν σάλπιγγι in voce & in Tuba,
 aut, uti quædam habent exemplaria, σάλπιγγος καὶ φωνῆς
 Tuba & vocis. Quo Grotius ἐν Ἰε' δ' αὐτῶν, unum videlicet
 per duo Christum expressisse, haud recte contendit. (2)
 Arbitror, ego, uti dicebam, e diverso, utrumque signi-
 ficare illis Christum verbis voluisse PRAECONIS munus,
 buccinandi videlicet, ac dein edicendi. Optime qui PRAE-
 CONEM, & TUBICINEM ita idem olim esse explicabat:
 PRAECONES dicebantur a pracinendo, quasi Pracanes, quod
 ante canant, & annunciant quid faciendum sit. Sunt enim
 PRAECONES proprie ii, qui jussu Magistratus publice aliquid
 denunciant, qui auctionem faciebant, & qui audientiam in
 Theatris indicebant. Et quia publica ista denunciations ple-
 rumque fiebant præmissis Tubæ sono, hinc Præco pro Tu-
 bicine usurpatur. (3) Itaque etiam Κήρυξ, uti docuit ele-

C 2

gan-

(1) Proluf. X.

(2) Comment. ad Matth. XXIV. 31.

(3) Vid. Commentar. ex Not. Varior. ad Emblem. CLXXIV.
 Alciat.

gantissime Laurentius (1) & PRAECONEM significat, quasi Praeconem, quod ante canat & annuntiet quid faciendum, & TUBICINEM, quod TUBA canat, & BUCCINATOREM, & CADUCEATOREM. Illustrari res illa vero exemplis potest, praecipue iis quae celeberrima in CONCIONE evenerunt, in qua suam Graecis Titus Quintus Flaminius restituit Libertatem. Sic enim rem exhibet Plutarchus: *Isthmiorum igitur Indicto confederat frequentia Mortalium in stadio ad gymnicum certamen spectandum: quod exempta tandem bello Gracia ob Libertatis spem, firmam certe pacem agitare. Ibi SILENTIO TUBA CONVENTUI INDICTO processus in medium PRAECO proclamavit: Senatus Populusque Romanus, ac Titus Quintus Imperator ac Consul, Rege Philippo ac Macedonibus debellatis, sine Custodiis Liberos, immunes, suo jure viventes fore permittunt Corinthios, Locros, Phocenses, Euboicos, Achaos, Phthiotas, Magnesios, Thessalos, Perrhabos. Ἰσθμίων εὖτο ἀγομένων, πλήθος μὲν ἀνθρώπων ἐν τῷ σταδίῳ καθῆτο, τὸν γυμνικὸν ἀγῶνα θεώμενον, οἷα δὴ διὰ χρόνον πεπεωμένης μὲν πολέμων τῆς Ἑλλάδος ἐπ' ἐλπίσιν ἐλευθερίας, σαφεῖ δὲ εἰρήνῃν πανηγυρεῖσθαι. τῇ σάλπιγγι δὲ σιωπῆς εἰς ἀπαντας διαδοθείσης, προσελθὼν εἰς μέσον ὁ Κήρυξ, ἀνεῖπεν ὅτι Ῥωμαίων ἢ σύγκλητος, ἢ Τίτος Κοῖντιος, στρατηγὸς ὑπατος, καταπολεμισαντὲς Βασιλέα Φίλιππον καὶ Μακεδόνας, ἀφιάσιν ἀφροσύτης καὶ ἐλευθέρους καὶ ἀφορολογήτους, νόμοις χρωμένους τοῖς πατρίοις, Κορινθίους, Λοκρούς, Φοκεῖς, Εὐβοέας, Ἀχαιοὺς, Φθιώτας, Μάγνητας, Θετταλὸς, Περραιβοὺς. (2) Hoc igitur modo suos representabat Christus Angelicos PRAECONES, ceu buccinare prius debuissent, exin edicere de Judicio; aut signo TUBA dato, clamare inde debuissent, atque dicere: *Surgite Mortui, ac venite in Judicium*. Eundemque forenses secundum morem ita Hieronymus ad Heliodorum: *Ecce de Calo TUBA CANIT: Audi edictum Regis tui. Qui non est tecum con-**

sta

(1) De Praeconib. Cap. I.

(2) Plutarch. Vit. Tit. Quint. Flamin.

stra me est : & qui mecum non colligit , spargit . (1) Eos representabat etiam PRAECONES, veluti, facto TUBA signo, silentium indicerent, & Judicis verba arrectis auribus accipienda esse denunciarent . In Archangeli voce, agebat Theophrastus, (2) ceteris Angelis praesidentis, & identidem inclamantis : *prompti paratique estote omnes ; adest enim jam Judex .* Coacta re ipsa Atheniensium CONCIONE, Praeco clangore BUCCINAE silentium indicebat, quo de more vetus monuit olim Scholiastes ad Aeschyli Poetae carmina, ubi sic Minervam loquentem hic inducit :

Κήρυσσε κήρυξ , κὴ στρατὸν κατεργάδε
 Ητ' ἔν διατόρος Τυρσωικῆ
 Σάλπιγγ', Βροταίῃς πνεύματος πληρεμένη ;
 Υπέρτονον γύρημα φαινέτω στρατῶ .
 Σιγαῖν ἀρήγη , κὴ μαθεῖν θεομῆς ἐμῆς ;
 Πολλὴν τε πᾶσαν εἰς τὸν αἰανῆ χρόνον .
 Καὶ ἴψ' δ' ὅπως ἂν εὖ καταγνώδη δίκην :
Edicto PRAECO , & Populum prohibeto ;
Ei sonora Tyrrhenica
Tuba , mortali spiritu impleta
Intensum admodum sonum edat Populo .
Impleta enim hac Curia
Silere expedit , Legesque meas discere
Urbem universam in perpetuum tempus ;
Ut horum recte cognoscatur Judicium . (3)

Quae ad verba Scholiastes : *Quum Minerva sorte Optimos delegisset , eos jus dicētuos adducit . Postquam autem ipsi consedissent , stans in medio per TUBAM & PRAECONEM silentium indicit ; tamquam solus PRAECO non sufficeret . Vide autem quo pacto mores Recentiorum in prima tempora referat , nam quae nunc sunt usitata , hac Minervam loquentem introducit : TUBA enim utebantur , quum POPULUM prohibere velent .*

(1) Epist. VI. Lib. II. edit. Canis.

(2) Enarrat. in l. ad Theff. IV.

(3) In Eumenidib.

ιστι. Κληρώσασα Αθῶνὰ πρὸς ἀρίστους ἀγει δικασόντας· παθισάντων δὲ αὐτῶν, ἐν μέσῳ ᾤσα, κελεύει διὰ τῆς σάλπιγγος καὶ πρὸ κήρυκος σιωπῶν γενέσθαι. ὡς μὴ ἀρκούντος μόνου πρὸ κήρυκος. ὅρα δὲ πῶς πρὸ νέων ἔδει ἀναχρονίζεσθαι, ἃ γὰρ νῦν γίνεται, παῦτα τῶν Αθηνῶν εἰσήγαγε λέγουσαν· ἐχρῶντο γὰρ τῇ σάλπιγγι, ἀνείργειν τὸ πλῆθος θέλοντες. Diversi igitur temporis ratio habenda est. Dubium enim nemini, Græcos, vetustissimis temporibus, sola Præconum voce ad Concionem concitasse Populum, quum videlicet Tubæ apud eos nondum essent. Ita apud Homerum profecto, vel in convocatione militarium Concionum, namque dum Tubam pugnae signa dantem Vates ille memorat, quadam temporis præceptione factum id docent Sapientes. (1) Posteriori tamen tempestate eorum Præcones, ΤΥΒΑ utebantur, atque VOCE, quod apud Judæos etiam perpetratum arbitramur, ex Christi nempe verbis: *In voce, & in Tuba.*

XVII. Ut enim (quod erat certe explicandum) intimam, ita & extrinsecam posteriores Judæi imitati sunt Reipublicæ Atheniensium etiam recentiorum formam, nempe CONCIONES non modo pro Græcanicorum forma Conventuum habuerunt, verum ea etiam ratione, eoque determinato modo, quo Græcorum PRAECONES se gerebant in Atheniensium Concionibus, ita & Judæorum TUBICINES in Conventibus Hierosolymorum. Hæc autem accepta primâ fronte minus velim, ceu communiori Systemati adversa, quo Reipublicæ Atheniensium forma dicitur ab Hebræorum Reipublicæ forma derivata, unde ad normam veteris Synedrii institutus Areopagiticus Senatus, & ex ratione cogendarum antiquissimos apud Hebræos CONCIONUM, earum inde usus apud Athenienses; ex TUBARUM usu apud priores, earum etiam usus apud ceteros, uti ex Grotii testimonio. ΤΥΒΑ, inquit ille, (2) convocare POPULUM Hebrai solebant, ut Moses nos docet: atque inde

(1) Schol. Græc. & Giphani. ad Lib. Iliad. XVIII.

(2) Comment. in Matth. VI. 2.

de ad Tyrios, a Tyriis ad Thyrrhenos, qui & ipsi propago sunt Tyriorum, ut nominis vestigium indicat, a Thyrrhenis ad Græcos TUBAE usus pervenit. Est autem σαλπίζων Tuba canere, POPULUM TESTEM QUAERERE. Ita etiam celebris Blanchinus: In civili Politia ad POPULUM classico convocandum usus BUCCINAE fuit . . . Cornea BUCCINA (qua ἵππ) ad convocandum Cætum usos fuisse non modo Hebræos, sed etiam Etruscos, qui ex Phœnicibus orti pleraque illius regionis instituta in Italiam traduxerunt, & ad Latinos derivarunt ætate Romuli, & consequentium Regum colligunt Eruditi. (1) Nempe, qui eam laberetur in suspicionem, haud recte perfecto cogitaret, haud meritam haberet diversi temporis rationem. Originem enim Buccina apud Judæos (nec enim eadem illa erat cum Pastoralis, aut Tritonia) nos etiam eorum Legumlatori, aut Deo potius ipsis juradanti, apertissime asserimus; ab Hebræorum etiam Syne-drio derivatum haud inficiamur quidquid apud Athenienses esse poterat Aristocratici Regiminis, exque veterum Concionibus Hebræorum, ortas ceterarum Gentium Conciones, quibus Populus testis modo Præceptorum aderat. Quidquid apud Judæos tamen post captivitatem Babilonicam invenire erat Democratici Regiminis, & Conciones illæ, quibus non jam testis, sed aliqua cum auctoritate Populus etiam fuerat convenire solitus, procul dubio juxta Græcarum politiam Urbium erant institutæ, & forenses earum ritus in Judæos derivati. Quamvis enim eorum differendi rationem probare nos etiam minus valeamus, qui veterum mores Hebræorum, Exterarum e ritibus Gentium pergunt facile nimis & præcipiti consequuntione interpretari; erant illi quippe ritus, atque mores inter se oppido diversi, imo etiam aliquando quam maxime oppositi: (comparari enim & Græcis possum Veteres Hebræi, aſt modo, ut verum fatear, Homericis, non autem posterioribus, seu Romanorum Imperio propinquis) secus tamen existimandum, se-

cus

(1) De Trib. Generib. Instrum. Musical. Cap. I.

cus statuendum arbitramur, quum de Judæis sermo sit post Captivitatem Babylonicam, seu Machabaica post tempora, quibus videlicet multa non modo pro Doctorum erant arbitrio antiquata, verum & aliqua vetustis moribus adjecta, suffecta alia, alia vicinarum ab ritibus Gentium derivata; (1) nec enim ab adscititiis tutare se Populus omnino poterat, tot olim in Gentes raptus, atque distractus, nec ab iis poterat abhorre, quibuscum necessaria percussit demum fœdera. Numquam reapse Veterum in Funeribus Hebræorum (uti est monitum Schickardo, (2) & ne a buccinandi more in præsens discedamus) aliqua Tibicinum fit mentio, solæ vero commemorantur a Jeremia Præficæ. קראו למקוננות (3) Tibicines in Domo tamen adparent Principis, cujus Filiola occubuerat, & cui vitales auras reddidit Redemptor. (4) Unde Sedulii illa: (5)

Funereosque modos cantu lacrymante gemebant

TIBICINES plangorque frequens confuderat ades.

Et similia Juvenci: (6)

Postquam perventum est ubi funera Virginis ingens

Plangentis Populi fremitus CLANGORQUE TUBARUM

Ultima suprema celebrabant funera pompa;

Abscedant inquit vestris hæc tristia tectis.

Quid ille vero sonus ac tumultus, nisi expressus demum Gentibus ab externis exequialis ritus, quarum funerea in pompa flebile canebatur carmen ad Tibias? (7) Sed hunc non decent Commentarium, ea omnia quæ ad mores pertinent ab Græcis Judæorum in Gentem derivatos.

XVIII. Itaque ad TUBAM & VOCEM PRAECONUM revertamur, cum Græcorum, tum etiam Judæorum. Aper-

tissi-

(1) Cunæus *De Repub. Hebræor.* Lib. I. Cap. 13.

(2) De Jur. Reg. Hebr. Cap. VI. Theor. 19.

(3) Jerem. Cap. IX. 17.

(4) Matth. Cap. IX. 23.

(5) Lib. Mirabil. Divin. II.

(6) Lib. Histor. Evangel. II.

(7) Xiphilin. Vit. Pertinac.

tissime qua se Græci gerent ratione narratio Demosthenis ostendit in caussa Ctesiphontis: „Advesperascebat tum, „ quum Nuncius allatus est ad Prytanes, captam esse Elatiam; tum vero eorum alii medio surgentes Convivio, „ omnes qui in Tabernis erant., & in Foro versabantur, „ eijciunt, & vela incendunt, alii Prætores accersunt, „ *Tubicinem* evocant; in Urbe plena tumultus sunt omnia; „ postridie prima Luce Prytanes Senatum in Curiam vocant. Vos vero in *Concionem* venistis: & antequam ille „ ageret, & præconsuleret, *totus Populus* superiore in parte sedebat. Post hæc autem ut Senatus ingressus est, & „ Prytanes quæ ad se delata erant exposuerunt, & eum, „ qui venerat, produxerunt, & ille loquutus est, *Præco* interrogavit, quis loqui vult? Nemo vero processit; sæpe „ *Præcone* rogante, nemo tamen surgebat. „ Ἐσπέρα μὲν γὰρ ἦν. ἦκε δ' ἀγγέλων τις ὡς πρὺς πρυτάνεις ὡς ἐλάττωα κατέλιπται. καὶ μὲν ταῦτα οἱ μὲν, ἐντὸς ἐξαναστάντες μεταξὺ δειπνῶντες πρὺς τε ἐκ τῶν σκηνῶν, τῶν τε καὶ τὴν ἀγορὰν ἐξείργον, καὶ τὰ γέγραφα ἐνεπίμψασαν. οἱ δὲ πρὺς στρατηγὸς μετεπέμποντο, καὶ τὸν Σαλπυγίῳ ἐκάλεν. καὶ Θορύβῳ πλήρης ἦν ἡ πόλις. τῇ δ' ὑσπεραίᾳ ἅμα τῇ ἡμέρᾳ οἱ μὲν πρυτάνεις τὴν Βουλὴν ἐκάλεν εἰς τὸ Βουλευτήριον. ὑμεῖς δὲ εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἐπορεύεσθε. Ἐπεὶ ἐκείνῳ κηματίσαι καὶ προβλεῦσαι, πᾶς ὁ δῆμος ἄνω καθῆτο, καὶ μὲν ταῦτα ὡς εἰσῆλθεν ἡ Βουλὴ, καὶ ἀπέγγειλαν οἱ πρυτάνεις τὰ προσηγγελλόμενα ἑαυτοῖς, καὶ τὸν ἵκοντα παρήγαγον, καὶ αὐτὸς εἶπεν, ἠρώτα μὲν ὁ Κῆρυξ, τίς ἀγορεύειν βύλεται; παρήκει δ' ἕδεις, πολλάκις δὲ καὶ Κήρυκος ἐρωτῶντος, ἕδεν μᾶλλον ἀνίστατο ἕδεις. (1) Idem profus in CONCIONE Judæorum evenisse, in qua Christus damnatus est, vix potest dubitari. De BUCCINATORE CONCIONEM illam convocante mox dicemus. Interim & posteriora illa a Demosthene recitata quam examuffim cum illa conveniunt Judæorum fabula de PRÆCONE multos per dies proclamante, ut si cui quid pro vindicando Jesu suppeteret, id libere exponeret! Fabula illa quidem

D

in

(1) Demosth. Orat. pro Ctesiph.

in Gemara, seu Talmude Babylonico, recepta, & a præcipuis Hebraizantium relata, præsertim ab Hofmanno, in Synedrii Magni adversus Salvatorem ad Judæorum Leges exacti ἀνομιλία; quam & Leusdenus adfert, (1) & Goodvvinus; (2) ast quæ certe, Judæorum Græcanicæ, ita ut dicam, consuetudini innititur, qua PRÆCO in CONCIONE eos evocabat, qui Reum purgare, aut aliquid adversus id quod erat statuendum, velle dicere contenderent.

XIX. Non semper tamen illarum in Concionibus Civitatum res erant solitæ adeo placide procedere. Veterem in illis tueri CONCIONES habendi rationem devictæ illæ Gentes satagebant, & raro datum PRÆCONI erat edicere, ut si cui quid super re qua de agebatur dicendum suppeteret, id libere exponeret. Surgebant enim pene omnes, orabant, accusabant, & , uti cuique libitum erat, vindicabant; quam agendi licentiam, veram arbitrabantur Gentis universæ Libertatem. Refert in Vita Timoleontis Cornelius Nepos, quod, *quum quidam nomine Demanetus in CONCIONE POPULI de rebus gestis ejus detrahere capisset, ac nonnulla inveheretur in Timoleonta; dixit: nunc demum se voti esse damnatum. Namque hæc a Diis immortalibus semper precatum, ut talem Libertatem restitueret Syracusanis, in qua cuius liceret, de quo vellet, impune dicere.* Eadem in CONCIONIBUS se gessisse etiam arbitror Judæos tunc temporis licentia. Cur enim de extrema illa loquens Christus universalis Judicii CONCIONE, dixit: *Viri Ninivita surgent in Judicio cum generatione ista, & condemnabunt eam; quia pœnitentiam egerunt in predicatione Jona, & ecce plusquam Jonas hic. Regina Austri surget in Judicio cum generatione ista & condemnabit eam, quia venit a finibus terra audire Sapientiam Salomonis, & ecce plusquam Salomon hic.* (3) Cur hæc, inquam, dixit Christus, nisi quod Græcanica
Judæo-

(1) Philolog. Hebræomixt. Differt. XLVII.

(2) In Mol. & Aaron.

(3) Matth. XII. 41. 42.

Judæorum etiam in CONCIONIBUS obtineret licentia, qua cuicumque licitum erat quo de vellet dicere impune? Grotius huncce ad locum: *Rursus*, inquit, (1) *Judicium divinum ad humani Judicii formam describitur, in quo testes cum testimonium sunt dicturi surgere solent ex subselliis, quod, ut apud Romanos, ita & apud Judæos moris fuisse ostendunt Marcus, (2) & Acta Apostolorum. (3)* Et recte id quidem. Verum qui tam belle causam explicat, cur Salvator surrecturam dixerit Reginam Austri, surrecturos in Judicio Ninivitas, & accusaturos Generationem illam, nempe quod in Judiciis Judæorum, qui testimonium erant dicturi surgere solerent ex Subselliis; qui belle adeo modum explicat accusandi, nihil inde tamen, uti & ceteri quos viderim, de ipsa dicit accusandi Libertate, curve futuros dixerit Christus illo testes in Judicio, qua maxime in re Judaicorum erat Judiciorum forma perpendenda. Omnia igitur in illius Judicii descriptione relate ad politiam Judæorum illius tempestatis, ab Urbium Græcarum politia minime diversam, repræsentata sunt, omnia relate ad statum Urbis pene Democraticum. Tertullianus etiam qui rei ideam egregie conceperat, Præceptorem imitatus suum, postremum illud omnium Judicium, iis exhibere formulis pergebat, quæ ad generales illas Judæorum CONCIONES rite pertinebant, iccirco vel a Gentilibus castitate eximia præstantibus Christianos eos, qui repetito frui voluerunt nuptiali thalamo, universali in Judicio accusandos asseribat, atque judicandos. *Habebunt*, inquiebat, (4) *plane Christo quod allegent speciosum privilegium, carnis usquequaque imbecillitatem. Sed hanc judicabunt jam non Isaac monogamus Pater noster, nec Joannes aliqui Christi Spado, nec Judith filia Merari, nec tot alia exempla Sanctorum. Solent*

D 2

Ethni-

(1) Comment. ad Matth. XII. 41.

(2) Marc. XIV. 57.

(3) Cap. VI. 13.

(4) Lib. *De Monogam.* Cap. XVII.

Ethnici Judices destinari . Exurget Regina Carthaginis , & decernet in Christianas , qua profuga & in alieno solo , & tanta Civitatis cum maxime formatrix , cum Regis nuptias ultro optare debuisset , ne tamen secundas eas experiretur , maluit e contrario uri , quam nubere . Assidebit & illi Matriona Romana , qua etsi per vim nocturnam , nihilominus experta alium Virum , maculam carnis suo sanguine abluit , ut Monogamiam in semetipsam vindicaret Etiam Bovis illius Aegyptii Antistites de continentia infirmitatem Christianorum judicabunt . Adeo universale omnium Judicium , juxta Judæorum , & Christianorum prioris temporis sensum , ex pene Democraticis repræsentabatur CONCIONIBUS : iccirco qui tunc futurus dicebatur TUBAE sonitus eas evincit , postrema etiam in Judæorum Republica , BUCCINAE ope fuisse convocatas .

XX. Neque intra conjectationis modo limites se laudata continet interpretatio . Divinus quippe omnium Redemptor , universali de Judicio , deque præcessuris illud verba faciens signis , ut fore constaret idem juxta ἀλήθειαν , verumque futurum , & forenses juxta formas prope celebratum , descriptionibus utebatur ἀκριβεστέων ex Judicio , & Judaicarum ad normam consuetudinum exacto , certissime desumptis . Itaque ad rerum imaginem Judaicarum in regeneratione illa , quum sederit Filius hominis in sede Majestatis suæ , sessuros dicebat etiam Apostolos super sedes duodecim , & judicatuos duodecim Tribus Israel ; (1) proque Scribarum loco apud Judaicæ Gentis Judices , & pro sedendi more in Tribunalibus Judæorum , statuendas inquebat Oves a dextris , Hædos a sinistris ; (2) unde ex iis , quæ notissima apud vulgus , quæ sub oculis quotidie Judæorum erant (qualis FORENSIS BUCCINA) futuri Divinus Redemptor aliqualem præbebat imaginem Judicii , uti Judaicis ex Dicasteriis cælestium pavorem iniiciebat Magi-

(1) Matth. XIX. 28.

(2) Matth. XXV. 33.

gistratum, ex Judaicorum pœnis Tribunalium, pœnarum futuræ vitæ gradus ostendebat : quod ferre quidem familiaris videbatur ratio sermonis ; significatione siquidem jam tunc communi & vulgo nota גיהנום *Gehennam* Judæi appellabant locum in quo pœnas æternas impii sustinebunt ; nec alia profecto de causa, nisi quod, uti animadvertit Buxtorfius in voce גיא, *Gehinnon* locus esset Urbi Jerusalem vicinus atque contemptissimus, in quem projiciebant sordes ac Cadavera : fuitque illic אש תמיר Ignis continuus ad comburenda ossa reliquasque sordes ; ea videlicet ratione, qua Græcis *Gehenna* locus Βαράθρον dicebatur, (1) quod *Barathrum* locus esset Athenis profundissimus, in quem injiciebantur Damnati, quorum ne Corpora quidem adparebant amplius. (2) Itaque quum adventurum dixit Christus Filium hominis in cæli nubibus, cum potentia multa atque gloria, missurumque PRAECONES suos cum canora TUBA, iis, qui judicium audituri erunt congregandis, ut ex rebus illis quæ visibilia erant, animos ad invisibilia traduceret, nam *perfecti Doctoris est*, ait S. Gaudentius, divinam enarrans Parabolam de Villico iniquitatis, (3) *ad erudiendos Discipulos, similitudines earum rerum proponere, qua in conversatione humani generis frequentantur* ; utque cum alludentibus hac in re ad Dicastria sua, suosque ad ritus, ad loca demum sua, ipse etiam alluderet Judæis, eam procul dubio respexisse dicendus est eorum Fori consuetudinem, qua PRAECO CONCIONI convocandæ buccinabat.

XXI. Ex ipsa enim Reos in Foro interrogandi formula, rationem etiam hauriebat Christus delictorum genus explicandi, Reorumque, quos futuri expectaverat sæculi Judicium. Qui namque majorum postulabantur criminum, conspectu Judicis erant vel in Quæstionibus privati, quo
cum

(1) S. Clem. Alexand. Orat. adhor. ad Gent.

(2) Hervet. ad illum Clement. loc.

(3) Serm. XVIII.

cum per Interpretem agere videlicet debebant ; huncque ad ritum illa Prudentii procul dubio respiciunt :

*Inflaturque cavo pompa popularis honore,
Qui summum solidumque bonum putat ambitionis
Crescere successu, PRAECONUM VOCE trementes
Examinare Reos. (1)*

Itaque ut Divitem illum, qui Lazari haud fuerat miser-
tus, maximo teneri crimine per allegoriam Salvator omni-
bus perviam ostenderet, Abrahamum induxit, Divitis in
Judicio, INTERPRETIS munia agentem, quod Chryso-
stomo etiam, quam belle observatum, cujus en verba : *μῦ-
ἀκριβείας ἀκῶσεν χρῆ, τί μὲν ὁ κατὰδικος ἔτος, ὁ πλείσιος λέ-
γω, ἀξιῶ, τί δὲ ὁ δίκας ἡς ἀποκρίνεται διὰ τῆς Αβραάμ. εἰ γὰρ
ὁ πατριάρχης ἢ ὁ δικάζων, εἰ καὶ αὐτὸς ἐρθέγγετο. ἀλλ' ὡσπερ
ἐπὶ τῆς ἐξώθεν δίκαστηρίων κέτων, ὅταν ὡσὶ τινες ὑπεύθυνοι λη-
σαι καὶ ἀνδροφόνοι, πόρρω τῆς ὄψεως τῆς δικάζοντος ἀποσήσαντες
κέως οἱ νόμοι, ἢς τῆς κείνοντος ἐκ ἐπιτρέψεσιν ἀκῶσαι φωνῆς, καὶ
τούτω μῦ τῆς ἄλλων ἀπὸς ἀτιμάζοντες, ἀλλὰ μέσος τις δια-
κονεῖ ταῖς ἐρωτήσεσι τῆς δικάζοντος, ἔ ταῖς ὑποκρίσεσι τῆς δικά-
ζομένου. ἔτω δὴ ἔ τότε ἐγένετο. εἰ τῆς Θεῶ φεγγομένης πρὸς αὐτὸν
ἦκεν ὁ κατὰδικος ἀλλὰ μέσος ἢ ὁ Αβραάμ, τὰ παρὰ τῆς δικά-
ζοντος διακονόμενος τῶ δικάζομένῳ. εἰ γὰρ ὅμοθεν ἔλεγει ἂ πρὸς
τὸν πλείσιον ἔλεγει, ἀλλὰ θεῖς ἀνγίνωσκε νόμος αὐτῶ, καὶ ταῖς
ἄνωθεν γνώμας. (2) *Diligenter auscultandum est, quid Reus,
nimirum hic Dives, postulet ; quid contra justus Judex respon-
deat per Abraham. Non enim Patriarcha erat qui judicabat,
quamquam is pronuntiabat : verum quemadmodum in munda-
nis istis judiciis, quoties fuerint aliqui Rei, puta Latrones,
aut Homicida, hos Leges procul a conspectu Judicis segregan-
tes, ἔ arcentes, non permittunt ut audiant vocem Judicis,
quod illi ἔ hoc, ἔ aliis honoribus judicentur indigni ; sed
medius quispiam INTERPRES, ἔ Judicis interrogationes, ἔ
Rei responsiones praefert : hoc sane pacto ἔ tunc factum est.**

Non

(1) In Hamartigen.
(2) Concion. IV. De Lazar.

Non Deum ipsi loquentem adivit Reus, sed mediis erat Abraham, qui Judicis vocem, ei qui judicabatur retulit. Non enim ex se se dicebat, sed divinas Diviti leges recitabat, quæque calitus ferebantur sententias proferebat. Ut igitur forensibus ex consuetudinibus, quæ suo tempore vigeant, explicabat Chrysofomus quæ Divinum fuerant apud Judicem perpetrata: imo uti Divitis judicium repræsentatum ipse a Christo fuisse edocet, JUXTA FORMULAS TRIBUNALIUM HUMANORUM; non uno nomine consequi palam est, eundem Servatorem de BUCCINA dicentem, extremum vocatura ad Judicium, loquutum de re hujusmodi fuisse ὡς περ ἐπὶ τοῦ ἔξωθεν δικαστηρίου κέτων, ad normam judicialium rituum sui temporis: moris iccirco ætate quoque illa, Judæorum in Republica fuisse, CONCIONIBUS advocandis, TUBA clangere.

XXII. Consequutionem porro hanc confirmant vehementer quæ in Libro Apocalypseos legimus, in quo plura repræsentantur Judicia, præcedente tamen semper TUBICINIS clangore. Ad res siquidem, adque consuetudines Judaicas, nempe ad Tabernaculum, ad Arcam, ad Israelitarum castra alludit Joannes in Apocalypsi, uti ad thymiamata & odorama ante Arcam, qui thronus erat Dei, solita incendi; etiam ad eum quo incendebantur modum atque ritum: denique juxta allegorias quoque Judæorum se se visenda præbuerunt illi omnia; (1) heinc jure ac merito, pro *Forensium* apud Judæos more *Buccinatorum*, visi cælestes etiam *Præcones*, seu *Tubicines* ante Judicia buccinantes. Optime in rem nostram Grotius: *Apud Hebræos, Græcos, & Latinos veteres POPULUS convocabatur CLASSICO. Ad id exemplum quum Deus homines convocat, dicitur id facere per TUBAM. Ideo in Apocalypsi in omnibus Dei Judiciis dantur Angelis TUBAE.* (2) Septem igitur Joannis Angelos, verius appellare possumus septem

PRAE-

(1) Lamy *De Tabernac.* Lib. III. Cap. 4. 5.

(2) Commentar. in I. ad Thessal. IV. 16.

PRAECONES, sive etiam TUBICINES; nam & Præcones *Jovis Angeli* eleganter appellati ab Homero sunt:

Χαίρετε Κήρυκες Διὸς Ἄγγελοι, ἠδὲ ἀνδρῶν. (1)

Salvete PRAECONES Jovis Angeli, atque etiam Virorum.

Et egregie Sanctus Gregorius: *Sciendum, quod ANGELO-
RUM vocabulum nomen est officii, non naturæ. Nam sancti ca-
lestis Patria Spiritus semper quidem sunt Spiritus, sed sem-
per vocari Angeli nequaquam possunt: quia tunc solum sunt
Angeli, cum per eos aliqua nunciantur.* (2) Ἄγγελος enim
ab ἀγγέλλω derivatum nomen certum est, hocque verbum
α πλ, quod proprie *revelare*. (3) Hoc imo nomen *Angeli*
officii non naturæ nomen esse, Patres omnes docuere,
Heterodoxorum Objecto occurrentes adversus divinitatem
Christi differentium, quod sacris ille dictus foret in Ora-
culis, *Magni Angelus Consilii*. (4) Heinc & nomen illud,
novo in Foedere, Homini etiam tributum nonnulli Inter-
pretes contenderunt, Apostolorum videlicet in Actis, ubi
Puella stare Petrum ante vestibulum nunciante, qui il-
lum a manibus Herodis ereptum ignorabant, dixere:
Ἄγγελος ἀπὸ ἑστίν. (5) *Angelus ejus est, quem nempe mi-
ferat Nuncius, aut Servus. Quum igitur hoc Joannis Ange-
li nil nuncient in loco, verum TUBA modo ante Judicium
clangant, ejus, uti dicebam, verba: Καὶ εἶδον πέντε ἀγ-
γέλους, ita jure interpretabimur: Et vidi septem TUBICI-
NES stantes in conspectu Dei, & data sunt illis septem TU-
BAE.* (6) *Et septem TIBICINES, qui habebant septem TUBAS,
præparaverunt se ut TUBA canerent. Et primus TUBICEN tu-
ba cecinit, & alter TUBICEN tuba cecinit; (7) & tertius,
& ceteri ad usque septimum, cujus post clangorem sequi-
tur*

(1) Iliad. Lib. I.

(2) Homil. XXIV. in Evangel.

(3) Radic. Hebr. Lexic. Masclef.

(4) Pamel. Not. ad Tertull. Lib. *De Carn. Christi*.

(5) Act. Apost. XII. 15.

(6) Apocalypf. Cap. VIII. & seq.

(7) Apocalypf. Cap. IX. 1. & seq.

tur a Senioribus facta gratiarum actio de Judicio, & mercede, & vindicta Omnipotenti Deo.

XXIII. Sed ad factum tandem deveniamus, & forenses adferamus TUBÆ sonum, postremæ datum tempore Reipublicæ, ad POPULI CONCIONEM repente convocandam. Buccinavit apud Judæos reipsa eorum Fori PRAECO, ad Ἐκκλησίαν quæ Christum damnavit advocandam; eo enim pari modo, quo quum Nuntius Prytanibus significasset captam fuisse Elatiam, tum vero vidimus Atheniensium alios medio surgentes convivio ceteras quascumque reliquisse curas, alios vela incendisse, Prytanes *Tubicinem* evocasse, CONCIONIS signum fieri jussisse; ita oblata se se repente proditori Judææ Magistrum prodendi suum occasione, Ministros & Cohortem eidem Judæos tribuisse legimus, Jesum vinxisse, & adduxisse ad Caipham, *Tubicinem* advocasse, signoque CONCIONIS dato ad Prætorium perrexisse, & damnationem omnes cum Pilato pronunciaffe. Quare, uti celeberrimo illo ex CONCILIO, quo Christus morte damnatus atque affectus est, ceteras Judaicorum Judiciorum consuetudines facilius evidentiusque, quam ullo ex alio Historiæ Judæorum monumento, percipi posse arbitratus olim est Cl. Sigonius: unde ex conlatis Evangeliorum eo super CONCILIO testimoniis rem Judæorum Judiciariam explicari exacte posse, determinarique debere contendit: (1) ita nos etiam ex signo BUCCINA illam ad CONCIONEM advocandam dato, idoneum, imo certum, derivari argumentum arbitramur posse, ad sententiam de FORENSIS usu BUCCINAE apud Judæos confirmandam.

XXIV. Datum autem fuisse illi CONCIONI convocandæ signum ex verbis eruere est Divini Præceptoris ad Petrum: πρὶν ἀλέκτωρα φωνῆσαι, τοὺς ἀπαρτήσῃ με. (2) Quæ sic vulgatus vertit Interpres: *Antequam Gallus cantet, tene-*

E

ne-

{ 1 } Lib. De Rep. Hebræor. VI. Cap. 7.
 { 2 } Matth. XXVI. 34.

negabis me, & post Petri lapsum, ἀλέκτωρ ἐφώμοσε. Gallus cantavit. Illis autem verbis significatum arbitramur: *Antequam BUCCINATOR Tuba clangat; vel, Antequam PRAECO signum det, & in Judicium advocet, ter me negabis.* Facem mihi hac in Interpretatione fateor Altmannum prætulisse; (1) qui tamen, multiplici de causa, inaudita loqui, atque παραδόξω novitatis illo, alter ceu Palaphatus, gloriolam aucupari sibi visus est, inepta passus ingeniosam adversus suspicionem Adversariorum Objecta; nec enim motiva in medium protulit, quibus jure actus videretur, ad communem sensum in hunc recentiorem convertendum; neque sat idonea protulit, momenta, quibus verba, de quibus sermo est, BUCCINATOREM denotare posse evinceret; ad CASTRENSEM confugit demum Romanorum BUCCINAM, ad quam Christum respexisse contendit; adversus ipsa profecto Romanæ Historiæ monumenta, quæ in Castris quidem, non autem in Urbibus, aut in Stativis Romanos BUCCINA Vigiliis commississe memorant. Nos igitur primum de iis, quæ obesse videntur differemus, ne vulgarem opinionem certissimam credamus (non enim de Dogmate est, sed sola de antiquitate Disputatio, Vulgarem imo Interpretem nobiscum consentire demonstrabimus) ad uberrima inde sermonem convertemus momenta, quibus in loco cum Græca, tum Latina etiam Evangeliorum verba BUCCINATOREM denotare suspicamur. Demum ad FORENSEM Judæorum BUCCINAM respexisse Christum apertissime consequi ostendemus.

XXV. Et de alite quidem interpretari divina verba, nulla ratione videntur primum posse, quod ætate Christi nullos dicantur Judæi alere potuisse Gallos, nullum eorum cantum exaudire potuisse. Ut enim Sybaritæ, placidioris ergo somni, hujusmodi propriis ex ædibus eliminare alites, ita & Judæi ab Hierosolymitanis, potiori quidem

(1) Observ. Philol. De Gallic. Hieros. audit.

dem de causa, ne terram videlicet illa in Urbe pedibus dissipantes, immunda eruerent animalia, quæ res sanctas malo omine polluerent; scriptum enim olim erat: אין מגדליו תרנכולין בירושלם מפני קדושים *Non alunt Gallos Hierosolymis propter sacra.* (1) Adhibendam autem esse Judæis Doctoribus, consuetudinem istam referentibus, prorsus fidem equidem haud dubito; iniquum enim esse quis non videat, Iphis, res suas enarrantibus, eam recusare, quam Græcis, Romanisque Scriptoribus habemus, si quæ ab eisdem traduntur aliquando, nostris quidem a moribus aliena, nec rationi tamen, nec aliorum certissimis, eorumque plurium Scriptorum testimoniis adversa? Nec enim in alio Talmudici, dum Veteres mores suos recensent, peccant, nisi (uti exacte monet Constantinus l'Empereur (2)) in eo quod consuetudines corruptis temporibus, & Christi ævo revera vigescentes, antiquiorem ad ætatem, vetustissimæque referant ad sæcula. Optime hac in re Cl. Lamy: *Suspecta esse non possunt quæ circa vetustas consuetudines leguntur in Talmudicis Libris; has enim, dum Jesus in Terris agebat, viguisse, aperte indicatur, vel innuitur in Evangelio, ut merito rideantur, qui credunt posse risu explodere, quæ ex hisce locis depromuntur.* (3) Huic autem testimonio illustris Pasini iudicium subjicio, quæ illis in Libris fidem merentur, ab ceteris egregie fecerentis, quæ veritate maxime laborant. Cum Hebræos ajo, scribit ille Auctor, (4) *tum Masorethas & Talmudicos, tum Rabbinos antiquas, & recentiores intelligo; מדרשים non modo, sed מדרשים etiam comprehendendo.* Neque enim volo universa nullo habita defectu inde excerpti: ea tantum quæ ad rem grammaticam, ad Judæorum ritus, consuetudines & Historiam spectant, depromenda contendo. Hujusmodi igitur

E 2 quum

(1) Bav. Kam. Halac. Ultim.

(2) Not. ad Cap. XI. De Rep. Hebræor. Bertram.

(3) Præf. Comment. in Harmon. Evang.

(4) Orat. in Limin. Grammat. Hebr.

quum sit, Talmudicis relatum in Libris, de non nutriendis in Urbe sancta Gallis Præceptum, cur de illo dubitabimus? Quare alitum ad illorum vocem, Servatoris ad Petrum verba haud esse videntur referenda.

XXVI. Hadrianus Relandus, re hac, uti par erat, animadversa, Interdictum illud communiori cum Interpretatione Textus componere non una via conatus est. (1) Potuisse igitur censet Galli vocem, extra Hierosolymam fortassis editam, ad ipsam usque deferri Urbem, ad usque ipsas Petri aures, perpenso maxime Urbis diversis montibus infidentis situ. Certe memoria proditum animadvertit, in Sicilia exaudiri posse Gallorum in Italia canentium voces, esto fretum Siculum interjectum sit. Ita Silius Italicus: (2)

*Ex illo servans rapidus devortia Nereus,
Sevo dividuos conjungi pernegat astu.
Sed spatium quod dissociat consortia terra,
Latratus fama est (sic arcta intervenit unda)
Et matutinos volucrum transmittere cantus.*

Legem addit Relandus solis positam Judæis efficere potuisse minus, quin sancta in Urbe rerum Domini tunc temporis Romani ὀρνίθας alerent servarentque, quemadmodum Gesareni Χοίρους: eam fuisse perditorum illorum temporum conditionem, ut hi ipsi inter Judæos, qui sacra nundinabantur nomina, Leges patrias turpissime negligenter: verba Legis prohibuisse dumtaxat, aves illas alere, non vendere, aut comedere; delatumque vix Hierosolymam ἀλέκτωρα, ea, quæ suprema illi erat, nocte, vocem, uti consueverat, fortassis edidisse: verisimilius demum, posterius esse Pharisaicum illud tempore, quo de agimus, Præceptum; postquam scilicet, Sospitatore nostro jam in Cælum feliciter evectoro, Hillelis tandem superstitione universum Populum infecit. Quibus ex omnibus vulgaris interpretationem sensus in tuto collocatam esse contendit.

XXVII.

(1) Orat. De Gall. Cant. Hieros. audit.

(2) Lib. XIV.

XXVII. Verum, ut omittam, incertum prorsus esse, an Domus Pontificis adeo fuerit Urbis mœnibus contigua, ut ales extra mœnia vocem edens, in tanto strepitu, in tanto Judæorum, inconditum clamorem tollentium, inque militum tumultu potuerit exaudiri (quæ prudens Altmanni erat olim dubitatio;) (1) quis ea tamen omnia, quæ suspicatur Relandus, cum emphasi verborum Christi, cum tempore, atque loco, quibus ea protulit, haud convenire posse minus videat? Familiarissime, ac JUDAICO MORE, cum Petro Christus loquebatur: itaque ad vocem alitis respicere nullo modo poterat, qui Hierosolymis ali ac nutrirî solitus non erat, qui Judæorum ab ædibus procul esse debebat, qui lege prohibitus erat apud eos inveniri. Respicere ad vocem alitis non debeat, qui esse fortasse in domibus modo Romanorum poterat. Illius autem Sacerdotes temporis sacra etiam nundinatos fuisse nomina, ac morum leges rursissime violare solitos fuisse, haud inficiamur quidem; ast eos inde dubitare, Pharisaicas neglexisse cæremonias, ac irrita palam habuisse inducta rituum Præcepta, minus cum fide convenit verbis Servatoris debita, quibus eos HUMANIS TRADITIONIBUS, plusquam par fuisset, addictos querebatur. Facere haud igitur possunt Relandi cogitata, ut vulgaris Interpretationem sensus in tuto collocatum esse arbitremur.

XXVIII. Quoniam tamen Præceptum illud de minime alendis in Urbe sancta Gallis inter Rabbīnorum Commenta nonnulli adhuc enumerandum esse forsitan contenderent, cetera opus est in medium proferamus adjecta, seu verius motiva, quibus Evangelicum ἀλεκτωρα non de alite, in loco, ducimus interpretandum. Celebris quæstio est inter Exegeticos, qua nempe ratione conciliari Evangelistæ possint, non uno modo verba illi Christi efferentes. Juxta Marcum enim Christus prædixit Petro, fore ut ter abnegaret, πειν ἢ δις ἀλεκτωρα φωνῆσαι, *antequam*
Gal

(1) Observ. Philol. De Gallic. Hieros. audit.

Gallus bis cantet. (1) Et vero quum cecinisset post primam abnegationem, post tertiam ἐκ δευτέρου ἀλέκτωρ ἐφώνησε, rursum cantavit Gallus. (2) At ex opposito ceteros apud Evangelistas haud canit Gallus, nisi post tertiam abnegationem. Apud Matthæum enim Ἐν ταύτῃ τῇ νυκτὶ πρὶν ἀλέκτωρα φωνῆσαι, τοὺς ἀπαρνήσασθαι με. Hac nocte priusquam Gallus cantet, ter me negabis. (3) Apud Lucam: Οὐ μὴ φωνῆσει σήμερον ἀλέκτωρ, πρὶν ἢ τοὺς ἀπαρνήσασθαι με. Hodie non cantabit Gallus, priusquam ter neges, quod Tu me noveris. (4) Denique ex Joanne: Οὐ μὴ ἀλέκτωρ φωνῆσει, εἰς τὴν ἀπαρνήσασθαι με τρεῖς. Non cantabit Gallus, priusquam ter me neges: (5) Quæ profecto αὐτῶν videntur. Quid porro Exegetici non præstiterunt, ceteris ut conciliarent cum Evangelistis Marcum. Ita Jansenius: „ Circa „ hæc verba ex Marco oritur difficultas. Cum enim tres „ Evangelistæ asserant Dominum dixisse, Petrum se ter „ negaturum antequam Gallus cantaret: Marcus dicit, „ antequam Gallus bis vocem dederit, quod quomodo „ postea fit impletum, Marcus in sequentibus distincte „ enarravit; ex quo consequitur, Petrum non ter ante „ Galli cantum Dominum negasse, ut dicunt tamen tres „ Evangelistæ. Divus Augustinus hanc tractans difficultatem, sic eam putat dissolvendam: *Ut dicantur tres Evangelistæ dixisse trisam Petri negationem futuram ante Galli cantum, quia ante illum capta fuit, & in ipso etiam animo consummata, ut sic fit dictum, ter me negabis, quomodo si alicui diceretur: antequam cantet Gallus ad me scribes Epistolam, in qua mihi ter conviciaberis. Id enim vere quis dixerit, etiam si Epistola non fuerit absolvenda ante omnium cantum Galli, sed ante cantum Galli incepta, postea*

finia-

- (1) Marc. XIV. 30.
 (2) Marc. XIV. 72.
 (3) Matth. XXVI. 34
 (4) Luc. XXII. 34
 (5) Johann. XIII. 38.

„ *finiatur.* (1) Verum hanc solutionem non esse conve-
 „ nientem (subjicit Jansenius) ex eo patet, quod tres illi
 „ Evangelistæ, qui dicunt Dominum dixisse, Petrum ne-
 „ gaturum se ter, antequam Gallus cantaret, postea osten-
 „ suri impletam fuisse Domini prædictionem, omnes tres
 „ Petri negationes narrant ipso opere impletas, priusquam
 „ narrent Gallum cecinisse: unde patet eos non in illo sen-
 „ su accepisse, quod nunc dicunt Dominum dixisse, Pe-
 „ trum se negaturum ante Galli cantum, quia ante
 „ eum trina negatio erat accipienda, sed quia ante eum
 „ erat consumanda. Proinde omissis aliis rationibus, qui-
 „ bus quidam student conciliare Evangelistas, dicendum
 „ est, tres Evangelistas de illo loqui cantu Galli, qui ab
 „ hominibus maxime solet observari, a quo scilicet nutri-
 „ ma noctis pars, quæ quarta olim dicebatur Vigilia, dicitur
 „ Gallicinium. Duabus enim potissimum vicibus Galli
 „ in nocte canere consueverunt. Semel non diu post me-
 „ dium noctis, & secundo, cum jam adhuc duæ, aut tres,
 „ vel circiter noctis horæ supersunt, quando in cantu per-
 „ severant usque ad tempus, quod Conticinium dicitur, a
 „ quo secundo cantu quarta noctis Vigilia dicitur Gallici-
 „ nium. Marcus itaque rei in Petro gestæ, ut ab ipso Pe-
 „ tro audierat accuratam præscribens Historiam, utriusque
 „ cantus Galli meminit, cujus meminit & Juvenalis dicens:

Quod tamen ad cantum Galli facis ille secundi.

Proximus ante diem Caupo sciet. (2)

„ Per cantum Galli secundi intelligens secundum cantum
 „ Galli, & per hoc describere volens tempus illud quod Gal-
 „ licinium dicitur. Reliqui vero tres Evangelistæ postero-
 „ ris tantum cantus Galli meminerunt, ut qui sit præci-
 „ pius, & a quo pars noctis dicitur Gallicinium: proinde
 „ idem ab omnibus est significatum, nempe ter Petrum ne-
 „ gaturum ante tempus illud noctis quod Gallicinium dicitur,
 „ tur,

(1) Lib. III. De Consecr. Evangelist.

(2) Satyr. IX.

„ tur, quod tempus secundum communem quidem loquen-
 „ di modum simpliciter notatur per Galli cantum; secun-
 „ dum accuratorem vero loquendi rationem, notatur per
 „ secundum cantum Galli. Ex prædictis, & ex sequenti
 „ narratione Marci patet, quod cum hic dicitur apud eum,
 „ priusquam Gallus bis vocem dederit, illud bis, accipien-
 „ dum esse pro duabus diversis vicibus & temporibus, non
 „ autem simpliciter, ut duplicatum significet sonum. (1)

XXIX. Hac porro interpretatione nodum & solvere hunc conati sunt Erasmus, (2) Zegeus, (3) Grotius, (4) Heinsius, (5) una videlicet sententia statuentes, probe Marcum distinxisse primum inter Galli cantum *medionocitio* exaudiri solitum, alterumque, quem edit ales *sub adventum Lucis*; Evangelistas autem ceteros cantum Galli simpliciter fuisse nominare contentos, gnaros videlicet, ubi nihil additur, notiozem statim, nobiliozem, & clariozem, nempe matutinum intelligi. Denique & Bochartus (adeo magni etiam Viri coguntur longo in Opere exarata millies, repetere aliquando) nullo negotio conciliari posse docuit quæ ἀσύστατα videntur, *Si Petrum primo negasse statuas CIRCA MEDIAM NOCTEM; & tum Gallum merito cecinisse; & tertio negasse circa quartam vigiliam, vel circa illud tempus, quod dici solet GALLICINIUM, & Gallum tunc temporis iterum cecinisse. Quo posito, hac Christi verba, Non cantabit Gallus, aut, Priusquam Gallus cantet, idem erunt ac si dixisset, Ante tempus Gallicinii, vel, Non cantabit Gallus solenni illo cantu, a quo tempus, quo canit, ἀλεκτωροφωνία dicitur, priusquam ter me negaveris. Interim nullus dubito, quin Marcus, qui Petri Discipulus fuerat, ipsamet Christi verba retulerit, prout a Petro illa didicerat. Sed suffecit aliis id memorare quod præcipuum fuit, nempe Christum tri-
 plieem*

(1) Concord. Evangel. Cap. CXXXIII.

(2) Comment. ad Marc. XIV. 30.

(3) Comment. ad Matth. XXVI. 34.

(4) Comment. ad Matth. XXVI. 38.

(5) Exercit. Sacr. ad Nov. Test. Cap. 17.

plicem illam Petri abnegationem non solum praevidisse, sed & designasse tempus, & fore, ut Christum Petrus ter abnegaret ante Gallicinium. Quod cum de secundo Gallicinio palam sit intelligi, quia hoc solum simpliciter Gallicinium dicitur, tamen id diserte expressit Marcus, atque illud insuper, primam Petri abnegationem primum Gallicinium praecessisse. (1)

XXX. Inficiari profecto nulla possumus ratione Viros Doctissimos recta methodo procedere, ad Evangelici Textus sensum in apricum proferendum. Quandoquidem, uti rectissime docet Joannes Chrysostomus: Καὶ γὰρ, καὶ τὸ ἀναγκαῖον εἶδέναι, ὅτι τῶν εἰρημένων τὰ μὲν οἱ τέσσαρες εἶπον, τὰ δὲ καὶ ἰδίαν ἕκαστος ἀπολαβών. τίνας ἕνεκεν; ἵνα καὶ τῶν λοιπῶν ἀναγκαῖα ἡμῖν ἢ ἀνάγνωσις γένηται, τὸ τῆς συμφωνίας ἐξαίρετον ὁμοφανῆ. εἰ μὲν γὰρ πάντες πάντα εἶπον, ἐκ ἂν πᾶσι μὴ ἀπολαβόντων προσείχομεν, ἀρκούντος ἑνὸς διδάξαι τὸ πᾶν. εἰ δὲ πάντες πάντα ἐξηλλαγμένα εἶπον, ἐκ ἂν ἐφάνη τὸ τῆς συμφωνίας ἐξαίρετον. ὁμοίως τὸ καὶ κοινῆ πάντες πολλὰ ἔγραψαν, καὶ κατ' ἰδίαν ἕκαστος ἀπολαβών. (2), Et hoc scire refert, quod inter ea, „ quæ referuntur ab Evangelistis, alia dicuntur a quatuor „ communiter, alia speciatim a singulis. Quam ob causam? Ut simul & nobis esset necessaria reliquorum sacramenta Lectio, & evidenter perspicua fieret illorum inter „ ipsos consonantia. Etenim si omnes omnia dixissent, „ nequaquam ad omnes cum studio animum adjecisset „ mus, quum unus ad omnia docenda suffecisset; sin autem omnes diversa omnia atque variata potuissent, nequaquam insignis eorum apparuisset Concordia. Quapropter & omnes communiter multa scripserunt, & sibi quisque proprie sumpsit nonnulla. „ Patrum autem omnium affatum est, Evangelistis hunc fuisse morem, ut aliquando τῶν περιστατικῶν levia negligenter, quum principali de Historia sibi veritatis rationem scirent constare. Quare quum eorum sententia hacce in re vera minus esse

F

vi-

(1) Lib. Hieroz. I. Part. II. Cap. 17.

(2) Concion. I. De Lazar.

videatur, qui absque Sacrorum Scriptorum, absque auctoritate Patrum, Prophetiam Christi geminant, ceu altera in Marco esset, ceteris altera in Evangelistis, Petrusque sex vicibus negasset; ter quidem pene simul ante primum cantum, ter iterum vero discriminatim ante posteriorem cantum; (1) heinc Evangelistas ea in re conciliari posse optimo consilio arbitrati sunt Interpretes, ceteris ex Marco enarratis atque explicatis; non enim certum modo, Marcum individuum fuisse Petri Interpretem ac Discipulum, verum, uti Eusebio rectissime animadversum, exactius ceteris quæ ad Petri lapsum pertinebant explicasse, quod ejusdem descriptionem Lapsus ipsomet ab Petro, suum narranti omnibus infortunium, frequentissime audivisset. Sic enim vetus ille Auctor: *Μάρκος μὲν ταῦτα γράφει. Πέτρος δὲ ταῦτα περὶ ἑαυτοῦ μαρτυρεῖ. πάντα γὰρ τὰ παρὰ Μάρκω πρὸς Πέτρον διαλέξεων εἶναι λέγεται ἀπομνημονεύματα.* (2) *Marcus quidem hac (Christi Petrique de negatione verba) scribit. Petrus autem hac de seipso testificatur: omnia enim quæ apud Marcum leguntur, narrationum, sermonumque Petri dicuntur esse Commentaria.* (3) Itaque recte: *δις ac ἐκ δευτέρου* ceterorum in textibus Evangeliorum ex Marco veluti adjiciendum esse docuerunt Exegetici, aptius, ac tutius ad Concordiam iter haud inveniri posse arbitrati.

XXXI. Verum qui recta ceterum methodo procedunt, haud scio tamen, an interpretationem suam cum rerum serie, factique cum Historia probe denique componant. Quam incerta enim, atque arbitraria illa est de Gallo canente *MEDIONOCTIO* doctrina! Apud Veteres quippe omnes unum tantum cognitum video valde diffitum a media nocte Gallicinium. Censorinus: *Incipiam a nocte media. Tempus, quod huic proximum est, vocatur de media nocte. Sequitur GALLICINIUM, cum Galli canere incipiunt. Deinde Con-*

(1) Concion. I. De Lazar.

(2) Calin. *Super Evangel.* Lib. VIII. Cap. XI.

(3) Lib. Demonstr. Evangel. III. Cap. 7.

Conticinium, cum conticescunt. Tunc, ante Lucem: & sic Diluculum, cum Sole nondum orto, jam lucet. Secundum Diluculum vocatur mane, cum Lux videtur. (1) Illum porro temporis, quod GALLICINIUM appellabatur, ambitum in tres propemodum distinguebant Romani alitis illius cantus, Ausonius: (2)

Ter clara instantis Eoi

Signa canit serus deprehenso Marte Satelles.

Idem apud Græcos. Sic enim de partibus noctis Julius Pollux: τὰ δὲ τῆς νυκτὸς μέρη, νυκτὸς ἀρχὴ, καὶ περὶ πρώτην νύκτα, καὶ νυκτὸς ἀρχομένης, καὶ περὶ πρώτης φυλακῆς, καὶ δευτέρας, καὶ τρίτης. ἢ καθ' Ὀμηρον, περὶ πρώτην μοῖραν. ἢ περὶ πρώτων ὕμνων, εἰ μὴ ἔυτελέες. μεσίστης νυκτὸς, μέσων νυκτῶν. Ἐπὶ τὸ λυκαυγῆς, ὅπερ Ὀμηρὸς ἀμφιλύκην νύκτα καλεῖ. περὶ ἀλεκτρυόνων ἀδῆς, ἀλεκτρυόνων ἀδόντων, Ἐπὶ τὸν ἀδὸν ὄρνιθα. (3) ,, Noctis vero ,, partes hæ sunt. Noctis initium, circa primam noctem, ,, nocte incipiente, prima Vigilia, secunda, tertia; vel jux- ,, ta Homerum, circa primam partem, aut primi somni ,, tempore, nisi hoc nimis fuerit tenue. Media nocte, circa ,, medium noctis, sub Crepusculum, quod Homerus vo- ,, cat νύκτα ἀμφιλύκην, id est antelucanam. Circa Gallici- ,, nia, Gallis canentibus, circa Gallorum cantus. ,, Hocce autem cantus, sive fatius vices, quibus diversos Galli geminabant sonos, ad tres etiam revocare soliti Græci erant; siquidem apud Theocritum: (4)

Ὅρνιθες τρίτον ἄρτι τῆς ἑξατον ὄρνιθρον ἀείδον.

Galli tertium jam ultimum Diluculum cantu indicabant.

Quod & familiari dicendi modo usitatissime receptum. Apud Lucianum nempe irata decumbens cum Carmide Tryphena: ἀλλ' ἄπειμι· καὶ γὰρ ἤδη τρίτον τῆτο ἔσεν ἀλεκτρυών. *Verum abeo s jam enim TERTIUM hoc cecinit Gallus.* (5)

F 2

Uni-

- (1) De Die Natal.
- (2) Grupp. Ter. Num.
- (3) Lib. I. Cap. 7.
- (4) Idyll. XXIV.
- (5) Dialog. IX. Meretric.

Univerſam denique tres in cantus diſtinguere etiam Judæi ſolebant ἀλεκτοροφωρίαν ; primum vocantes קריאת הגבר , alterum כשישנה , quum iterat ; tertium כשישש , quum tertio canit ; (1) uti , ceterorum inſtar Populorum , totidem in Vigiliis nocturnum tempus dividebant , teſte R. Salomone : שלשה הלילה קרויון אשמורה ואותה שלפניו : הבקר (2) *Tres partes noctis vocantur Vigilia , & quæ eſt ante mane , vocatur Vigilia matutina.* Quæ Romana interpretatione videntur etiam pronunciata. *Matutina Vigilia* , inquit de Auguſto Cæſare Svetonius , *offendebatur* ; unde hæc Gentibus omnibus fuiſſe palam eſt communia , aut ſaltem , convenientius ſtatuenda . Ubi igitur quem Exegetici in Marco invenire ſe autumant *medionoctio* contingens Galli cantus ? ubi apud Veteres invenient alium designatum Galli cantum ab illo qui ad uſque Conſtitiniam perſeverat ? aut qua ratione , quæ in Evangelio narrantur cum primo atque altero component notioris Gallicinii cantu ?

XXXII. Demus eſſe reiſa tamen Exegetici quod ſtatuunt . Qui tamen prima fronte haud male conciliare viſi ſunt Evangeliſtas , ſuſdeque dein illa vertunt in hypotheſi , imo pervertunt omnia , quæ nocte illa fuerunt perpetrata . Quomodo enim ſtatim poſt *medionoctium* potuit negare prima vice Præceptorum ſuum Petrus , quum vix *medionoctio* poſtrema Chriſti ſuis cum Diſcipulis Cœna eſſe potuerit peracta ? Siquidem nonniſi multa nocte Paſcha comedere ſolebant , Chriſti tempore , Judæi ; uti ad Matthæi illa , *Vespere autem factò diſcumbebat cum Duodecim* , docuit aperte Grotius his verbis : „ Οψίας δὲ γενομένης , Cum jam Sol occi- „ diſſet , quod non intelligendum eſt ἐν ἑσπέρῃ in puncto . „ Nam quicquid eſt temporis poſt Solis occaſum , ſolet in- „ terdum eo nomine appellari , ut Numerorum IX. 15. ubi „ oppoſita ſunt ביום *de Die* , & בערב *de Vespere* . Jeremiæ „ V. 6.

(1) In Jom. fol. 21.

(2) Ad Exod. XIV. 24.

„ V.6. זאב ערבית *Lupus Vespertinus*, nempe, *Lupus no-*
 „ *cturnus*. Ita sumi ὀψίας *Vesperis* manifestum est Johannis
 „ XX. 19. aliisque in locis. Indicatur ergo jam nocte cele-
 „ brata Coena, quod consulto factum a Christo, ne se pe-
 „ riculo ingessisse videretur. Neque in eo quicquam erat
 „ novi. Nam nunc quoque Judæi Πάχα μνημονευτικόν memo-
 „ riale Pascha multa jam nocte celebrant. Imo & Πάχα θύ-
 „ σιμων victimale Pascha maçtari quidem inter duas Vesper-
 „ ras, ast edi non nisi noctu solebat. Ita enim usus interpre-
 „ tatus erat Legem, quæ exstat Exodi XII. 8. inque eam
 „ interpretationem Judæi omnes consentiunt., Hæc Gro-
 „ tius, (1) quæ aliis edocet in locis, & quæ confirmari pos-
 „ sent vehementer ex Libris Judæorum Ritualibus, sive quas
 „ Paschali in Celebritate conceperant ex precibus. (2). Qua
 „ ratione igitur (quod mirere magis) idem etiam ille Au-
 „ ctor, vix elapso *medionoctio*, quo tempore priorem exau-
 „ diri solere ait Galli cantum, Petrum prima vice lapsum
 „ suspicari pergit, quum multa jam nocte, aut saltem prope
 „ medionoctium, cum Præceptore suo ceterisque cum Disci-
 „ pulis, mensæ Petrus adhuc accubuerit, serotinumque Pas-
 „ cha celebraverit? Si ea quippe, quæ, celebrata Coena, pe-
 „ racta inde fuisse describuntur, enumerentur ac perpendan-
 „ tur examussim, vix omnia videntur potuisse fieri ante me-
 „ dionoctium, vel si prima nocte, sive initio noctis, suis Chri-
 „ stus cum Discipulis Pascha comedisset. Peracta siquidem,
 „ quæ Judæorum pro moribus brevis & expedita esse non po-
 „ terat, illa Coena; sive uti doctissime ostendit, qui plau-
 „ dente universa Catholica Ecclesia sedet in præsens egre-
 „ gius Pontifex BENEDICTUS XIV. ; peracta jam cæremoniali
 „ Coena, vix ante usitatam, vel dum hanc ipsam usitatam
 „ celebraret ille Coenam, (3) Discipulorum omnium pedes
 „ lavit humanissimus Redemptor; Concionem inde habuit,
 „ pro

(1) Comment. ad Matth. XXVI. 20.

(2) Apud Goodvin. *In Mos. & Aaron.*

(3) Tom. I. P. I. Enarrat. *In Cæn. Dom.* CLVIII. CLIX.

pro Judæorum quoque Legibus, uti ex Johannis etiam Evangelio eruitur, copioſſimam; Sacramentum inde Corpõris & Sanguinis, tertia veluti in Coena, ſive *Suprema NOCTE Cæna* & uti Paullus ait, *in qua NOCTE tradebatur*, (1) cum fratribus recumbens, divinitus instituit; Discipulos inter ſe de Primatu contendentes verbis graviffimis compeſcuit, cecinit conſueto ritu Paſchalem Hymnum pluribus conſtantem Pſalmis; Hieroſolyma excedens in montem perrexit Oliveti, nonnullis ſtadiis Urbe diſſitum, & in Villam venit nomine Gethſemanem. Seceſſit ut oraret, & poſt unius horæ Orationem rediit ad Discipulos, quos, quum dormientes reperiſſet, increpavit, quod unam nempe vigilare ſaltem horam minus valuiffent. Idem ſecundo, & tertio etiam factum. Interim cum Juda miſſi Apparitores, ſeu cum ipſis Lictores atque Milites Chriſtum ut invadunt, humi ceu inanimes ſternuntur; capiunt deinde tamen, poſtque pugnam unius ex Discipulis cum Malco integritati reſtituto, horto digrediuntur, inque Urbem denique reverſi, ad Annam primum adducunt, inde vero ad Caipham: quo expectandi fortaſſe Scribæ, Sacerdotes, ac Seniores ut demum convenirent; Petrus tandem aliquando ægre, & vix precibus Discipuli, *qui erat notus Pontifici*, (2) in Atrium admiſſus, ſed poſtmodum etiam agnitus Chriſtum negat, primo Gallici cantu vix audito, videlicet, uti perperam interpretantur, *vix elapſa medianoctia*, qui multa jam nocte, Paſchali adhuc menſæ accumbebat. Quis hæc eſſe vere *ἀποφύρα* inficiari poſſit? Hac etiam de cauſſa Altmannum erraſſe animadvertere in loco eſt, recte nempe Evangeliſtarum verba de BUCCINATORE interpretatum, male vero de BUCCINATORE MILITARI. Jam enim confeciſſet Petrus negationes,

Mediam ſæmni cum BUCCINA noctem

Dicideret; (3)

quæ.

(1) I. ad Corinth. XI. 23.

(2) Johann. XVIII. 16.

(3) Sil. Ital. Lib. VII.

quæ secunda castrensis erat Romanorum buccinatio, quum tamen tertia saltem abnegatio, juxta omnium sententiam, ipsaque juxta Historiæ adjecta, facta videatur ante vix Diluculum, quum

Et jam quarta canit venturam BUCCINA Lucem. (1)

XXXIII. Hæc præsentiens Vir maximus Bochartus ineluctabilia Objecta, præcipiensque possibile haud esse primam Petri negationem ad matutinum, uti Ipsi ajunt, referre Gallicinium (maximus ex Tillemontio etiam, ineundæ inter Evangelistas Concordiæ obex (2)) Marco nempe apertissime aderente, negasse Petrum statim post primum Galli cantum, a matutino, uti opinantur, ac vero Gallicinio diversum; immo quum animadvertisset, *primum* inter, & *secundum* Gallicinium quartam noctis partem intercedere solere, spatium tunc temporis videlicet horarum prope trium, quod in Judæa, quo anni tempore Christus affectus morte est, noctes horarum essent plusquam undecim; inter primam vero ultimamque Petri abnegationem, vix elabi median potuisse temporis illius partem; quum negasset enim prima vice Petrus se nosse Christum, $\mu\eta\ \beta\rho\alpha\chi\upsilon$, (3) paullo post alius eum videns dixisse fertur: *Etiã tu ex ipsis es?* Respondit Petrus: *O homo non sum;* quæ abnegatio secunda fuit: $\kappa\alpha\iota\ \delta\iota\alpha\sigma\tau\acute{\alpha}\sigma\eta\varsigma\ \omega\sigma\tau\epsilon\iota\ \acute{\omega}\rho\alpha\varsigma\ \mu\iota\acute{\alpha}\varsigma$, *Et interposita hora circiter una*, alio id ipsum confirmante, Petrus tertio negavit, & statim Gallus cecinisse fertur: Quæ omnia cum illo componi reapse non possunt spatio temporis, quod *primum* inter illud *medionoctio*, ut aiunt exaudiri solitum, & alterum, *antelucanum* videlicet, ac *diluculare*, intercedit Gallicinium; hæc, inquam, quum perpendisset jure ac merito Bochartus, *arbitrarium*, ac *intempestivum* confugit ad alitis illius cantum, quem *temere fortasse, nec statis horis* illa nocte cecinisse suspicatur (quæ fuisse videretur etiam

Sca-

(1) Propert. Lib. IV, Fab. IV.

(2) Tom. II Monum. ad Hist. Ecclef. Not. Sup. S. Petr.

(3) Luc. XXII. 56. 57. 58.

Scaligeri sententia, (1)) exque divinitus prævisis contingentibus illis cantibus, pervium vindicare perrexit, ac vulgarem Christi verborum, Textusque Evangeliorum sensum. (2) Quis tamen Christum familiari sermone cum Apostolis loquutum, adfirmare jure certoque poterit, denotasse rem incertam, contingentem, & ad rem alluisse intempestivam, ac Discipulo, quo cum loquebatur, imperviam atque abditam? Quis credat Ipsum determinatæ verbis formulæ (id enim apud laudatos Clarissimos Interpretes verba Christi audiunt) indeterminatum tamen designasse cantum, ac arbitrarios respexisse alitis illius sonos! Quis fidem vero faciet illa Ipsum nocte *temere, neque statim horis* cecinisse? Alium igitur habent ab vulgari Verba Servatoris sensum, nec Gallum respicere possunt, ast, uti ostendere tandem datum erit, aliud quid cum iis quæ gerebantur magis nexum, FORENSEM nempe Judæorum BUCINAM, quæ nocte illa clangere debebat, ad eorum CONCIONEM in causa Christi postridie convocandam.

XXXIV. Plurima profecto quæ sacræ ad Historiam pertinent in Libris, juxta Grammatices modo, ac pervias Populi significationes, aut præsentis secundum ideas temporis, haud videntur statim accipienda. *Græce oportet esse doctum*, ajebat olim Vir maximus Casaubonus, (3) *ac rerum Veterum ac morum peritissimum, qui postulet se intelligere divinas Sacrorum Scriptorum elegantias*. Quantum enim eruditionis ad alicujus phrasim sensum requiritur consequendum! Quantum aliquarum cognitio consuetudinum uno pendet plurimum ex verbulo! nempe non semel ex morum cognitione sensus eruitur verborum, aliquando ex sagaci verborum inquisitione, ex interpretatione phrasum, eruderantur mores Veterum. Ad rem prorsus differit Johannes Georgius Walchius, quum scribit: *Multis demonstrari*

(1) Scaligeran. Joseph. p. 162.

(2) Lib. Hieroz. I. P. II. Cap. 12.

(3) Casaubonian. pag. 135.

strari potest exemplis Litteras humaniores, præcipue studia antiquitatum veterum Gentium, Interpreti Oraculorum sacrorum operam præstare utilem, sive res ipsas, sive dicendi genera ac formulas respiciamus. Exstiterunt Viri gravissimi, qui in eo collocarunt studia sua, ut doctrinam græca Litteraturæ, quam ex Lectione Scriptorum profanorum hauserant, ad Codicem novi Fæderis enarrandum, illustrandumque adferrent . . . nec ipsis horum studiorum felix defuit eventus, quum non solum multarum vocum, ac Formularum, quas Scriptores Fæderis posterioris usurparunt auctoritas firma; sed & vis significandi ex profanis Græciæ Libris vindicari atque ostendi, adeoque suspicio loquendi generis barbari removeri, & via ad rectam sententiam parari possint, si modo tale studium cum cautione quadam instituat. (1) Recte profecto; etsi valde dubito an ea usi fuerint, quos hoc celebrat Walchius in loco. Quamvis vero quæ ad Christi Judicium pertinent, videantur habeanturque ceu hominibus etiam de trivio notissima, secus profecto tamen esse remur; nec perperam hac nos de re in præsens opinari fidem arbitror apertam faciunt sacrarum Litterarum τὸ μέγα ἄσχημα, humanique decus generis BENEDICTUS XIV. (2) & Joseph Averanius, (3) illius qui Judicii acta exactissimæ eruditionis ope tam vere, tam docte, tanto cum pietatis sensu feliciter interpretati sunt.

XXXV. Jam vero Christi ad Petrum verba πρὲν ἀλείπτωρα φωτῆσαι, quæ vulgo ad Gallum referuntur, homonymia laborare maxima, pluraque in diversis denotare locis; ostendere operæ pretium est. Græcos enim apud Auctores multiplici nomem ἀλείπτωρ GALLUS, acceptum video significatione. Exemplum prius in Lycophrone sit, atque etiam in Æschylo, quorum alter voce ἀλείπτωρ usus

G

est

(1) Præf. ad Parerg. Academic.

(2) Enarrat. in Cæn. Dom. & Parascl.

(3) Lection. De Pass. Christi.

est ad significandos GRÆCOS, alter ad ATHENIENSES denotandos. Ita nempe prior :

Παραλύξει τὰς ἀλεκτόρων πιπράς

Στεγαγόμευς ὄρνιθας. (1)

Transversas ages acerbas GALLORUM

Tectivenas GALLINAS.

„ Quem ad locum ita doctissime Potterus: Græcos ob fortitudinem GALLIS AVIBUS voracissimis comparat. Eadem translatione usæ est apud Æschylum Minerva, cum „ Furiarum Chorum orat, ne inter Athenienses bellum „ & contentiones excitent :

Μηδ' ἐξελεῖσ', ὡς καρδίαν ἀλεκτόρων,

Ἐν ταῖς ἐμοῖς ἀετοῖσιν ἰδρύσει κέρα

Ἐμφύλιον τε καὶ, πρὸς ἀλλήλους θρασυῖ. (2)

Ubi Scholiastes: ἐξελεῖσα, ἀκαπτερώσασα, μάχιμοι γὰρ τὸ ὄρνιθον, τῶν τε ἄλλων ζῶων τὸ συγγενὲς αἰδυμένον μέρος ἔφείδεται. Non igitur *Græcorum*, aut *Atheniensium* vocibus, sed, aptissima metaphora, usi Vates illi sunt voce ἀλεκτόρων; & proprius idonea de causa. Quum enim Populos illos ceu pugnacissimos denotare vellent, elegantius nullum aptare nomen illis poterant, nomine GALLORUM,

*Qui Regnum sibi Marte parant; quippe obvia rostris
Rostra serunt, crebrisque acuunt assultibus iras.*

Ignescunt animis, & calcem calce repulsant

Infesto, adversumque insligunt pectore pectus.

Victor ovans cantu palmam testatur, & Hosti

Insultans victo, pavidum pede calcatur iniquo.

Ille flet, herbasque petit, Dominumque superbum

Ferre gemit: comes it merito plebs cetera Regi. (3)

Omnia examuffim ab Auctore derivata, qui totus in Historia naturali fuit, C. Plinio Secundo. (4) Fortasse ab

or-

(1) Cassandr. Verf. 1094.

(2) Eumenid. Verf. 864.

(3) Politian. In Rustic.

(4) Lib. Histor. Natur. X. Cap. 21.

ornamento militari metaphoram illam ortam suspicari fas est. Refert Polizæus, Ammonem Deum Termenthi Oraculum de Regno consulenti, respondisse: CAVERET A GALLIS. ὁ μὲν Θεὸς Ἀμμων χρωμένῳ Τεμένθει περὶ τῆς Βασιλείας ἀπέλε φυλάσσειν πρὸς Ἀλεκτρούνας. (1) Itaque Psammertium Pigrete Care familiariter usum, quum ab eo cognovisset, primos Cares Galeis imposuisse vertices, Oraculi mentem intellexisse, & magnam Carum conduxisse multitudinem, ac duxisse versus Memphin, juxtaque Templum Isis castris positus, commissa pugna, victoriam indeptum, Ægypti Regem ita sustulisse. Heinc ducta ac recepta forsitan Catachresis, Græcos ut Milites appellarent inde GALLOS, pene simili ratione qua levis armaturæ Equites Europæi vocitant DRACONES.

XXXVI. Aliquando vox ἀλέκτωρ, græca phrasi, CONJUGEM denotabat, litera ᾱ significante ὄμις; de Puella vero dictum idem nomen denotavit etiam INNUPΤΑΜ, ᾱ privandi vim habente; (2) unde ille ajebat apud Athenæum: γενέθιο: ἔστι τῆς ἀλέκτορος Ἀθλιῶς καὶ ἄδικος ἢ ἡπτες ἢ μέρα. (3) Vertit Dalecampius: Hic dies natalis est ἀλεκτορος, idest innupta ac Virginis Palladis, presensque dies ἄδικος ἔστιν idest, a fori litibus est vacuus: huncque Casaubonus ad Athenæi locum: Palladem vocat ἀλέκτορα, hoc est ἀειπάρθρον semper Virginem. Uti vero alitis, ita & hominis aliquando ἀλεκτριῶν nomen fuit, uti ex Zenobio habemus, hoc inter Proverbia adferente: Φιλίππου Ἀλεκτριῶν. Αὕτη πάλαι εἶται ὅτι τῆς ἐν μικρῆς καταθώμασιν ἀλαζονευομένων. Ἀλεκτριῶν γὰρ τις ἐγένετο Φιλίππου στρατηγός, ὃν ἀπέκτεινεν, ὡς φασί, Χάρης ὁ Ἀθλιῶς μέμνηται δὲ αὐτῆς Ἡρακλείδης ὁ Κωμικός καὶ Ἀντιφάνης. (4) PHILIPPI GALLUS. In eos dicitur, qui in leviculis successibus se se jactant. HOC QUI-

G 2

DEM

- (1) Lib. Stratagema. VII. Cap. 3.
- (2) Schrevel. in Lex. ad ill. voc.
- (3) Lib. Deipnos. III. Cap. 20.
- (4) Centur. Proverb. VI. n. 34.

DEM NOMINE Dux quidam Philippo Regi fuit, quem Cares Atheniensis, ut ferunt, occidit. Proverbio utitur Heraclides Comicus, & Antiphanes. Nec illud sane mirum; quot enim Romanorum occurrunt in Historia homines nomine, aut cognomine etiam GALLI! Quot vernaculis in Linguis! Quanta olim fuit hodieque Gentium est copia, latino sermone, eo nomine donata! Invenio & ΥΡΥΡΑΜ ἀλεκτρούνα olim appellatam; dictaque ἀλέκτωρ gemma hujus nominis, de qua Hermolaus apud Plinium. (1)

XXXVII. Suspicio Græcorum quemdam numinum ab ipsis fuisse ἀλεκτρούνα sive GALLUM appellatum. Primum hanc in suspicionem me verba trahunt quæ Socratem moriturum Cimoni dixisse refert Plato: Ἀσκληπιῶ ὀφείλομεν ἀλεκτρούνα· ἀλλὰ ἀπόδοτε, καὶ μὴ ἀμελήσατε. (2) Æsculapio debemus GALLUM. At persolvite, ne id negligatis. Quod equidem omnes de sacrificio interpretantur factò ab Socrate Æsculapio. Quam male autem, ex pervia profecto animadversione nosci potest. Quis enim adfirmare velit, Hominem Patriorum Numinum irrisorem, ob idque morte ab omnibus Civibus damnatum: Quis hominem credat, extremo etiam in periculo securum, & propositi tenacem, quem demum impavidum abstulit Cicuta, sacrificium obtulisse Æsculapio? Non id verborum emphasis, non id evincunt ejus vitæ ratio, & quæ inde sequuta referuntur. Gallum autem Æsculapio non morituri homines, sed sanitati restituti pristinae offerebant. Itaque credere par est, Socratem se argenti debitorem esse recordatum alicui cui nomen Æsculapius (quis ignorat enim Deorum nomina fuisse aliquorum etiam nomine mortalium? De Judæo agunt Acta Apostolorum cui nomen APOLLO erat; Ἰσραήλ δὲ τις Ἀπολλῶν ἐνέματι: (3) & S. Paullus in Epistola ad Romanos salvere jubet Ἑρμῆν, (4) hominem videlicet nomine MERCURIUM.

MER-

(1) Jacob. Tusan. Lexic. Græc. ed ill. voc.

(2) Plat. in Phædon. vers. fin.

(3) Cap. XVIII. 24.

(4) Cap. XVI. 14.

MERCURIOS immo frequens, uti observatum Walchio, (1) suos Græci Sophistas appellabant; quare cur non & Medicos appellaverint *Æsculapios*? Reapse Octavius Ferrarius, qui totus in veteri erat nomina efferendi ratione retinenda, suæ Medicos ætatis *ÆSCULAPIOS* appellabat. Nam, inquiebat (2) *recentes ÆSCULAPII, qui tabe confectis, ac pane animam agentibus colorem & sanguinem inducere tentant, ac pallentia in ipsa morte ora purpurisso obducunt, non illi egregii Mangones sunt, non Medici.* Plures Mortalium denique fuisse nomine *ÆSCULAPIOS* Fabricio ostensum.) (3) Socratem, inquam, suspicor se argenti debitorem recordatum homini, cui nomen *Æsculapius*, extremis illis verbis solvi præcepisse debitum; quam sane agendi rationem cum ceteris ejus convenire actibus neminem clam est. Nummum vero aliquem, seu aliquod nummorum genus fuisse apud Græcos *GALLUM* appellatum, pervium creditu sane facit eorum, uti & Veterum ceterorum, mos, Numismata illorum appellandi Nominibus Brutorum, quæ in eisdem insculpta visebantur. Zenobius in Proverbiis: Βῆς ἐπὶ γλώττης. Παροιμία ἐπὶ τῆς μὴ δυναμένων παρήντιάζεσθαι, διὰ τὸ τῆς Ἀθλωαίων νόμισμα ἔχειν Βῆν ἐγχεχαραγμένον. Ὅπερ ἐκτίθειν ἔδει πρὸς πέρα τῆς δεινότητος παρήντιάζομεν. (4) *BOS IN LINGUA.* Proverbium in eos qui libere loqui non possunt, ab Atheniensium nummo, cui *Bos* insculptus, quem liberius aquo loquentes pendere cogebantur. Pene eadem habet Diogenianus: Βῆς ἐπὶ γλώττης. Ἐπὶ τῆς μὴ δυναμένων παρήντιάζεσθαι. Διὰ τὸ τῆς Ἀθλωαίων τὸ νόμισμα βοῦ ἔχειν. οἱ γὰρ δωροδοκίμοι ἀφανία κεράττωται. (5) *BOS IN LINGUA.* In eos qui libere loqui non possunt. Ab Atheniensium numismate, cui *Bos* impressus. Qui enim muneribus corrupti, si fere muti sunt. Paulo aliter Julius Pollux: Ἐνιοὶ Δηλίων, ἐκ

(1) Not. ad Diatrib. De Præm. Vet. Soph, §. V.

(2) Epist. ad Francisc. Bollan. Venet.

(3) Tom. I. Bibl. Græc. Lib. I. Cap. 2. & seq.

(4) Centur. II. Prov. 70.

(5) Centur. III. Proverb. 48.

ἐν Ἀθηναίων, ἴδιον εἶναι νόμισμα τὸν Βοῦν νομιζέσθαι. ἐντεῦθεν δὲ καὶ τῶν παροιμιῶν εἰρηδοῦαι, Βὺς ἐπὶ γλώσση βέβηκεν, εἰ τις ἐπ' ἀργυρίῳ σιωπήσειεν. (1) *Nonnulli Deliorum, non Atheniensium, proprium quoddam Numisma esse Bovem intelligunt. Hinc quoque dictum esse Proverbium Bos linguam conscendit, quum quis argenti causa tacuit.* Recte autem eam Numismata insculptorum appellandi nominibus Brutorum rationem ceteris dixi asserendam etiam Gentibus. Corinthi nummus cudebatur Πῶλος *Equinus Pullus* appellatus, quod Equi Pegasi formam haberet impressam, uti ex Libro Pollucis Nono explicat Casaubonus; (2) Idemque, Ezechiele Spanhemio observante, apud Colonias videtur fuisse a Corinthiis deductas. (3) Quod autem Geneseos in Libro emptum legitur *centum agnis*, (4) Apostolorum in Actis dicitur emptum *pretio argenti*; (5) quod nempe de Numismate intelligendum Agni imagine insignito, ideoque ΑΓΝΙ nomine appellato. Recte Drusus ad illum Geneseos locum, ΑΓΝΟΣ dicit nummos agni figura vel imagine signatos. „ Ita multi putant, & potest verum esse. Nam „ & aliæ Gentes idem fecerunt. Sic nummus apud Athenienses Bovis imagine signatus, Βὺς dicebatur. Similiter Corvus apud Basileenses moneta erat Corvi habens effigiem. Hodie Aquilas, & Leones insculpunt, unde & nomen fortiuntur. Noti sunt Daleri Leonini, sed Angeloti ab Angeli figura nomen accepisse putantur. Conjectura hæc eo credibilior mihi videtur, quod Jacob pecuariam exercuerit. Nam Pastor, si pecoris imaginem imprimat nummis suis, nihil mirum. „ Hæc Drusus, quem illustris alius Commentator, Amama nempe, sequutus examuffim est his verbis: „ Cl. Drusus arbitratur „ nummos fuisse *Agni imagine signatos*, quod Priscis non „ fuisse

(1) Lib. IX. Cap. 6.

(2) De Satyric. Poet. Lib. I. Cap. 5.

(3) Dissert. V. & IX. De Præst. & Usu numismat.

(4) Genes. XXXIII. 19.

(5) Act. Apost. VII. 16.

„ fuisse insolens docet . Argivi Lupum , Theffali Equum ,
 „ Cyziceni & Lycii Leonem , Rhegini Leporem , alii Cer-
 „ vum , alii alias Pecudes , nummis impressere . Apud A-
 „ thenienses nummus erat *Bovis* imagine signatus , qui &
 „ Bos dicebatur . Servius Romanorum Rex Bovum Ovium-
 „ que imaginibus primus signavit æs , nnde & forte pecu-
 „ nia dicta . Alii , ut Macrobius , id Jano attribuunt . In
 „ Deliacis spectaculis si cui munus dandum erat , teste Ju-
 „ lio Polluce , a Præcone proclamabatur , tot ei Boves dan-
 „ dos . Addit illę in Draconis Legibus extare Legem
 „ περὶ τῶ ἀποτίθεν δειράσιον *de pendendis decem Bubus* . Si
 „ eo sensu dixit Vulgatus *centum nummis* quo Athenien-
 „ ses dicebant *centum Boves* , nihil culpo , hac præsuppo-
 „ sita Conjecturâ nummos hos Agni effigie fuisse signa-
 „ tos . Hodie videmus Numismata Aquilarum , Leonum ,
 „ &c. effigiem habentia , & Corvorum , unde Corvi Basi-
 „ lienses . Frisii Orientales quoque nummum habent , quem
 „ Ovem vocant . , Hæc ille . Jam vero ostendendum mi-
 „ hi haud superesse arbitror , Numismata Græcorum bene
 „ multa fuisse olim , GALLI imagine insignita ; infinita
 „ nempe colligi ex Auctoribus possunt , quæ aut de re Græ-
 „ corum Numismatica , aut illorum de Antiquitatibus scrip-
 „ serunt , præsertim ex Cl. Spanhemio de Præstantia & Usu
 „ Numismatum agente . (1) Itaque & alitis nomine potue-
 „ runt eadem insigniri , unde haud extra rem colligere posse
 „ videamur , moriturum Socratem non de alite , sed de nu-
 „ mismate loquutum ; quod Æsculapio nescio cui , homini
 „ certe , præcepit persolvendum .

XXXVIII. Hac vero interpretatione , hujus sive con-
 „ jectationis haud obscura luce , viam demum sterni posse
 „ arbitror carmini Sophoclis explicando , quod , Geniorum
 „ existentiam ostensurus , adtulit Plutarchus , sive dum plu-
 „ rima Diis tribui contenderet , quæ Iphis evenire haud posse
 „ existimabat , raptus nempe , occultationes exilia , servitu-
 „ tes ,

(1) Dissert IV. Num. I.

tes, cetera demum, quæ de Geniis modo posse dicebat adfirmari. Scribit ergo: Οὐ Θεῶν εἰσιν ἀλλὰ δαιμόνων παθήματα, καὶ τύχαι μητιμονεύομεναι δι' ἀρετῶν καὶ δυνάμιν αὐτῶν. καὶ ἔτε Αἰσχύλος εἶπεν ἀγόν τε Ἀπόλλω φυγάδα ἀπ' οὐρανῆ Θεόν, ἔτε ὁ Σοφοκλῆς Ἄδμητος, ἐμὸς δὲ ἀλέκτωρ αὐτὸν ἦγε πρὸς μύλων. πλεῖστον δὲ τῆς ἀληθείας διαμαρτάνουσιν οἱ Δελφῶν Θεολόγοι, νομίζοντες ἐνταῦθα ποτε πρὸς ὄφιν τῷ Θεῷ περὶ τῆς χρησείας μάχῃ γενέσθαι. καὶ ταῦτα ποιητῆς καὶ λογογράφου ἐν Θεάτροις ἀγωνιζομένους λέγουσιν ἔδωκεν ὡσπερ' ἐπίσηδες ἀντιμαρτυροῦνται ὧν δρῶσιν ἱεροῖς τοῖς ἀγιοπάτοις. (1) „ Non Diis isthæc
 „ evenerunt, sed Geniis, quorum casus, ob virtutem ipsorum & potentiam, memoriæ sunt proditi; & neque Æschylus recta dixit:

Castumque Apollinem extorrem Calo Deum:

„ Neque Sophoclis Admetus:

Hunc Gallus molarem ad lapidem duxit meus.

„ Longissime autem a veritate aberrant Delphorum Theologi, qui putant hic aliquando Apollinem cum Draco-
 „ ne de Oraculo decertasse: patiunturque ista dici a Poetis & Oratoribus in Theatris de palma contendentibus,
 „ ac quasi dedica opera testimonio suo damnantibus ea quæ
 „ ipsi in sanctissimis agunt Sacris. „ Admeti porro Gallus Deum ad molam ducens, nodus est hoc in capite solvendus. Jam vero notissimum ex Fabulis, Apollinem Admeto servivisse, esto haud Mythologi convenient in causa adferenda talis Servitutis, uti apud veterem videre est Euripidis Scholiastem ad Prologum Alcestis. Id necessitate & inopia compulsum Appollinem cælo extorrem præstitisse nonnulli dixerunt, PRETIO iccirco ab Admeto fuisse, ac MERCEDE conductum. Clemens utique Alexandrinus ceteros inter MERCENARIOS Deos Apollinem etiam recenset; & apud eundem Panyassis:

Passa Ceres, passusque insignis Mulciber, estque

Passus Neptunus, passusque est PHOEBUS APOLLO

Mor-

(1) Plutarch. De Oracul. Defect.

Mortali ipse suas operas MERCEDE locare

Passus Marsque ferox irato a Patre coactus.

Τλῆ μὲν Δημήτηρ, τλῆ δὲ κλυτὸς Ἀμφιγυΐεις :

Τλῆ δὲ Προσειδάων, τλῆ δ' ἀργυρότοξος Ἀπόλλων

Ἄνδρ' ἐπὶ παρὰ θνητῶ θητευσέμεν εἰς ἑναυτὸν

Τλῆ δὲ καὶ ὁ Βελεμόθυμος Ἄρης, ἔσθ' πατρὸς ἀνάγκης. (1)

Hunc igitur in Clementis ac Panyassis sensum Sophoclis carmen enarrandum ducimus, ceu dicere Admetus voluisset: *Hunc nummus molarem ad ladipem duxit meus*; GALLUM usurpans loco nummi, quod aliquod numismatum genus, illius ex impressa figura alitis, vocaretur *Gallus*; ea videlicet dicendi ratione, qua Lex erat de *pendendis decem Bobus*, & ager emptus dicebatur *centum agnis*; unde consequatur, vocem ἀλέκτωρ non a Socrate modo, sed etiam a Sophocle, numismati cuidam denotando fuisse usurpatam.

XXXIX. Non bellicosum vero tantum hominem, aut Virginem, Conjugem, aut nummum significavit aliquando vox profecto ambigua ἀλέκτωρ, sed etiam TUBICINEM, seu BUCCINATOREM, atque BUCCINAM. Et de BUCCINATORE quidem testis Athenæus, apud quem Demades celebris Orator *publicum Atheniensium Tubicinem, publicum esse dicebat Atheniensium Gallum*. Δεμάδης ὁ ῥήτωρ ἔλεγε τὸν Σάλπιγγετλῶ εἶναι κοινὸν Ἀθηναίων ἀλέκτωρα; (2) eumque popularem fuisse quendam dicendi morem arbitror, quod frequentissimus ejusdem fuerit Comicos apud Vates usus, videlicet apud Aristophanem. Xanthiam Servum quendam hic inducit Auctor suo de Hero (qui Judex erat) talibus querentem:

Φράσω γὰρ ἤδη τὴν νόσον καὶ δεσπόσῃ.

Φιληλιασῆς ἔστιν, ὡς εἶδεις ἀνὴρ.

Ἐρᾶ τε πέπε καὶ διαζέειν, καὶ σῆσαι,

Ἦν μὴ πὶ καὶ πρώτῃ καθίζηται ξύλα.

H

Ἦπιν

(1) Clem. Alex. In Protrept.

(2) Lib. Deipnosoph. III. Cap. 21.

Ἔπνευ δ' ὀρᾷ τῆς νυκτὸς ἐδ' ἐπ' ἀσπάλῳ
 Ἦν δ' ἔνι καταμύσει καὶ ἄχνῳ, ὅμως ἐκῶ
 Ὅντις πέτεται πῆν νύκτι περὶ τῆν κλεψύδραν.
 Ἔπὸ πᾶ δ' ἐπὶ ψῆφον γ' ἔχον οἰωθέναι,
 Τῆς τρεῖς ξιπέχων τῆς δακτύλων, ἀνίσταται,
 Ὡσπερ λιβακωτὸν ἐπιτιθεῖς νυμνία.

Καί, τῆ Δι' ἃ ἴδῃ γέ πῃ γεγραμμένον
 Τὸν Πυριλάμπης ἐν θύρα Δῆμον καλὸν.
 Ἰὼν παρέγραψε πλησίον, χημὸς καλός.
 Τὸν ἀλεκτρυόνα δ', ὃς ἦδ' ἐφ' ἑσπέρας, ἔφη,
 Ὡς ὄψ' ἐγείρων αὐτὸν ἀναπεπευσμένον,
 Παρὰ τῆς ὑπευθύνων ἔχοντα κλίματα. (1)

Nam quo laborat morbo Herus, nunc eloquar.

Celebrat Tribunal & forum quantum pote:

Tum judicandi amore flagrat, ac gemit,

Si prima Judex non premit subsellia;

Nocturne somni ne quidem ciccum videt:

Si forte connivere capit, at volat

Huc animus usque & totus est ad Clepsydram.

Tantum tenendo calculo assuefactus est,

Digitos ut excitatus hos tres contrahat,

Ceu tus acerra imponat in novilunio.

Si forte scripta vidit ad quasdam fores

Hac verba; Bellus Pyrilampis vicus est:

Tum pro suo addit more, bellus fiscus est.

Aitque GALIUM (Præconem) signum dantem vespere

Argento ab ipsis esse corruptum Reis,

Ut excitet se ferius quam usus velit,

Convenit igitur hic cum Demade Aristophanes, Fori RUBICINEM, Fori GALIUM elegantissime appellans. Et nonnullos quidem scurrilitatem aliquam hoc audivi suspicatos in loco, hyperbolem esse adferentes (quæ Græci Scholiastæ videtur etiam opinio) ut Spectatores in risum solutos excitaret Aristophanes, quod Comici sibi potissimum pro-

pro-

(1) In Vesp. 87. & seq.

proponunt. Verum si voce illa *Gallus*, Fori ad TUBICINEM Xanthias haud respexit, qualis obsecro, Galli alitis, aut ejus vocis, concipi potest nexus cum Foro, cum tempore Reos judicandi? Tota scurrilitas in eo certe sita esset, quod alitem diceret, *argento* ab ipsis fuisse corruptum Reis, ut serius se excitaret, quam usus posceret. At vel stertente Gallo quis adhuc ambigat, Auroram advenire, aperiri Forum, Reos in Judicium vocari? Itaque Xanthiæ verba ad TUBICINEM sunt Fori referenda, quem Herus ex libidine judicandi suspicabatur ab ipsis pecunia fuisse corruptum Reis, ut serius quam usus posceret aperiendi Fori signum ederet. Non videtur autem debuisse de alite Herus queri, intempestive, & extra statas horas plurimum clangente, de illo, qui aurora modo, modo adventante stridet vespere, de illo, qui nunc semel modo bis, terve etiam, aut millies, aliquando semper, aliquando canit nihil; illis demum de alitibus *usus* non potest adfirmari, quorum tacente uno, tacet etiam alter, aut uno contingenter clangente, pudet alterum tacere: heinc ire & redire sine fine voces, & nullum quieti esse locum. Hocce reipsa ex molestissimo infinitum contracanendi modulo, dum de ratione ageret, qua Seni esset Respublica gerenda, exemplum optime eruit Plutarchus, quo graves Homines a contradicendi studio in Concione deterreret. *Hoc modo etiam*, inquit, *Senex oratione utetur, non identidem ad Suggestum profiliens, neque Galli in morem CANENTIBUS CONTRACANENS, neque colluctando & irritando verecundiam ipsi a Junioribus debitam effranans, neque iis studium ingenerans, & consuetudinem refragandi, sed nonnumquam iis suam sententiam impugnandi facultatem concedens, absens ipse, & nihil curiose inquirens, ubi id, de quo disputatur non habet magnum momentum ad communem salutem, & honestatem, & decorum.* (1) Οὐτῶ δὲ πως καὶ λόγῳ χρῆσέον ἐν ἐκκλησίᾳ πρεσβύτῳ γεόμενον, μὴ ἐπιτηδῶντα συνεχῶς τῷ Βήματι· μηδὲ ἀεὶ

H 2

δικ-

(1) Plutarch. *An Sen. sit Resp. gerend.*

δίκην ἀλεκτρύονος ἀντάδονται τοῖς φθεγγομένοις, μηδὲ τῶ συμ-
πλέκεσθαι καὶ διερεθίζειν ἀποχαλινοῦντα τὴν πρὸς αὐτὸν αἰδῶ
ἐξ ἑνῶν, μηδὲ μελετῆν ἐμποιοῦντα, καὶ συνήθειαν ἀπειθείας καὶ
δυσκοῖας, ἀλλὰ ἔ παρμέντα ποτὲ καὶ δίδόντα πρὸς δόξαν, ἀνα-
χατίσαι καὶ θρασυώσθαι, μηδὲ παρόντα, μηδὲ πολυπραγμονοῦ-
ντα: ὅπου μὴ μέγα τὸ κινδυνεύομενόν ἔστιν πρὸς σωτηρίαν κοινῶ, ἢ
καλὸν ἔ πρόπον. TUBICEN erat igitur, non ales, dato clan-
ges tempore GALLUS Aristophanis.

XL. Nam Tubicinem ejusmodi dantem Concionis signum
vocat rursus ille *Gallum*, quem iterato claxiffē fingit,
ex Atheniensium more, quorum Buccinator *semel* ad ἐκ-
κλησίας, uti ad Κυβείας, ordinaria videlicet ad Judicia, aut
ad stas Conciones, Tuba signum dabat, bis autem clan-
gebat ad Συγκλήτης ἐκκλησίας, quas & Κατεκκλησίας appel-
labant, ac Κατακκλησίας, ad SUBITARIAS nempe super non-
nullis magni momenti rebus CONCIONES, si quando subitum
aliquod inexpectatum, ancepsque Bellum, de quo de-
cernendum foret, immineret, aut Civilia quædam, citius
quam stas effici in Concionibus datum esset, expediri pos-
tulerent. (1) In celebri igitur Fœminarum, quam Græcorum
pro ritibus Aristophanes simulat Concione, de mercede
loquens, quam sperare non poterat, qui ad Concilium
ὑσπερος ἔλθῃ καὶ σημεῖς (2) signo dato serius venisset, hisce
Actores inducit suos loquutione, qua de agimus, verba
commutantes:

Bl. Οὐδ' ἄρ ἐγὼ λάβοιμι νῦν ἔλθῶν; Χρ. Πόθεν;

Οὐδ' εἰ μὰ θεῶν τὸ τ' ἔλθεις, ὅτε τὸ δεύτερον

Ἀλεκτρῶν ἐφθέγγετο. (3)

Bl. *Neque ego capiam (mercedem) nunc jens? Chr. Unde?*

Non pot, etiamsi eo profectus esses, cum secunda vice

GALLUS (Præco) *sonum dedit;*

ob nimiam videlicet, insolitamque Judicum, qui ad Con-
cio-

(1) Potter. Lib. Archæol. Græc. I. Cap. 17.

(2) In Verf.

(3) In Concionatricib.

cionem venerant, seu Fœminarum copiam; quarum una idem ad Concilium pergens jam antea dixisse simulatur.

Ἔρχε Βαδίζειν, ὡς ὁ Κήρυξ ἀρτίως

Ἡμῶν προσιόντων δεύτερον κειόκκευεν. (1)

Nunc eundi tempus est; Præco enim modo

Nobis procedentibus iterum occurrit.

Vides ad Κατεκκλησίαν, universi nempe Populi cogendam Concionem, repetitum Tubæ sonitum. Vides vocem ἀλέπτω, Gallus Tubicini aut Buccinatori denotando, verbum κειόκκευεν (qui Gallorum modus) Buccinæ sive Tubæ modulo significando, usurpatum. Græculus, fateor, Scholiastes metaphoram hoc in loco potius ad nomen Κήρυξ, quam verbum ad κειόκκευεν scripsit esse referendam; quod ante diem esset Fœminarum Concio. Quasi vero convenire ante Lucem reipsa non consuevisset Areopagiticus Senatus; quasi mane reipsa non fuissent κηρύγματα καλουμένων ἐπὶ δίκης, uti videbimus ex Testimonio Historico Plutarchi. Obstat certe Græculi opinioni recentiorum auctoritas Interpretum, allegoriam non nomini, sed verbo asserentium. (2) Infinitum autem miseris ævi medii Græculis præstant in Antiquitatibus primorum enucleandis temporum Scriptores illi, qui a renatis Litteris antiquissimos illustrare Vates. Græculi, aut ego fallor, haud mali aliquando sunt Grammatici, præterea profecto nihil. Scholiastæ obstant interpretationi Dramatis etiam, seu Comœdiæ Leges, quas Aristophanem calluisse indubium est. Quum enim Satyricum adversus Rempublicam Platonis tunc ipse, videlicet ἐν Ἐκκλησιαζέσεις agat, veram æmulari debuit, dilucularem nempe, uti in Acharnanensibus etiam facit, Atheniensium Concionem; verum repræsentare suis cum ritibus Concilium, ex noto, uti Venusinus ait, (3) fictum carmen sequi, topica uti phrasi, atque ethnico illo dicendi modo,

(1) In Conciliatricib.

(2) Potter. L. 6. *Archæol.* I. Cap. 17.

(3) Lib. II, *De Art. Poetic.*

do, quo NOCTURNUS TUBICEM ἀλέκτωρ Gallus, & modus quo TUBA FORENSIS obstrepere consueverat, κοκίζον dicebatur. Nec enim rudes adeo sumus, ut Satyricam hic Græcorum Poesim, quæ tota utique Dramatica, cum Romanorum confundamus Satyra. Optamus animadverti modo quæ Viri hisce in rebus docuere versatissimi: magna videlicet adfinitate junctam olim cum Græcorum & Latii Comœdia Romanorum Satyram fuisse, quæ *Sermo* dicebatur, quod ejus Oratio, quam πρὸν λόγον pedestre eloquium vocabant, sponte & sine cura fusa, quotidiano esset similis Sermoni; & nihil æque quam rerum & dicendi simplicitatem, (cui haud usitatæ voces quammaxime adversæ) nihil æque quam *topica & dominantia verba, receptissimosque dicendi modos*, uti Lucilianam Satyram, ita exornasse etiam Comœdiam. (1) Eo autem Aristophanem scripsisse stylo videntur credidisse, qui Græcarum in studio Antiquitatum vel olim cum laude versati sunt, vel hodie versantur, quod res illius Gentis judicarias, uti etiam cetera, ex hujus præsertim Comici Operibus serio deducant. Egregie hac de re Æmilius Portus Francisci Porti Cretenensis Filius: *Multa in Aristophane valde dammanda fateor, multa tamen in eodem magnam laudem merentur. Omnem dictorum, omnem factorum impuritatem, ac impietatem damno: sed Attica Lingua puritas, elegantia, Copia, suavitas in variarum vocum aptissima compositione felicitas, MULTORUM VOCABULORUM, RERUMQUE ad FORUM, ad JUDICIA, variasque Scientias spectantium interpretatio cur a me damnetur?* (2)

XLI. Ufuse est igitur voce ἀλέκτωρ Aristophanes ad Buccinatore[m] Fori denotandum, quod Mulierum Concioni, pro forma Areopagitici Senatus convocandæ ἀωρί νικητῆς ἕξ τὸν ὄρθρον νόμον, (3) nocturno Tubicen buccinare sole-

ret

(1) Casaubon. *De Roman. Satyr.* Lib. II. Cap. 3.

Crenius In Not. ad ill. loc.

(2) Epist. ad Odoard. Bifet.

(3) In Concionatricib.

ret tempore, ceu profuturas ad Concilium e somno exci-
tasset, coegissetque Lectum diluculo relinquere. Jam enim
ab Concionatricibus exauditum fuerat Concionis illius si-
gnum, stellæ adhuc tamen fulgescebant, ἔξην ἄστρα καὶ τὴν
ἕραν, (1) tempus Concionis nondum aderat, ad auro-
ram usque erat expectandum ἢ ἐκκλήσια δ' ἔω γενήσεται. (2)
Ufus verbo est Aristophanes κεκόκκυεν, ratione striduli acu-
tique sonitus, & similis stridori Galli Gallinacei, ratio-
ne etiam modi, quo, alitis illius instar, FORENSIS resona-
bat BUCCINA; Litterarum enim constitutionem ad ipsius
rei, ipsius ad normam moduli concinnare solent Poetæ,
quod a Latinis Vatribus factum non semel, uti in illis:

Africa terribili tremit horrida terra tumultu.

Quadrupedante putrem sonitu quatit ungula campum.

Conspexit terra centum percurrere Currus.

At Tuba terribili sonitu Taratantara trufit.

Sic gemitus audire vere credis apud Homerum legens:

Δεύοντο ψάμαθοι, δεύοντο δ' ἐπέχρα φωτῶν

Δάκρυσι. (3)

Laudatus imo etiam Homerus a non amico Homine Plu-
tarcho, quod non editos etiam articulatim sonos scriptis
expressisset tamen aliquando vocibus, uti in illis φυσᾶν,
πίζειν, μυκάσθαι, Βρονίαν, δῆπος ἄραβος, Βόμβος, ροχθεῖ,
ἀνέβρυχε, σίζει, quæ talia porro sunt, ut significatiora non
invenias. (4) Apud Ælium etiam Dionysium de illo,
qui, Onium more, *Be Be* dicens ridebatur, eleganter
Cratinus:

Ὁ δ' ἡλιδιος ὅσπερ πρόβατον Βη Βη λέγων βαδίσει,
sic enim olim Βη Βη pronunciatum autumant; nam &
Eustathius Βη Βη μιμητικὸν dicebat τῆς τῶν προβάτων φωνῆς
& φωνῆς προβάτων συμαντικῆν. (5) Quam sane loquendi ratio-
nem,

(1) In Concionatricib.

(2) In Concionatricib.

(3) Iliad. XXIII. 15.

(4) Plutarch. Lib. de Homero.

(5) Ad Lib. Illad. III.

nem, qua videlicet Veteres maxime, vocibus utebantur animalium ad humanos sonitus haud semel exprimendos, aut animalium vocis nomine ipsasmet hominum voces denotabant, familiarem demum, ac ethnicum cessisse in sermonem palam est. Βοῦια ῥήματα, *Bubula* is dicebatur protulisse *verba*, qui magna verba effudisset; (1) & Κατὰ Βοὸς ἔυχες οἷον μέγα ἔυχες: (2) *Bovina* *precare voce*, videlicet immensa.

XLII. Enimvero etsi frequentissimi in Onomotopœia essent Græci, maxime autem Attici, etsi Græci essent, uti ait sapientissime Vir Clarissimus BOTTARIUS, *imponendorum nominum Magistri*, (3) nullum tamen aptiorem invenisse arbitror dicendi modum, eo quo *Buccinatorem Fori* appellavere GALLUM. Si enim & ceteras causas prætermittimus, quibus usi eo sunt Demades ac Aristophanes, & ad solam ejus etymologiam animum convertimus, videre procul dubio erit, quam facile fuerit, metaphoram illam popularem evasisse, ac vulgatissime receptam. Alitem reapse

Aurotam clara consuetum voce vocare

magno in Etymologico dictum legimus ἀλέκτωρα, ὑπὸ τῆς λέθτρων πτερίσι τῆς κοιτῶν ἡμᾶς διεγείραν. (4) quod videlicet Lectum nos relinquere, quod nos expergiscere faciat e somno. Alitibus id vero ac Græcorum BUCCINATORIBUS quis non æque convenire videat? MATUTINO namque TEMPORE Græcarum Urbium Tubicines, sive Præcones etiam, vocare ad forum Judices, Clientes, Causidicos sobant, idque propemodum præstare voce ac Tuba sua, quod suo quoque præstare clangore solent, aut feruntur *Vigiles nocturni*, quos in excitandis in Opera Mortalibus, *rumpendoque somno natura genuit*. (5) Testis illius moris

op-

- (1) Suid. Cent. Proverb. IV. 38.
- (2) Diogenian. Cent. Proverb. V. 90.
- (3) Orat. in Archigymn. Rom. habit.
- (4) Lagu. Etymol. ad ill. voc.
- (5) Plin. Lib. Histor. Natural. X. Cap 21.

optime Plutarchus, qui περὶ καιρῶ σωμοσίας hisce etiam vespertinum ac matutinum tempus rei peragendæ idoneum minus esse contendit: Τὴν γὰρ ἑσπέραν ὧ ἑταῖροι, τῆς πόνων ἀνάπαισιν, πῆν δὲ ὄρθρον, ἀρχὴν. καὶ τὴν μὲν ὁ Λύσιος ἑπισκοπεῖ Διόνυσος, καὶ τῆς Τερψιχόρης καὶ Θαλίας, ὁ δὲ πρὸς ἐργάτων Ἀθῆναν καὶ τὸν ἀγοραῖον Ἑρμῶ ἐπανίστησι. διὸ τὴν μὲν ὠδαὶ κατέχουσι καὶ χορεῖαι, καὶ ὑμέναιος: χῶμοί τε, εἰλαπίνας, καὶ ἠχῆες θρόος αὐλῶν. τὸν δὲ κτύποι βασιλέων, καὶ τελεμμοὶ πριόνων, καὶ τελωνικῶν ἐπορθρισμοὶ κερραγμῶν, καὶ κρυύματα καλυμένων ἐπὶ δίκας ἢ θεραπείας τινῶν βασιλέων ἢ ἀρχόντων, ἐν ᾧ καιρῶ φρεῖδα τὰ τῆς ἰδονῆς, λήγει δὲ Κύπρις θαλία τε νέων: εἰδὲ τι θύρσος φίλος βακχεῖς, σιωπεῖνσι γὰρ φροντίδες. (1)

„ Vesperam enim, mi Sodalis, laborum requiem, dilucuum labori initium novimus: illamque a solvendo dictus,
 „ Lysius Bacchus regit cum Terpsichora & Thalia: hoc
 „ nos ad Opificem Minervam, & forenses Mercurium excitat. Itaque vesperam cantus occupant, Choreæ, Hy-
 „ menæi,

Comique & Cæna, & resonanti fistula cantus;

„ Mane audias malleorum sonitus, & stridores ferrarum,
 „ & Publicanorum antelucanas vociferationes, & PRAE-
 „ CONUM CLANGORES in Judicium vocantium, aut ad na-
 „ vandam Regi vel Principi operam, quo tempore nullus
 „ voluptati locus est,

Cessatque Cypris & Adolescentum vigor,

„ neque Bacchi jam thyrsus, aut coronæ usurpantur, cu-
 „ ris se se incenduntibus. „ Quam belle igitur Præcones
 hosce, homines e somno jam dilucesceret, in opera
 excitantes, inque Judicium vocantes, quam belle, in-
 quam, Attici appellavere GALLOS!

XLIII. Demadis igitur in sensu ea Veterum interpre-
 tanda loca arbitramur, quæ ex oriente luce, datoque dilu-
 culi tempore, exauditum quo de agimus repræsentant soni-
 tum. Sic apud Theognidem illa:

I

ἀλλ'

(1) Lib. Sympos. III. Quæst. 6.

Ἄλλ' ἐγὼ αὐτομάτη

Ἔσπερ' ἐν τ' ἔξειμι . καὶ ὀρθρὴν αὐδὴν ἔσομαι ,

Ἦμος ἀλεκτρύωνων φθόγγος ἐγειρομένων . (1)

Sed ego ultionea

Serotinaque egredior , & matutina rursus ingredior

Cum Gallorum (PRÆCONUM) clangore exsuscitaremur .

Sic apud Auctorem Βαστραχομομαχίας Pallas :

Ἐγὼ δ' αὐπνος κατεκείμεν

Τὴν κεφαλῶν ἀλγῶσα , ἕως ἔβόησεν ἀλέκτωρ .

Ego autem insomnis jacebam

Caput dolens , donec clamavit FORENSIS Gallus .

Melissa demum ad Bacchidem suo de Charino, *Verum, ille summo mane a me discessit, statim ad Galli, hoc est PRÆCONIS, vocem experrectus .* πλὴν ἄλλ' ὁ μὲν ἔωθεν ἀπειληλῦθαι, πρὸ ἀλεκτρυόνος ἐνθὺς ἄσσαντος . (2) Demadis, inquam, interpretatione ac phrasi hæc satius arbitror sumenda . Esto quippe fuerit Demades Sophista, esto Græcorum in Sophistis poeticas frequentissime inveniamus loquutiones; ast cum USU VULGARI tamen aliquando convenientes . Quot enim voces, quot loquutiones allegoricæ, in receptas vulgo transeunt, ac demum in Gentiles? Poeticis loquutionibus deditum fuisse Gorgiam Oratorem in Vitis Sophistarum edocet Philostratus; quot adhuc tamen Helladis universæ homines, quot florescentes Civitates, vulgari etiam in sermone *Gorgizabant*, eidem Philostrato si fides? Potuerunt igitur hac in re *Demadizare*, potuerunt sensim sine sensu, voce metaphorica GALLUS uti Græci, ad publicum Tubicinem denotandum . Quot reapse haud usitata in præsens, adparent, recepta olim tamen, apud Græcorum Vulgus allegorica etiam nomina, ea si superesse potuissent, quæ ἐν Ἑθνικαῖς ὀνομασίαις collegerat Callimachus? Quot cognoscerentur gentiliter olim apud Lacedæmonios dicta, si vocabula adhuc dum reliqua essent, olim ab Aristophane

Gram-

(1) P. 682.

(2) Lucian. Dialog. IV. Meretr.

Grammatico collecta? (1) Duo vulgarium in origine nominum, eorumque usu statuenda esse docent Sapientes omnes. Alterum quidem, contingentissimis caussis, eutrapeliæ aliquando, illustrissima deberi ac vulgatissima cognomina atque nomina: alterum, iis Vulgus facillime uti vocibus, quæ rem sensui ad vivum magis exhibent, atque repræsentat. Certum autem est, clarius expressiusque nonnulla exprimi aliquando ac significari, *translatis*, ita ut dicam, *quibusdam*, *allegoriis*, ac *metaphoris*, quam propriis nominibus, quæ fere ex arbitrio significant, si generatim maxime accipiantur, neque uni tantum rei, unoque tantum ejusdem rei muneri denotando destinata sint. Hocce autem profecto discrimen inter nomen Σαλπικτω & aliud ἀλέκτωρα inveniri quis non videat, *antelucano in Tubicine* sensui ad vivum repræsentando? Primum quidem hominem exprimit Buccina clangentem, ignoratur quo tamen tempore, & qua de causa, num videlicet ob festivitatem ac sacrificium? num ad hilaritatem provocandam, num ad animos in prælia ciendos? 'Αλέκτωρ ex opposito illum statim menti repræsentat, qui clangore facto Mortales excitat e somno, qui stridente sonitu re de futura admonet; unde aptum *publico Tubicini matutinum danti ad Judicia signum* nomen facile vel Populo videri potuit, fieri ac esse usitatum. Majorem immo quam ceteris in vocibus significatione metaphorica usurpatis, intercessisse apud Veteres, *Gallum* inter ac *Tubicinem* nexum ex eo palam est, quod quæ alitis sunt, BUCCINATORI tribuere soliti essent ac PRAECONI, & quæ *Tubicinis*, quæ *Praconis* erant, dicerent de Gallo. Atheniensium nempe TUBICEN, *publicus* dicebatur Atheniensium *Gallus*, & Gallus appellabatur BUCCINUS, sive BUCCINATOR; ait siquidem illo de Alite Petronius: *Non sine causa hic BUCCINUS signum dedit.* (2) De Præcone dicebatur, uti vidimus, *νοκκίον*, qui sonus est

I 2

est

(1) Meurf. Miscell. Lacon. Lib. III. Cap. 6. 7. 8.

(2) Cap. LXXIV.

est Galli Gallinacei; de Gallo autem Κηρύσσειν dicebatur, quod munus est proprium Præconis:

Πάλαι δ' ἰῶς ἀλέκτορα Κηρύσσειν,
uti veterem apud Vatem; (1) Gallum etiam appellabant
Κήρυκα νυκτὸς καὶ προφήτην ἡμέρας, primum denique Cantorem:

Νεύμεθα κάμμες ἐς ὄρθρον, ἐπειὶα πρῶτος αἰοιδὸς

Ἐξ ἑυνᾶς κελαδῆοη. (2)

Redibimus & nos, ubi PRIMUS CANTOR

E cubili suo insonuerit;

quare haud procul dubio mirum, si νυκτερινὸν Κήρυκα, MATUTINUM videlicet BUCCINATOREM, vocaverint elegantissime ἀλέκτορα; ea videlicet mutua Catachresi, qua Σάλπιγξ Minerva dicebatur, quod Tubæ fuerit inventrix; (3) & Ἀσπυῶς vocabatur Tuba, quod inventa fuerit a Minerva (4). Metaphoræ autem hujusmodi, quæ mutua significatione, mutua conveniunt allegoria, ceu a natura constitutæ, vulgatissimi cito evadunt dicendi modi, ac universales.

XLIV. Hoc adeo in voce qua de agimus verum est, ut non prophanos modo Auctores atque Vates, verum & Scriptores etiam Ecclesiasticos, *matutinum Tubicinem*, pro recepta loquendi phrasi, facile credam solitos fuisse appellare *Gallum*. Constitutionum siquidem Apostolicarum Auctor, de precibus verba faciens, quas statis horis primorum concipiebant Christiani temporum, hisce horæ signum, qua e somno excitati orare illi consueverant describit: Ἀλεκτρυόνων δὲ κραυγῆ, διὰ τὴν ὥραν εὐαγγελίζεσθαι τὴν παρουσίαν τῆς ἡμέρας. (5) *Clangentibus Gallis, eo quod illa hora nunciet adventum diei*. Quinam vero illi GALLI, nisi publici TUBICINES, nisi Præconum VOCES atque TUBÆ,

EXO-

(1) Epigramm. Græcor. Lib. VII.

(2) Theocrit. Idyll. XVIII.

(3) Lycophron. Cassandr. c. 914.

(4) Scaliger. Lib. Poet. I. Cap. 20.

(5) Lib. VIII. Cap. 14.

exorientis Lucis signum dantes, inque Judicium, aut ad navandam Principi operam vocantes? Optime evincit id pulcherrimus magni Frontonis ad Constitutionum verba, pene dicam, Commentarius, ad quæ procul dubio Virum Cl. respexisse arbitror, dum primorum de Christianis temporum egit sapienter. Ita quippe scribit: *Signis autem ad ea (Religionis Acta) utuntur publicis, quæ data fuere in Urbibus, quibus aurora surgens, & diei hora diversa significata sunt.* (1) Et rursus: *Mane dato publico signo exorientis Lucis, quod fieri solebat in Urbibus, simul omnes (Christiani) surrexerunt.* (2) Horas reapse tertiam, sextam, & nonam publico in Urbibus resonasse signo docuit Tertullianus, ubi eas Apostolorum in Actis memoratas ait, *ut insigniores in rebus humanis, quæ diem distribuunt, quæ negotia distinguunt, quæ PUBLICE RESONANT; ita & solenniores fuisse in Orationibus divinis* (3) Hieronymus autem ad Eustochium de stasis loquens suo tempore Orationis horis: *Horam tertiam, sextam, nonam, DILUCULUM quoque & Vesperam nemo est qui nesciat.* (4) Nempe hæ omnes horæ publico significabantur signo, non Æris quidem Campani, quo vix sextum ante Sæculum Occidentales usæ sunt Ecclesiæ, uti sapientissimo Cardinali olim LAMBERTINO memoratum; (5) sed signo a TUBICINE, seu PUBLICO PRÆCONE facto, qui antelucani ratione sonitus *Gallus* diceretur; quare ad PRÆCONES advenientis Auroræ, surgentique Lucis signum dantes, Apostolicarum Auctor Constitutionum respexisse dicendus est, quum *Gallis adventum diei nunciantibus*, orandum, ceu dato signo statim temporis, constituit. Simile quid apud Orientis Populos, morum veterum tenacissimos adhuc dum obtinere legimus, quorum, uti ajunt, Sacerdotes super editas quasdam tur-

res

(1) De Vit. primor. Christianor.

(2) De Famil. Christian.

(3) Lib. *De Jejunis*.

(4) Epist. XVII. Lib. II. Edit. Canis.

(5) Tom. II, *Notif. & Edict.* Not. 1.

res clamitando, Populum DILUCULO excitant, & ad Orationem convocant, uti notissimis ex Auctoribus palam est. (1)

XLV. Jam vero non advenientis modo Lucis signum dabant ejusmodi Præcones, aut statim ad Judicia DILUCULO vocabant, verum & CONCIONES etiam POPULI, *matutino tempore*, Tubæ sonitu cogeant. Homericas omitto quum jam dilucesceret frequens celebratas: In posterioribus etiam Græciæ Scriptoribus invenire idem est. Heinc & Meleander apud Barclajum, qui hac adhuc in re antiquos ritus in Argenteide finxit sua: *Optimi Cives*, inquiebat, (2) & *Hospites*, quos hic dies in multiplicis fæderis sanctitatem coegit: *agite omnes, gratamini Regibus vestris, & quod superest Lucis, inter sacra impendite. Venire in crastinum universon jubeo ad aula vestibulum. Illic & Populus præterea, & Milites implebunt CONCIONEM, ne quis Deorum consilia ignoret, qui nescio an aliis unquam verius quam nobis indulserint. UBI PROPE ORTUM SOL FUIT, quotquot Panormi erant, impediti frondibus caput, confluxerunt ad Regiam.... Postquam Reges præbuere se Populo, & PRAECO plausum comperiscuit, nonnihil moratus Meleander, inquit &c. Itaque & ad ejusmodi Conciones signum ANTE DIEM a Præconibus factum eleganter indigitavit Auctor Βατραχομομχίας hisce versibus:*

Ὦς δ' ἔμαθον τὴν μοῖραν, ἔδ' ἡ χόλος αἰνὸς ἅπαντας.

Καὶ τότε κηρύκτεσσιν εἰς ἐπέλευσεν ὑπ' ὄρθον

κηρύσσειν ἀγορῆν ἐς δώματα Τρωζάρτιο

Ὦς δ' ἦλθον ἀπεύδοντες ἅμ' ἠοῖ.

Quos, postquam audierant mortem, gravis impulit ira,
Præconesque Tuba SOLIS JUSSERE SUB ORTUM
Troxarte Populos ad Regia Teçta vocare.

Et interjectis paucis:

Illi

(1) Montalban. *De Morib. Turcar.* Commentar.

Sanfovin. Lib. II. *De Orig. Imp. Turcar.*

(2) Lib. V.

Illi præcipites, RADIARE UT LUMINE MONTES.

Conspiciunt, summi petiere Palatia Regis.

Jure igitur ac merito Aristophanes Præconem, cum Xanthiæ Herum stata ad Judicia, tum Mulieres etiam diluculare ad CONCILIUM evocantem, topica Atheniensium phrasi, appellavit GALLUM.

XLVI. Hac immo eadem de caussa musicale Instrumentum quo diluculo clangebant, Græci demum appellavere ἀλέκτορα, quod eruere ex idonea aliquorum est interpretatione carminum Jonis apud Athenæum. Ita namque Vates ille:

Ἐπὴ δ' αὐλὸς ἀλέκτορ λυδίων ὕμνον Ἀχαιοῶν. (1)

Resonabat Tibia e somno excitans Lydiæ Hymnū Achivoῶν. Casaubonus enim Tibiam, in loco, ἀλέκτορα, GALLUM nempe, dictam adserit, quod & Gallus Gallinaceus, & Tibia cantus dormientes excitant; (2) eademque ratione Dalecampius, Tibia, inquit, (3) ἀλέκτορ dicta, quod dormientes cantu instar Gallorum experges faciat. Ego, aut fortasse fallor, rei nucleum mihi videor attingere quodammodo, Jonemque respexisse morem arbitror, quo de memorat diligentissime Plutarchus. *Plataenses*, inquit Græcus iste Auctor, instituerunt Græcis, qui ceciderant illic & humati fuerant, quotannis parentare: quod in hanc diem ad hunc faciunt modum. *Memaeterionis mensis*, qui apud Bæotios est *Alalcomenius*, sexto decimo die pompam agunt, quam antecedit PRIMA LUCE TUBICEN CLASSICUM CANENS, sequuntur plaustra myrti & coronamentorum plena, taurus niger, libamina in amphoris vini & lactis, crassaque olei & unguenti adolescentis ingenui ferunt. οἱ πλαταιεῖς ὑπεδέξαντο τοῖς πεσῶσι καὶ κοιμένοις αὐτόθι τῆς Ἑλλήνων ἐν ναγίζῃ καθ' ἕνασον ἐνιαυτὸν καὶ πᾶσι μέχρι νῦν δρωσὶ πᾶσι τὸν τρόπον. πᾶς Μαίμακτηλειῶνος μῆνος (ὅς ἐστι παρὰ Βοιωτῶν Ἀλαλομένηος) τῆς ἑκτῆς ἡμέρας ἐπὶ δέκα πέμ-

(1) Athen. Lib. *Deipnos*. IV.

(2) Not. in Athen. Lib. *Deipnos*. IV.

(3) Not. in Athen. Lib. *Deipnos*. IV.

πέμπουσι πομπῶν, ἧς προεγγεῖται μὲν ἅμ' ἡμέρᾳ σαλπικτικῆς, ἐγγελευόμενος τὸ πολεμικόν, ἔπονται δ' ἅμαξαι μυρρίνης μεσαί καὶ ἑσφανάματα καὶ μέλας Ταῦρος. καὶ χοῶς ὄνις καὶ γάλακτος ἐν ἀμφορεύσιν, ἐλαίᾳ τε καὶ μύρᾳ κρωσσῶς κομίζοντες ἐλεύθεροι. (1)
 Hanc igitur Græcorum *Tubam* funebri Heroum festo clafsicum diluculo canentem, αὐλὸν ἀλέκτορα Jon appellavit, *antelucanam* nempe *Tibiam*, *Tibiam matutinam*, *Tibiam e somno excitantem*; ceu idem illo contigisset apud Platæenses die, quod apud Romanos Pridie Idus Aprilis, quo magnæ Matris adventus Romam colebatur. Inquit enim qui festum describit Vates: (2)

*Protinus inflexo Bercynthia Tibia cornu
 Flabit, & Idea Festa Parentis erunt.*

Buccina siquidem mane resonante venientis celebritatem diei edicebant. Verius igitur, ratione quo clangebat temporis, uti & flebilis ratione sonitus, suæque ratione formæ; *Buccinam* illo nomine denotare Jon voluit Achivorum in funere sonantem: Carmen iccirco Ἐπιτὸν δ' αὐλὸς ἀλέκτωρ λυδίων ὕμνον Ἀχαιῶν recte interpretabimur: *Resonabat vero Buccina lydiis modis in funere Græcorum*. Lydiis namque modis Heroum qui vixere laudes Prisci celebrabant; unde Venusinus:

*Virtute functos, more Patrum, Duces
 Lydis remisto carmine Tibiis,
 Trojamque & Anchisen & alma
 Progeniem Veneris canemus.* (3)

Erat siquidem lydia harmonia, uti ex Platone monet diligentissime Plutarchus: ὀξεῖα καὶ ἐπιπύδεις πρὸς θρῆνων. (4) acuta, vehemens, stridensque, complorationibus etiam apta, animos dejiciens, affligensque, τῶν μὲν τὸ θρῆνωδες καὶ φιλοπενθεῖς ἡμῶν ἐγείρουν τῆς ψυχῆς. (5) Requirebatur igitur

- (1) Plutarch. Vit. Aristid.
 (2) Ovid. Lib. Fastor. IV.
 (3) Ode XV, Lib. 4.
 (4) Tractat. De music.
 (5) In Politic.

igitur Instrumentum quod lydiam illam efficere valeret harmoniam, sonumque mœstum reddere, acrem, stridulum, acutum, uti ex Horatio iterum dignoscere est canente:

Quem Virum aut Heroa Lyra, vel ACRI

TIBIA sumes celebrare Clio? (1)

Huiusmodi ergo *acrem Tibiam* eleganter ut designaret ille Vates, eam ex sono descripsit suo, ex acuta voce sua stridula, obstrepente, ex voce Gallinacea, aut ex sono simili voci Galli Gallinacei, iccirco *ἀυλὸν ἀλέκτορα* appellavit; erat enim Veteribus consuetum nonnulla non modo animalia ex vocis quem efferrebant nominare modulo, uti ab *ῥῆν*, qui ejus sonus, nomen derivatum Turturis; (2) verum musica magis Instrumenta nominibus Brutorum, quorum voces imitari sono videbantur, denotare. Præterea quæ Cuperus ad illa Minucii Felicis commentatur, *Et dispice Isidis ad hirundinem sistrum*; dictum nempe Instrumentum illud, *Sistrum ad hirundinem* doctissime ostendit, quod tinnitum haberet argutum, & cantui Hirundinis similem. (3) Quot Veterum hacce in re, quot Recentiorum adferre possem testimonia! Ab voce tamen qua de agimus evagari minus placet Ita de illa Joannes Doitfma: „ *Ἀλέκτορ Tibia ob cantus similitudinem*. Neque „ quispiam mirabitur Tibiam GALLUM, sive *ἀλέκτορα* dictam a sono. Plura possent adduci exempla, quæ docerent Instrumenta quædam musica ab Avibus eorumque sono esse nuncupata. Sic *Milvus*, ut & *Milvina Tibia* nomen acceperunt a sono, docente Vossio in Etymologia. „ *Milvina* vero est Tibiæ genus soni acutissimi juxta Festum. Eodem modo *Croton* notat Instrumentum musicum, quod in sono vocem *Ciconiæ* imitatur. Festive ergo Petronius Ciconiam vocat CROTALISTIAM, quod *κρότος*, „ sive crepitus Ciconiæ sit familiaris. Ut ergo MILVINA

K

„ TI-

(1) Ode XII. Lib. 1.

(2) Buxtorf. in Lexic. ad ill. voc.

(3) Epistol. ad Cleric. XXI.

„ TIBIA, quod sonum Milvi, ut CROTON dicitur, quod,
 „ sonum Ciconiæ imitetur; sic etiam Tibia ἀλέκτωρ GALLUS
 „ dici potest, quod sonum Galli Gallinacei sonorum ac
 „ bene resonantem imitetur. (1)

XLVII. Hujusmodi ἀυλό; ἀλέκτωρ tamen, sive vocis acris
Instrumentum jure dici Tibia non poterat, sed BUCCINA ve-
 rius appellata a nobis est, eamque mentem fuisse arbitra-
 mur Vatis apud Athenæum; quippe musicum Instrumen-
 tum, acrem illum sonum edens, figuram & formam non
 Tibiæ sed BUCCINAE habebat. Monitum Athenæo, Græ-
 cos veteres, ad efficiendum vocis acris Instrumentum,
 communi Tibiæ Tyrrhenium adjecisse orificium, κέρας ἀυτῶ
 προσάπτεισιν ἀναλογουῦ τῶ ῥῥ σαλπικυτῶν κώδωνι, (2) ra-
 tione cujus, Instrumentum illud gravem quod per se red-
 didisset sonitum, acuti efficiebatur Instrumentum sonitus,
 addito nempe ad exacuendam vocem ejus, Tyrrhenicæ
 Tubæ simili, & Codoni Tubæ respondente patulo orifi-
 cio. Nil simile vero magis, quam illius figura Tibiæ, cui
 Tyrrhenium Cornu adjicere solebant, ac figura *Buccina*.
 Palmaris Tibia illa erat, obque additamentum illud, Cam-
 panulæ in formam desinebat, uti mox ex Athenæo vidi-
 mus, quo cum Eustathius consentit: Τὸν κώδωνα κεκλασ-
 μένον ἔχουσα. (3) *Buccina* autem ex descriptione Flavii ad
 hunc se habebat modum: *Longitudine quidem erat paullo mi-
 nus cubitali: sed ejus fistula angusta, Tibia crassior aliquan-
 tulum; ea vero oris amplitudine, qua ad spiritum idonea es-
 set excipiendum, similiter ac Tuba in Campanulam desinens.*
 μήκος μὲν ἔχει πηχιαῖον ὀλίγω λεῖπον. σενὴ δ' ἐστὶ σύριγγ' αὐλῆ
 βραχὺ παχύτερα, παρέχουσα δὲ ἔυρος ἀρκουῦ ὑπὲρ τῶ σώματι
 πρὸς ὑποδοχὴν πνεύματος, εἰς κώδωνα ταῖς σάλπιξι παρακλη-
 σίας τεμουῦ. (4) Hancque hujusmodi fuisse *Buccina* figu-
 ram

(1) Animadv. ad Observ. Philol. Altman.

(2) Lib. Deipnosoph. IV.

(3) Ad Iliad. Homer. Lib. XVIII.

(4) Lib. Antiq. Jud. III. Cap. 12.

ram ex celeberrimi Maimonidis Constitutionibus de γδισ, perpetuoque ad eandem Cl. Ugolini Commentario confirmatum vehementer. Immo quum vetus Auctor adfirmaverit, αὐλῶν ἐς μόσχου λοζὸν ἴκαμψε κέρασ, (1) quis Instrumentum haud statim videat simile profus BUCCINAE, qua, ex Vegetii descriptione, (2) in semetipsam aureo Circulo flectitur? Latinis iccirco dicebatur Vatis:

ADUNCO *Tibia* CORNU; (3)

INFLEXO *Tibia* CORNU, (4)

quæque obstrepebat

Phrygio TIBIA CURVA sono: (5)

Revocante FLEXO concitos CORNU modos. (6)

Hoc igitur quod in semetipsum veluti circulo flectebatur Instrumentum, quodque acrem stridulamque & Gallo Gallinaceo similem habebat vocem, ratione cujus erat complorationi aptum, quo demum antelucano clangere solebant tempore, ut dormientes, Gallorum instar, ejus ope, expergefacerent e somno, hoc, inquam, Instrumentum elegantissime appellavit Vates αὐλὸν ἀλέκτορα, ut BUCCINAM proprie denotaret, & eam quidem Judæorum, uti ex recta palam fit alterius interpretatione carminis, ejusdem Vatis apud Athenæum.

XLVIII. Hoc autem illud:

Προθεῖ δὲ τοι σύριγγ' Ἰδαῖος ἀλέκτορα, (7)

quod multi quidem explicare satagunt, ast nullus fortasse Numine secundo. Alluisse tunc Jovem suspicatus est Casaubonus ad Idæum Homeri in Iliade nobilem ac celeberrimum Præconem, appellasse iccirco Præconem ait seu Tubicinem, Fistulam atque Gallum Gallinaceum. (8)

Verum

(1) Epigr. Græc. Lib. VI. Cap. V, n. 1.

(2) Lib. III. *De Re Militar.* Cap. V.

(3) Ovid. Lib. 1. *De Pont.* Ep. 1.

(4) Id. Lib. *Fastor.* IV.

(5) Tibull. Lib. III. Eleg: 1.

(6) Senec. in *Troad.*

(7) Lib. *Deipnosoph.* IV.

(8) Not. in Athen. Lib. *Deipnos.* IV.

Verum haud animadvertit Vir, ceterum doctissimus, alios fuisse populares olim Præcones, seu Tubicines, alios PRAECONES BELLICOS, qui Caduceum in manibus gestantes, Legatos ad sancendam cum Hostibus pacem præcedere solebant. Testis hujusce rei apertissime Ulpianus: ἰστέον δ' ἐστὶν ὅτι ἄλλος ἢ ὁ Κήρυξ ἢ δῆμου, καὶ ἄλλος ὁ ἢ πολέμου, ὁ προηγέμενος τῶν πρέσβων, πρὸς τὸ αὐτῶς πείσασθαι εἰρῶν πρὸς τῶν πολεμίων, βασιλῶν καὶ σύμβολον τὸ κηρίκιον. (1) *Sciendum, alium fuisse PRAECONEM POPULI, alium PRAECONEM BELLI, qui Legatum antecedebat ad sancendam cum Hostibus pacem, ferens signum quod Caduceum nominant.* Apud Homerum reapse ita IDAEVS Præco se gerebat, quem profecto nunquam buccinasse legimus, iccirco nihil illi prorsus esse poterat cum Fistula, aut etiam cum alite. Ut igitur idoneam ad interpretationem carminis via sternatur aliqua, animadvertendum, haud equidem extra rem, Judæos ignaris ab Gentilibus IDAEOS fuisse appellatos. Ita certe Tacitus: *Judæos Creta Insula profugos, novissima Lybia insedisse memorant, qua tempestate Saturnus vi Jovis pulsus cesserit Regnis. Argumentum e nomine petitur, inclutum in Creta IDAM montem, accolas IDAEOS, aucto in Barbarum cognomento, Judæos appellari.* (2) Ἰδαῖος igitur ἀλέκτωρ hoc esse videtur in loco Judæorum Buccina, quod uti *Idæos* appellare soliti Ethnici essent Judæorum Gentis homines, ita & *Idæa* appellare etiam debuerint quæ musicalia erant Judæorum Instrumenta. Quare mihi videre videor Poetæ in carmine quandam dulcissimam venustatem, ob suppressum videlicet eleganter, in ea quam adfert similitudine, similitudinis adverbium; ac si metri legibus dicere potuisset Jon: προθεῖ δ' ἐπι σύριγγι ὡς Ἰδαῖος ἀλέκτωρ· hoc est: *Præcurrit vero fistula tamquam Judæorum Buccina: Præcurrit altera veluti Judæorum Buccina, ceu alter Judæorum Populi Buccinator.* Infinita hujusmodi venusta-

(1) Enarrat. in Orat. Demost. Contr. Timocrat.

(2) Lib. Histor. V.

nustatis ferri in medium possent ex Hebræorum Dialecto, & ex Auctoribus Græcis exempla, quæ apud Masclesium uberrime prostant. (1) Infinita etiam ex præstantioribus Latii Vatribus quorum adfert testimonia Cl. Vulpius; (2) aut quum in Græci carminis interpretatione versetur, pulcherrimum satis in præsens sit Antipatri ex Epigrammate sumtum, novem ubi celebrat veteres Vates Fœminas, quas inter,

Πριζίλλαν, Μυρῶν, Ἀνύτης ἑόμα, θῆλυν Ὅμηρον.

Mirarentur enim dubio procul, qui Græcarum ignorarent dulce ingenium Litterarum, neque fortasse statim intelligerent, quid illa sibi verba vellent, *Anitis os, mulierem Homerum*. Verum mirari statim etiam desinerent, si splendendum esse ὡς animadverterent, aut subticentem etiam similitudinis adverbium, in mente habuisse, exhibere immo voluisse Vatem, idoneam, ac pulcherrimam similitudinem; adeo quidem ut Θῆλυς Ὅμηρος haud aliud hoc sit in loco, quam Θῆλυς ὡς Ὅμηρος, significetque:

Myron, Praxillam, equalemque Anytin Homero.

Sive, Anytin alterum Homerum, *doctam instar Homeri*, doctam VELUTI Homerum. Eadem igitur ratione Jonem significare voluisse arbitror, ita, alicujus subintellige cantum, aut aliquid ad agendum, Fistulæ præcucurrisse sonitum, *veluti, tamquam, ceu*, similis ratione sonitus, Judæorum BUCCINA, aut si mavis, ratione forsitan officii, Judæorum BUCCINATOR, qui publicos ante Gentis suæ sive sacros, sive prophanos etiam ACTUS BUCCINA clangere solebat.

XLIX. Quoniam vero vox hæc ἀλέκτωρ usurpata olim fuit non ad alites modo denotandos, verum & ad Græcos significandos homines, & Athenienses, tum Virginem, aut Conjugem, tum etiam Gemmam atque nummum, determinatos demum Viros, Upupam, Buccinatorem, Buc-

(1) Gramm. Hebr. Cap. XXVII. Num. IV. §. 4.

(2) Comment. in Carm. Catull. LXVI.

Buccinam ; uno ut dicam verbo, quoniam vox hæc ἀλέκτωρ HOMONYMIA videtur laborare maxima, ut ad id, unde digressi sumus, tandem aliquando revertamur, inquirere in præsens est, an Christi & Evangelistarum verba, πρὶν ἀλέκτωρα φωνῆσαι, *antequam Gallus cantet, sive sonum edat*, ad Prænuntium Lucis alitem referenda sint, an alium satius ad sensum pertrahenda jure videantur. Optimum, aut ego fallor, mihi videtur ejusmodi præscribere in Inquisitiones Canonem Joannes Henricus Hottingerus ubi scribit: *Ob frequentes Linguarum Orientalium allusiones, in diversa, imo in opposita aliquando abeunt Interpretes. Quare allaborandam est, ut primo constet verborum significatus. Neutiquam hic sufficit hanc vel illam notionem voci ab aliquibus tribui. Quamquam qui ad ductum Lexici in vocibus transferendis exercitati sunt, & sibi & aliis videantur Linguarum Magistri, qui tamen non multum differunt ab illis, qui nec Litteras noscunt. Uti hi enim verba aliqua transferunt ex mente Translatoris, ita illi ex judicio Lexicographi. Reperies qui per plures annos Linguas excoluerunt, quique excellere habentur, qui tamen rationem significatus præter auctoritatem, qua tamen neutiquam sufficit, reddere nequeunt. Juvat porro EMPHATICAS VOCES probe explicare, qua scilicet singularem vim in se continent, respiciuntque ad naturam, vel typum, vel actionem, vel tale quid. Cognita enim hac ἐμφάσει, res ipsa, qua voce illa insignitur, lucem accipit. (1)* Itaque quum plures per se, exque nuda Lexicorum vi habere sensus possint verba a Christo, abque Evangelistis enunciata, hand ex auctoritate modo, aut ex Lexicis, interpretanda sunt, sed ad vim quam in loco habent, ad emphasim eorum in enarratione respiciamus necessum est, ad naturam facti atque adjectorum, ad ea quæ illa evenire nocte opus erat, ad ea quæ antecessere, quæque subsequuta sunt, Passionis ad Historiam, ad mores etiam Judæorum, ad solvendorum denique rationem ob-

jecto-

(1) Præf. ad Mos. & Aaron. Goodvvin.

jectorum, quæ omnia non alicj, aut nummis, aut Græcis, ceterisque, aliquibus quæ denotare vidimus in locis, sed FORENSI modo JUDÆORUM BUCCINATORI, aut etiam BUCCINAE videntur asserenda. Duo siquidem in Quæstionibus, quæ ad sensum Scripturarum pertinent, observanda docet Sanctissimus Præceptor Thomas: *Primo quidem, ut veritas Scriptura inconcussa teneatur, Secundo, ut cum Scriptura divina multipliciter exponi possit, quod nulli expositioni aliquis ita præcise inhæreat, quod si certa ratione constiterit hoc esse falsum quod aliquis sensum Scriptura asserere præsumat, ne Scriptura ex hoc verbo ab Infidelibus derideatur, & ne eis via credendi præcludatur.* (1) Itaque quum verum esse posse videatur, nullos in Urbe sancta ali olim potuisse Gallos, Judæorumque domos, Christi mortis tempore, domui somni similes fuisse; nempe,

Non vigil ales ibi cristati cantibus oris

Eucat Auroram; (2)

quum aliorum huicce Objecto Responfa nobis arbitraria, ipsoque incertiora prorsus videantur; quum vocem ἀλέκτορα BUCCINAM & BUCCINATOREM significare posse certum sit, & significasse aliquando; quum celebriores apud Historicos Poeticæ non modo, sed & ad Plebis sermonem propius accedentes voces frequentissime inveniantur; Natura enim, uti Clarissimus ait, & Sapientissimus BOTTARIUS, (3) earum tenacissimi sumus phrasium, quas annis rudioribus percepimus; quum loquutionem e circo ac e trivio petitam usurpasse Casaubonus arbitretur Lucam scribentem: Καὶ ἤρξαντο ἀπὸ μιᾶς παρατρέσθαι πάντες, (4) cum supplemento, quod subticuit, nominis βιβλίδος, (5) (neque enim populares illæ voces majestati divinorum valent Bibliorum derogare. *Nolo offendaris*, ad Paulinum Hieronymus

mus

(1) Prim. Part. Quæst. LXVIII. Art. 1.

(2) Ovid. Metamorph. Lib. XI.

(3) Luc. XIV. 18.

(4) Præf. Epistolar. ad Histor. Barl. & Joseph.

(5) Casaubonian. p. 75.

mus scribebat, (1) in Scripturis Sanctis simplicitate, & quasi vilitate verborum : qua vel vitio Interpretum, vel de industria sic prolata sunt, ut rusticam Concionem sic facilius instruerent, & in una edemque sententia aliter Doctus, aliter audiret Indoctus.) Quum denique singularia quædam Græcorum Poetarum verba, phrasæque ac metaphoras apud eosdem speciali quodam modo receptas, eodem plane sensu ab Evangelistis fuisse usurpatas concedat vel Pfochenio Gatakerius; ejusmodi licet Poetarum loquutiones idiotismum inde haud probare jure ac merito evincat; (2) idonea videtur nobis consequutione sequi, Servatorem Petro dicentem, πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι, significare voluisse, ratione maxime temporis habita, rei qua de agebatur, futuræ Passionis atque Judicii, forensium morum, Personarum, omnium denique Adjectorum, significare, inquam, voluisse, *Antequam BUCCINATOR signum det; vel Antequam BUCCINATOR Tuba clangat, ad CONCIONEM videlicet POPULI convocandam; Evangelistasque scribentes: καὶ ἐφώνησεν ἀλέκτορα, exprimere forensibus ac propriis voluisse terminis: Et BUCCINA signum JUDICII dedit: Et CONCIONEM BUCCINA vocavit: Et TUBA sua clauxit ad Catum forenses vocandum BUCCINATOR.*

L. Et de modo quidem dicendi sermo si esse debeat, res profecto patet quammaxime per se. Quam belle enim Aristophanis PRO RITU FORI verba: ὅτε τὸ δεύτερον Ἀλεκτριῶν ἐφθέγγετο, & illa quoque Κήριξ δὲ δεύτερον κεκόκκυκεν, de quibus jam a nobis disputatum est, universam ad POPULI CONCIONEM EXTRA ORDINEM & SUBITARIO congregandam, quam belle, inquam, cum verbis Evangelistæ Marci consonant, ἐκ δευτέρου ἀλέκτορα ἐφώνησε, quæ neque cum stata, neque convenire cum intempestiva possunt alitis vociferatione: quum optime ex opposito enodentur, explicenturque, si de FORENSI interpretentur GALLO, videlicet

TU-

(1) Epist. II. Lib. II. Edit. Canis.

(2) Dissert. De Styl. Nov. Test.

TUBICINE BIS clangente Judæorum ad Concilium (quod statim coactum sane) congregandum! Eadem enim ut de causa, ἐκ δευτέρου dictum esse apud Marcum, quo τὸ δεύτερον apud Aristophanem procul dubio fateamur, quid necesse aliud, nisi ut in memoriam mox explicata revoce-
mus, magnas videlicet in Republica administranda partes, tempestate illa, Judaicum sibi vendicasse Populum: in rebus maximi momenti, inque judicandis violatæ Religio-
nis Reis PRO GRAECANICORUM FORMA CONVENTUUM, advocari POPULI CONCIONEM debuisse; id haud alio quam BUCCINAE sive TUBAE signo fieri solitum fuisse, BIS quidem clangente, aut juxta vetus olim Domini Præceptum, quo cum clangendum erat ad congregandos Principes, tum iterum ad agmen convocandum universum; sive *pro Graecanicarum rituum Urbium*, quo de diximus, probatis ex Auctoribus discrimen explicantes, statas inter Conciones, & CONCIONES REPENTE CONVOCATAS; quotidianis quippe Judiciis, Concionibusque statim celebratis tempore, signum vidimus *forensi a Gallo, sive publico Tubicine* fuisse semel factum, BIS vero ad συγκλητικῆς ἐκκλησίας congregandas, uti reipsa ad repente & extra ordinem convocandam Mulierum Concionem apud Aristophanem *publicus Gallus*, PRAECO, *secunda vice* Tuba clauxit, δεύτερον Ἀλεκτρῶν ἐφθέγγετο, ἃς κήρυξ δεύτερον κενόκλυκον. Heinc videt quisque Evangelistas jure conciliatos. Qui enim simpliciter dixere, πρῶτῃ ἀλέκτορα φωνῆσαι, quum significare iteratum voluissent Κατεκκλησίας signum, cum Marco certissime convenere, δις ἃς δεύτερον, pro forensi more, exprimente.

LI. Hanc immo esse verborum Christi interpretationem nemo pene dubitabit, animadversione facta super vi, quam in loco habet verbum etiam ἐφώνησε. Haud ignoratum quidem, & Brutorum sonos dici aliquando voces, Suida scilicet in voce φωνῆν ex Philopono dicente: διὸ καὶ οἱ τῶν ἀλόγων ψόφοι φωναί: eorum adhuc tamen in sententia ver-
sari minime liceret, qui nullam esse crederent potio-
rem

in verbo quo de agimus rationem, cur de BUCCINA illud potius, quam de alite hoc in loco interpretandum arbitremur: argumento videlicet Hellenistarum ex phrasi pene perpetua desumpto, φωνὴ σάλπιγγος pro ἤχον σάλπιγγος *vocem Tuba* pro *Tuba sonitu* usurpantium. In Psalterio Salomonis, Opus, uti Hebraismum, ita Septuaginta Senum stylum referens, atque, Huetii sententia, (1) alicujus Hellenistæ sacrorum in Lectione Librorum detriti, plurimaque cum ex Davidis Psalmis, tum ex Isaja etiam & Ezechiele mutuati, ita Psalmus incipit octavus: Θλίψις καὶ φωνὴ πολέμου ἤκουσε τὸ ἔξω μὲν· φωνὴ σάλπιγγος ἠκούσθη σφαγῆν καὶ ὀλεθρον. (2) *Tribulationem & VOCEM BELLI audivit auris mea*, *VOCEM TUBAE sonantis cadem & interitum*. Vides *vocem Belli*, bellico pro sonitu, *vocem Tuba*, pro Tubæ sonitu uspatam. Christus apud Matthæum: Καὶ ἀποσείλει πρὸς Ἀγγέλους αὐτοῦ μετὰ σάλπιγγος φωνῆς μεγάλης. (3) *Et mittet Angelos suos cum Tuba VOCIS MAGNAE*. David in Psalmo: Ἀνέβη ὁ Θεὸς ἐν ἀλαλαγμῷ, κύριος ἐν φωνῇ σάλπιγγος (4) *Ascendit Deus in Jubilatione, Dominus in VOCE TUBAE*. Nempe Septuaginta ab Hebraica phrasi suam derivarunt, שָׁוַע שִׁירָה הַיְהוָה הַיְהוָה הַיְהוָה הַיְהוָה הַיְהוָה הַיְהוָה modum videlicet dicendi שִׁירָה שָׁוַע veteri in Testamento frequentissimum, verbis φωνὴ σάλπιγγος perpetuo exprimentes. (5) Hellenistica enim Dialectus hebraica est, phrasim si spectas, Græca vero si Grammaticam spectas atque Linguam. Vociferatio igitur illa quam exhibent Evangelistæ, HEBRAICO MORE, pro sonitu usurpanda est; siquidem apud Hebræos etiam שָׁוַע generalius *vociferari* denotabat, licet aliquando proprie significaret *Tuba clangere*; unde שָׁוַע & Buccinæ clangor erat, & vo-

ci-

(1) Propof. IV. *Demonstr. Evang.* p. 397.

(2) Apud Fabric. Tom. I. Cod. Pseudep. Vet. Test.

(3) Matth. XXIV. 31.

(4) Psalm. XLVI. 6.

(5) Grot. Comment. ad Matth. XXIV. 31.

ciferatio. (1) Prætereo nomen ἡρ, utpote unum ex illis quæ apud Hebræos solent superfluere, (2) sæpius ab ipsis quam par est, iccirco ab Hellenistis φωνῆν, fuisse etiam usurpatum. Usitatissimus denique & Latinis ille dicendi modus. Hieronymus ad Heliodorum: *Tunc ad vocem TUBAE pavebit terra cum Populis, & tu gaudebis iudicaturus Domino.* (3) Certum interim illud est, Erasimum ad Evangelistarum testimonia, Christi Prophetiam de Petri lapsu & lapsus narrationem exhibentia, φωνῆσαι ἐφώμασε, ἢ φωνήσας, vertendum docuisse, *sonuit, sonet, non sonabit*; quæ ad alitem profecto referri nulla ratione possunt, sed ad Buccinam modo, quam personaturam esse Christus prævidebat, ad Concionem in qua iudicandus erat convocandum.

LII. Quoniam autem Erasmi de interpretationibus sermo intercudit, operæ pretium arbitror illam in examen revocare, quam verbis quibus de agimus olim asseruit hic Auctor. Inter Adagia igitur quæ collegit, hanc dicendi posuit formulam: *πριν ἢ τὸ δεύτερον ἀλέκτωρ ἐρθέγγω. Antequam Gallus iterum cecinerit*; quod vetere fortasse ab aliquo Scriptore, aut perantiquo Adagiorum eruit ex Syllabo. Verum ut opus illud juvenilibus annis ac præcipiti nimium calamo exaravit Erasmus, Adagium inde illud haud valuit interpretari, incerta modo, aut saltem vulgari, dum illud enarraret, usus, de Alitis cantu duplici opinione: juxta quam haud etiam videre valeo, quo pacto verba possent illa constituere Adagium. Quam satius igitur EFFATUM, PARAEMIA, seu VULGATA dici verba illa poterunt LOQUENDI FORMULA, qua, allusione facta ad morem iterato buccinandi Concionibus cogendis, significare olim Græci voluissent: *Antequam res in disputationem veniat: Antequam Judicium de re fiat: Antequam*

L 2

1u-

(1) Buxtorf. ad ill. voc. in Lexic.

(2) Masclef. Gram. Hebr. Cap. XXIV. Art. 8.

(3) Epilt. IV. Lib. II. Edit. Canis.

*Judex damnet: Antequam determinatum quid de re statuatur: Antequam res Judicio committatur publico; aut simile quid; in Concione fieri quod soleret, ope FORENSIS GALLI, Buccinatoris nempe, aut iterato clangentis Buccinæ convocata? Quod idem demum sub involucro, ac, Antequam habeatur Concio, vel, Antequam de more forensis Buccinator Tuba clangat; signum, ut ajunt, pro re signata illo in Adagio usurpantes, unde ex illo etiam consequatur, fuisse Buccinatorem fori GALLUM appellatum. Hoc proculdubio mihi confirmatum videtur vehementer altero ex Adagio, seu ex illo Pythagoræ Præcepto, quo ἀλέκτωρ haud aliud quam eum, quo de agimus, Præconem potest denotare. Duo hæc nempe, cetera inter, adfert Suidas illius Philosophi effata: κυάμων ἀπέχεσθαι, Ἀλεκτρυόνος μὴ ἄπτεσθαι λακῆ. (1) *A Fabis abstineto: A Gallo abstineto albo.* Prioris sensum adsequutus est optime Plutarchus, abstinendum interpretatus a suffragiis, quæ bicolores revera per Fabas ferebant Athenienses; (2) eoque ex præcepto derivatum certe Græcorum adagium: Ἴνα μὴ φάγη σκάρδα, μὴδὲ κυάμους. *Ut neque allia, neque fabas edat; nempe, ut interpretatur Suidas, (3) ut neque judicet, neque bellum gerat. Allium enim in bellum ferebant; Judices vero fabas arrodébant, ne abdozmiscerent.* Ταυτέστιν ἵνα μὴ δικάσῃ, μὴδὲ πολεμήσῃ. εἰς γὰρ τὸν πόλεμον ἔφερον σκάρδα. οἱ γὰρ δικάσαι ἔτρωγον κυάμους, ἵνα μὴ κοιμηθῶσι. Alterum præceptorum verò, seu alteram præcepti partem a priori vix diversam autumo, aut cum illa prorsus esse consonam. Quis enim exigue adeo esse mentis potest, Pythagoram ut Gallum album haud attingendum præcepisse credat, quod uti Suidas ait, (4) ille Jovi atque Lunæ sacer esset, quod esset Nuncius horarum ac diei? Jam enim verò & aliorum esu*

pro-

- (1) Suid. ad Pythag.
 (2) De Liberor. Instit.
 (3) Proverb. Conf. VII. 96.
 (4) In Voc. Pythag.

prohibere debuisset animalium, quod aliis essent nonnulla Cælitibus sacrata, uti & ab esu nigri prohibere debuisset ac diversi-coloris alitis, quod hosce horas etiam diemque prænunciare videamus. Itaque significare voluit Pythagoras cavendam *Forensis Galli*, seu Præconis vocem atque Tubam; qui enim a suffragiis ferendis abstinendum præcipiebat; potiore jure *Conciones* illas, quas *Forensis Gallus* convocabat, evitandas monere debuisset, quod in illis confusio major esset ac tumultus, quod in illis facile etiam minus invidia posset declinari. *Gallum* autem *album* Pythagoras Præconem appellavit, ut sic eum ab Gallo alite sub non difficili involucro elegantissime distingueret; erat enim albedo, apud Græcos saltem, ceu natus hominis color, qui numquam, aut raro certe in animalibus illis reperitur; unde & adnotum de rebus rarissimis Adagium: *Gallina filius alba*. Aut forenses Buccinatorum verius Pythagoras *Gallum album* appellavit, quod alba vestis apud Græcos Fori vestis esset, & eorum proprie qui in Concione cogebantur. Aristophanes: (1)

ὅ γὰρ ἀλλ' ὑπερφῶς

ᾠεῖ λευκοπληθῆς ἢ ἰνυλοσία.

Quippe mirum in modum

Plena hominibus albis Concio erat, ut videre fuit. Artemidorus vero: *Alba vestimenta solis Sacrificis conferunt, & Servis Græcorum: reliquis turbationes significant, propterea quod hi qui in FORO versantur, albo vestitu utuntur.* (2) Quæ ad verba ita Octavius Ferrarius: *Illam perturbationem quam talia vestimenta indicabant, ad Comitia Candidatorum ac prensantium molestias retulit doctissimus Rigaltius. . . . Porro ita alba vestimenta in Græcia vulgo usurpata, ut vestis infectæ usus IN POPULI CONVENTU, ac in spectaculis legibus esset interdictus.* (3) Haud alium igitur ha-

(1) In Concionatricib. 384 385.

(2) Lib. II. Cap. 11.

(3) Ferrar. *De Re Vestiar.* P. II Lib. IV. Cap. 13.

habere Philosophi effatum valet sensum, quam *abstineto a suffragiis ferendis, abstineto a Concionibus, qua Galli albis, forensibus videlicet, induti vestibus, hoc est, PRÆCONIS ope convocantur*. Licet enim Paræmiæ, eo quo efferri solent modulo, ænigmaticum quid continere videantur; universa ænigmatis tamen ratio in homonymia terminorum, aut in allegorico eorum nexu sita est; unde earum quum vim potestatemque perviam Vulgus etiam habere soleat, facile, & in loco loquentis consequitur ideam. Ut igitur Græcorum illud: *Δίκην ὑπέζει κἄν ὄνος δάκνη κυῖα. In jus vocabitur, etsi canem Asinus momorderit, uti & Martialis alterum:*

Jam dic, Postume, de tribus Capellis, ad animalia non referebantur, sed ad aliud profecto quid; modi enim erant dicendi, quibus ii significarentur, qui parvam ob rem calumniis petebantur: *Ἐπὶ τῆς ἐνὶ μικρῶ συγκοφανταμέων.* (1) aut ii qui tricabantur ob inania: ita si, auctore Erasmo, apud Græcos Proverbium fuit, *περὶ ἢ τὸ δένπερον ἀλέκτωρ ἐφθέγγετο*, hæc verba ad duplicem haud referebantur semper alitis illius cantum, sed allegorice significabant *Antequam bis Tuba clangat qui in Judicium rapit aliquando Buccinator*; ea maxime de caussa, quod hujusmodi in sensu verba illa usurpasse Aristophanem satis ostenderimus. Quod autem Græcarum genus est Paræmiarum, qui usitatus in Hellade dicendi modus, quo non usus fuerit popularis ille Comicus? Festivissimo hoc certe ex Vate eæ omnes videntur derivatæ, quæ in amplifimis Zenodoti, Diogeniani, ac Suidæ continentur Collectaneis, uti videre palam est ex parallelis Cl. Andreae Schotti eadem ad Collectanea Scholiis.

LIII. Jam vero si in adjecta cetera animum intendimus, quæ Servatoris cum Petro Dialogum respiciunt, eruere apertius datum erit, verba Christi FORENSEM ad BUCCINAM esse in loco referenda. Quid enim Præceptoridienti,

(1) Diogen. Centur. IV Proverb. 17.

ti, *Antequam Gallus bis cantet, ter me negabis*, Discipulus regessit? *Etiamsi*, dixit, (1) *oportuerit me mori tecum, non te negabo*. Novit igitur statim Petrus, ex familiari ac usitata dicendi formula, exprimere Præceptorem re ipsa voluisse: *Antequam FORENSIS BUCCINATOR CONCIONEM in qua morte dammandus sum Tuba sua cogat; vel; Antequam Judicium de me in CONCIONE fiat; Antequam universi Coetus Populi Buccina vocandus me mortis reum statuat, ter me negabis*. Itaque ad rem iterum Discipulus: *Etiamsi forensis illa Concio me quoque morti destinatum dixerit, & moriendum mihi tecum fuerit, numquam tamen perfidum dicam Sacramentum*. Ad hæc, Judicium illa nocte adversus Christum imminabat, Magistratus erant evocandi, cogen- dique Judices ac Testes; mentionem igitur Præconis debuisse fieri par est; hujuscemodi quippe homines habitus fuere semper ceu necessaria Magistratuum Insignia. Hieronymus ad Rusticum: *Alii (de Monachis loquitur præscriptam juxta formam haud viventibus) sublati in altum humeris, & intra se nescio quid cornicantes, stupentibusque in terram oculis tumentia verba trutinantur: ut, si Praconem addideris, putes incedere Præfecturam*. (2) Immo nullus invenire cum veterum, tum Recentium Populorum erit, apud quem absque *Pracone* ac *Tuba* factum umquam fuerit, aut Reorum potuerit fieri Judicium. Usitatissimum alludit ad morem, celebre Gregorii Nazianzeni Tetra- stichon:

Αἰὶ μὲν ἀγάζοιο τὴν σωτηρίαν
 Καρὸς δὲ δὴ μάλιστα, ἢ βίου λίσσις.
 Τὸ γῆρας ἤλθεν, ἔξοδον κήειξ βοᾶ
 Πᾶς εὐτρεπίζου, πλησίον γὰρ ἢ κείσις. (3)
Semper saluti tu quidem stude tua,
Potissimum autem, sub diem vita ultimum.

Ve-

- (1) Matth. XXVI. 35.
 (2) Epist. XIII. Lib. II. Edit. Canis.
 (3) Tom. Oper. II.

Venit Senectus : exitum Præco clamat.

Parentur omnes : imminet Judex Deus.

Quamvis autem Judiciis Judæorum præfuerint Romani, haud est tamen cur inde dubitemus, Judæorum BUCCINA fuisse hosce usos ad convocandum Coetum universum. Locorum quippe Apparitoribus utebantur ubi Jus in Provinciis dicerent Romanorum Præsides. Qui enim Verris in Sicilia administri, nisi *Siculi Venerii*? Infnitis id patet ex Tullii testimoniis. (1) *Argyrinenses*, inquit ille, (2) *Viri fortissimi Judicium se passuros esse dicebant. Ingebat iste Artemidorum Cornelium Medicum, Valerium PRAECONEM, Tlepolemum Pictorem, & ejusmodi Recuperatores: quorum Civis Romanus nemo erat, sed GRAECI sacrilegi jampridem improbi.* Qua in re morum potius, quam Patriæ improbare videtur Tullius conditionem. Romanum igitur Præsidem Reos in CONCIONE Hierosolymitana damnaturum, verisimile est *Judæorum Buccinatore* usum fuisse ad eam convocandam. Etsi vero Populi & Principum *Conciones* שופרות scilicet *Buccinis*, sed חצוצרות *Tubis* videlicet, convocatas fuisse docere posteriores Judæi videantur, haud erratum tamen a nobis est, in limine Commentarii statuentibus, *Tubas* Mosi a Domino præceptas, quibus *Concionem* Populi vocaret, *Buccinas* fuisse. Satis id ostendit doctissimus Calmetus. (3) Illud autem nomen quadam factum communi-
nitione nominum ajunt Sapientes. Docuit me Cl. Ugolinus, (4) hæc Hebræorum in Commentariis haberi: אמר רב חסדא הכי תלת מילי אישתכי שמייהו מכו חרב ברת המקדש הצוצרתא שופרא שופרא חצוצרתא. *Dicit R. Chisda; Ecce tria sunt, quorum nomen immutatum fuit ex quo Templum vastatum est. Primum est quod Tuba clangere vocent nunc buccinare, & buccinare Tuba clangere.* (5)
Clan-

(1) Cicer. Lib. II. III. IV. in Verr.

(2) Cicer. Lib. III. in Verr.

(3) Lexic. Bibl. ad Voc. Tub.

(4) Epist. ad Auctor.

(5) Gemmar. Schabb. fol. 36. 1.

Clangor autem BUCCINAE, seu CLANGORIS MODUS, quo cum veteres, tum recentiores etiam Judæi Concioni convocandæ utebantur, simplex erat, integer, longus, re-ctus, protractus, & omnino similis stridori Galli Gallinacei; dixerat quippe divinus Mosi Legumlator: *Quando congregandus est Populus, simplex Tubarum clangor erit, & non concise ululabunt.* (1) Modus ille vocabatur תקיעה; unde laudata ad Mosi verba ita scribit Abarbanel: והתקיעה מורה על הגבורה והנאחזן ולכן בקריאת הנשיאים היתה תקיעה אחת כמצות המלך לשריו וכן בקריאת העדה. Nempe: *Vox Takiæ denotat sonum, qui ex unica & continua impulsione aeris in buccis capti, ejusque in Tubam inflatione constat. Sonus hic rectus & longus indicium est fortitudinis & victoriæ, & hanc ob causam sonus rectus adhibebatur in convocatione Principum, eo plane modo sicut Rex aliquis Principes suos cum Tuba sonitu vocat; sic & idem adhibitus in Convocatione integri Catus.* Itaque quum ejusmodi ratione sonitus Fori Atheniensium Tubicen apud Aristophanem ἀλέκτωρ, ejus modus κομίζεν dictus sit, eadem arbitror de causâ, perpensis maxime ceteris adjectis, ἀλέκτορα appellari sacris ab Scriptoribus potuisse Hierosolymorum BUCCINATOREM atque BUCCINAM, cujus absque sonitu coactus numquam Judæorum fuisset in Judicium Populus.

LIV. Errarent enim maxime, qui Servatorem legentes damnatum a Pilato POPULUM casu quodam, aut quadam curiositate actum, tristi spectaculo atque exemplo convenisse crederent. Quum enim vetustissimam Judiciorum formam postremo Reipublicæ Judæorum tempore restitutam ostenderimus, consequi arbitramur statim, UNIVERSI AGMEN POPULI rite & plusquam Testem Judiciis interfuisse. Me hic vero munere meo perfunctum quamvis credam, qui satis de Populi Judæorum Jure, pro Græcorum moribus obtinente postmodum, pertractaverim, vitio ta-

M

men

(1.) Numeror. X. 7.

men mihi verti posse video , quod nihil hucusque de vexatissima Quæstione dixerim , an videlicet Christi mortis tempore , jure gladii gavisi fuerint Judæi , cujus tamen argumentum ad ea quæ celeberrimo illo in Judicio evenerunt quammaxime duceret enucleanda . Oppositas ea super re conciliari posse sententias arbitratus est Cl. Bachinius , qui hæc mihi transcribenda habet : „ Placet sententia , Synedrium de Criminalibus judicasse usque ad „ Templi excidium , quam novissime post Erastum , Seldenum , Wangenseilum , aliosque , defendit doctus Scrip- „ ptor Antonius Bynæus : *De morte Jesu Christi* Lib. III. „ at placet adhibita duplici distinctione . Quatenus scilicet „ sensu a Seldeno explicato intelligantur Judæorum „ Magistri summa concordia Synedrii migrationes a loco „ suo narrantes , quarum prior anno quadragesimo ante „ excidium Templi exciderit & ideo cessasse criminalia „ Judicia , non quod ablata fuerit a Romanis , coercive „ Judæi a Templi loco migrare , sed quod libere migrare „ ipsi voluerint , ad libitum etiam illuc pro rerum opportunitate reversuri ; & ulterius , quatenus Jus huiusmodi „ credatur non omnium criminum cognoscendorum „ fuisse , sed eorum tantummodo , quæ ex Legis Judaicæ „ intrinseca forma violata , procedebant , reservatis Augusti Procuratori , quæ immediate majestatem , Jusque „ Romanum lædebant . Duplex huiusmodi jus clare constat ex Evangeliorum historia , etenim ad Judæorum „ Tribunal reus mortis pronuntiatur Christus , quod se „ filium Dei dixerit , blasphemix enim crimen ad Synedrium „ spectabat , apud Pilatum vero tamquam Crucis „ reus agitur , quod prohibuerit tributum dari Cæsari , & „ seditione in Populo tentata , Regem se fieri curaverit , „ quod a Pilato , tamquam Cæsaris Procuratore cognoscendum „ erat . Cum itaque Pilatus Judæis dixit : *Accipite eum vos , & secundum Legem vestram judicate eum ;* „ Jus blasphemæ plectendi Synedrio asservit ; ubi vero Synedri

„ nōdri reposuerunt: *nobis non licet interficere quemquam*,
 „ fassī sunt nullum sibi Jus competere de criminibus Au-
 „ gusti majestatem lædentibus cognoscendis. Cum autem
 „ a Pilato Christus Augustæ, & Romanæ majestatis læ-
 „ reus est pronuntiatus, supplicio Crucis addictus est, qui
 „ si blasphemia a Synedrio judicatus fuisset, non Crucis
 „ supplicio, sed lapidibus damnatus, contra quod prædi-
 „ xerat obiisset; ideo Johannes a Judæis Pilato dictum,
 „ *non licet nobis interficere quemquam*, referri debere ad
 „ Crucis supplicium ostendens, immediate subjunxit; *ut*
 „ *sermo Jesu impleretur, quem dixerat, significans, qua*
 „ *morte esset moriturus*, quod Edmundo Meryllo adnota-
 „ tum in Not. Philol. in Pass. Christi. Ob horum Jurium
 „ distinctionem, in Apostolorum Actis facile est videre,
 „ ad Synedrii cognitionem deducta, quæ Legem, Numen,
 „ Templum violatum præferre prætendebantur; seditio-
 „ nes vero & alia Status, ut vocant, rationem tangentia,
 „ ad Præsidentem relata. Paulus etiam, qui apud Tribunal
 „ ne cæderetur, Lege Portia, aliisque Romanis; apud
 „ Synedrium, ne os sibi percuteretur Anania jubente,
 „ Lege Judæorum se tuebatur, ac ipse idem, qui tam-
 „ quam Romanus Civis a Romanis cæsus non est; *quin-*
 „ *quies* Synedrio decernente, *quadragenas plagas una mi-*
 „ *nus accepit*, ut Judæus, (1) Hucusque doctissimus
 Bacchinius, cujus tamen Systema, prima fronte pervium,
 intime perpensum tamen, nodum magis implicat, quam
 solvit. Si namque illius temporis Judæis jus gladii fuit
 adversus crimina, quæ ex Legis Judaicæ intrinseca forma
 violata procedebant; Si Jus Synedrio fuit blasphemos la-
 pidibus damnandi, cur tot inde ipsis artes atque turbæ, ut
 Jesum apud Præsidentem mortis reum facerent, ut ipsum Pi-
 latus morte denique afficeret? Potuissent namque uti jure
 suo Sacerdotes atque Principes, potuissent, ignaro etiam

M 2

Præ-

(1) Dissert. De Eccles. Hierarch. Originib.
Part. I. Cap. II. n. 16.

Præsides, Jesum, ceu blasphemum, lapidibus obruere; nec enim illis debere videbatur interesse quo mortis plecteretur genere, dummodo eum e medio tollerent, & quomodolibet occiderent. Quinquies fategit illo Pilatus in Judicio Servatorem ab Judæorum manibus eripere, uti BENEDICTO XIV. Pontifici doctissimo animadversum. (1) Qua igitur ratione primo ipsum intuitu, & facile adeo, Christum Judæis lapidibus tradidisse occidendum arbitremur? Curve dum dixerit: *Accipite eum vos, & secundum legem vestram judicate eum*, Jus blasphemum MORTE plectendi Synedrio assertum a Præsides velimus? Denique quum dixissent Præsides Judæi: *Nos legem habemus, & secundum legem nostram debet mori: quia seipsum Filium Dei fecit*; Ἡμεῖς νόμον ἔχομεν, καὶ κατὰ τὸν νόμον ἡμῶν ὀφείλει ἀποθανεῖν, ὅτι ἑαυτὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ ἐποίησεν. (2) consequi diceretur, eos Jesum apud Procuratorem Cæsaris, non de iis modo quæ Majestatem Principis lædebant, verum & de iis quæ ad Legem ac violatam Religionem pertinere videbantur, accusasse.

LV. Nobis igitur alia placet a mente Bacchinii sententia, qua dissentientes inter illo de Jure propemodum Scriptores, ac pronunciata a Pilato ac Judæis, quæ opposita videntur, conciliare probe valeamus. Placet, inquam, Judæis jus adhuc gladii fuisse, non prorsus tamen liberum; Christumque dicimus a CONCIONE POPULI damnatum, cui tamen præfuerit Pilatus. Hæc autem ut intimius noscantur, illud pro certo utique habendum, vel ante postremam Captivitatem, quum de insignioribus nonnullis violatæ maxime Religionis Reus damnandis apud Judæos ageretur, convocatam UNIVERSI fuisse POPULI CONCIONEM, jusque ipsi POPULO cum Rege ac Synedrio fuisse adversus Reos statuendi. Exemplum est in facto Jeremiæ sub Rege Joachimo; Propheta siquidem Hierosoly-

(1) Enarrat. in Parascev. §. CCXLL

(2) Johann. XIX. 7.

Solymorum excidium prædicente, apprehenderunt eum Sacerdotes & Prophetæ, & OMNIS POPULUS dicens: morte moriatur. Et locuti sunt Sacerdotes & Prophetæ ad Principes, & ad omnem POPULUM dicentes. Judicium mortis est Viro huic, quia prophetavit adversus Civitatem istam, sicut audistis auribus vestris. Et ait Jeremias ad omnes Principes, & ad UNIVERSUM POPULUM dicens: Dominus misit me, ut prophetarem ad domum istam, & ad Civitatem hanc omnia verba, quæ audistis. Ego autem in manibus vestris sum: facite mihi quod bonum & rectum est in oculis vestris.... Et dixerunt Principes & OMNIS POPULUS ad Sacerdotes & ad Prophetas: non est Viro huic Judicium mortis: quia in nomine Domini Dei nostri locutus est ad nos. Surrexerunt ergo Viri de Senioribus terra, & dixerunt ad OMNEM COETUM POPULI loquentes &c. (1) Sacerdotes igitur & Prophetæ reum mortis Jeremiam postulaverant: ast Seniores Populi iniquitatem prioris Judicii in Prophetam lati PRO CONCIONE exponentes, aliorum exempla Prophetarum in medium protulere, qui Oracula in Urbem ac in Templum impune pronunciaverant: unde abrogata ab Principibus Populi, IPSOQUE AB POPULO sententia. Quæ quidem etiam si Democraticas magis juxta CONCIONES, quam ad instituta Regum videri possint perpetrata, eadem nempe juxta nostrorum politiam perpendenti temporum, secus tamen veteres exacta ad mores, & illorum pro conditione Regum, quorum intererat Populos habere aliquando gerendorum concios. FORENSES hæc profecto CONCIONES nobis pene omnes veteres exhibent Historiæ: quare pro illa Judiciorum forma ita Regem inducit suum in Argenide Barclajus quosdam majestatis reos condemnantem: *Sed ut explorata res, adhibitique idonei testes, in diversum abstracti conduntur in carcerem, & postridie ad PUBLICUM JUDICIUM trahuntur: ne si questio POPULO TESTE non habita esset: Clientelis & factionibus deinde Reorum, tamquam PARUM LE-*

GI-

(1) Jerem. XXVI. 8. & seq.

GITIMA invidiose traduceretur. Sed quamquam Epeirctanis Civibus Rex fidebat; tamen ad Reorum custodiam Pratoriani cum armis in Foro locati sunt. Et ex ejusmodi loco dicenda causa erat, unde facile si tumultus exarsisset, recipi in arcem possent, & carceri reddi: POPULUS IN FORUM PER PRAECONEM EVOCATUS effuse convenerat; & ille qui orare in PUBLICIS JUDICIIS regias causas solebat, in hunc sensum loquutus est. Scire POPULUM quanta ipsius charitate Rex flagraret, nec Regem vicissim dubitare, quin sit illi charissimus. Itaque Eristibemem, & Oloedemum multorum in se scelerum reos, quamquam paterat suo jure damnare, tamen distulisse ad PUBLICOS JUDICES, ut optimorum Civium studiis patissimum vindicaretur. Audiret POPULUS pro se dicentes, & ipsis Judicibus sua voce praeiret quid de illis statuendum. Triginta tum Judices de rebus capitalibus querebant, ad quos Eristhene, & Oloedemo productis, accusator multa eorum in Regem facinora, fidem saepe frustratam, habita cum Inimicis consilia, strictim explicuit. Aserbiat oratio fuit de veneno, & parata in Regem infamia. Cumque verba, cum testes, cum Literas protulisset, adeo Epeirctanum POPULUM movit, ut nihil expectato Judicio a plerisque lapidatio urgeretur. Sed deprecatus est actor impetum Vulgi, donec Judices in suffragia ivissent. (1) Quam verus veterum hic est Judiciorum conspectus! Quam belle quid in CONCIONIBUS Rex, Judices POPULUS possent repraesentatum!

LVI. Vetustissimam hanc autem Judiciorum formam postremo, uti dicebamus, Reipublicae Judaeorum obtinuisse tempore dubitandum non est. Id enim vero ea quam maxime ostendunt, quae Hyrcano imperante in causa Herodis evenerunt. Vigescbat tunc Lex, ne cui etiam nocenti vita eriperetur, nisi Synedrii sententia condemnato. Adversus hanc defecerat Herodes, propter quod facinus, Judaeorum Primores ita eum ante Hyrcanum accusabant. Herodes Ezechiam & ejus Socios interfecit contra legem nostrum

(1) Lib. Argenid. II.

stram, qua hominem quavis malum interfeci vetat, nisi prius ad hoc supplicium ex Synedrui sententia damnatus fuerit. Ἡρώδης Ἐξέκλειαν ἀπέκτεινε καὶ πρὸς σὺν αὐτῷ παραβάς τὸν ἡμέτερον νόμον, ὃς κευάλυκεν ἄνθρωπον ἀναιρεῖν καὶ πομπρὸν ὄντα, εἰ μὴ πρότερον κατακριθεῖν ἤτο παθεῖν ἐπὶ τῷ συνεδρίῳ. (1)

Hisce auditis Hyrcano persuasum est : atque insuper ejus iram accenderunt Matres occisorum ab Herode, nam & illæ singulis diebus in Templo παρακαλεῖσαι τὴν Βασιλεία, καὶ τὸν δῆμον REGEM ac POPULUM orare non intermittebant ut pro factis iudicium subiret ἢ τῷ συνεδρίῳ IN SYNEDRIO Herodes. His igitur commotus Hyrcanus Herodem evocat ad dicendam super iis quorum insimulabatur causam. Confirmantur ista vero vehementer ex iis quæ in iudicio Tyronis evenerunt, quem Filius Herodi, ceu parricidii adversus Regem, reum accusaverat. Herodes, inquit Pseudo-egesippus, (2) *dubia pro certis adjudicavit, tanquam metuens, ne parricidii sibi facultas periret.* Itaque CONVOCATO POPULO, & CONGREGATIS DUCIBUS, de insidiis deprehensis motu gravissimo premit querelam, atque in mortem eorum PLEBEM excitat : ibique cum filio pariter atque Tonsore, saxis ac fustibus interficiuntur. Hisce pervides igitur ex testimoniiis & in illa Judæorum politia REGEM JUDICES, ac POPULUM iudicium exercentes, seu Reges atque Judices in CONCIONE POPULI iudicia committentes. Ut enim apud Græcos discrimen obtinuit semper inter ἀγορὰν ac βουλὴν CONCIONEM nempe POPULI, & Consilium Principum ; (3) ita apud Hebræos veteres, & posteriores etiam Judæos SYNEDRION inter, seu Consilium Principum discrimen fuit, & AGMEN UNIVERSUM : apud utroque tamen habitum haud semel in CONCIONE fuit ipsum Principum consilium adversus eos maxime, qui Religionis obtentu turbas in Populo cedere, Gentisque salutem suæ ac Libertatem in dis-

cri-

(1) Joseph. Flav. Lib. *Antiq. Jud.* XIV. Cap. 9.

(2) Lib. I. Cap. 41.

(3) Dacer. ad Lib. Odyss. III.

crimen vocare velle credebantur. *Alcibiades aspergebatur infamia*, inquit in ejus vita Cornelius Nepos, quod in domo sua facere mysteria dicebatur, quod nefas erat more Atheniense, idque non ad Religionem, sed ad Conjuratorem pertinere existimabatur. Hoc crimine in CONCIONE ab inimicis compellebatur.... Postquam astu venit, CONCIONE ADVOCATA, sic verba fecit, ut nemo tam ferus fuerit, quin ejus casum lacrymarit, inimicumque his se ostenderit, quorum opera Patria pulsus fuerat. Haud absimilis vero Christi causa videbatur; sive ejusdem, etsi perperam, postulabatur criminis ab iniquissimis Judæis. Quum enim multi eum faciles audirent, collegerunt Pontifices & Pharisei Concilium, & dicebant: Quid facimus, quia hic homo multa signa facit? Si dimittimus eum sic, omnes credent in eum; & venient Romani, & tollent locum nostrum & Gentem. Unus autem ex ipsis Caiphas nomine, cum esset Pontifex anni illius, dixit eis: Vos nescitis quidquam. Nec cogitatis, quia expedit vobis, ut unus moriatur homo pro Populo, & non tota gens pereat. (1) Quum vero Judicium illud Paschalia ante Festa Pontifices atque Pharisei expediri cuperent, heinc ea ratione, qua apud Athenienses, si quando Civilia, aut Judicialia quædam, citius quam statis in Concionibus effici datum esset, expediri Prytanes postularent, POPVLVM repente signo TVBÆ convocabant; ita & Hierosolymis peractum; advocata nempe FORENSIS ope GALLI, seu BVCINATORIS CONCIO, cui, ætate Servatoris, postquam scilicet Judæa fuerat in Provinciam redacta, Regis loco, Romanus Præses erat, videlicet Proconsul, Principes Populi & Sacerdotes aderant ceu Judices, nempe qui ad suprema duo Judicia, Politicum scilicet & Ecclesiasticum spectabant; Præsides quoque diversi ex restavrata per Josaphatum politia, quorum alter לכל רבד והנה negotiis Divinis, alter לכל דבר המלך (2) Regiis erat negotiis de-

(1) Johann. XI. 47. & seq.

(2) II. Paralip. XIX. 11.

destinatus, quippe cum Juridici, tum Sacerdotales Magistratus in unum coaluerant Concilium, manentibus, vel post Herodianum priorum excidium, Christi in Judicio eorum adhuc Reliquiis, uti ex ipsa Matthæi Historia colligit *L'Empereur* s (1) (sicque non de iis modo quæ ad Majestatem, sed & de iis quæ ad violatam pertinebant Religionem, poterat in CONCIONE coram Pilato habita accusari Christus) convocatus demum aderat plusquam testis repetito TUBAE sono POPULUS.

LVII. Apertissime hæc concipientur vero ea iterum in animum revocanti, quæ de libertate immodica diximus, & effreni veluti licentia popularium hujusmodi CONCIONUM, apud Græciæ, Asiæque Populos, & Judæos etiam frequentium. Rem graphice mihi videtur exhibere diligentissimus Plutarchus, ubi quærit animi ne an corporis affectiones sint pejores? „ Videtis ne, inquit, ingentem „ istam & promiscuam hominum turbam, quæ huc in „ Forum & ad Tribunal confluit? Non hic convenerunt „ ut Diis more majorum colendis rem sacram facerent, „ non ut gentilibus sacrificiis communicarent, non ut Jo- „ vi Ascraeo Lydiorum fructuum primitias offerrent, non „ ut Baccho communibus per sacras noctes Orgiis atque „ bacchationibus & commestationibus consecrarent libum; „ sed tamquam anniversariis circuitationibus vigor morbi „ exasperans Asiam, huc eos coegit, ut JUDICIA & con- „ tentiones, quibus certus dies constitutus, hic peragant. „ Multitudo autem caussarum, tamquam fluminum ma- „ gnorum confertim in unum incidit Forum, fervetque „ res, & commissa sunt certamina perdentium & pereun- „ tium. Ὅρατε τὴν πολὺν καὶ παμμίγην πᾶτον τὸν ἐνταῦθα σωμα- „ ραγμένον καὶ κυκώμενον ὄχλον περὶ τὸ βῆμα καὶ τὴν ἀγορὰν; ἔ- „ θύσοντες οὗτοι σιωεληλύθασιν πατερίοις θεοῖς, οὐδὲ ὁμογνίων με- „ θεζόντες ἱερῶν ἀλλήλοις: ἐκ Ἀσυραίων Διὶ Λυδίων καρπῶν ἀπαρχὰς φέροντες, ἐδὲ Διονύσῳ βεβακχευμένον Δύδλον ἱεραῖς
N
νξῖ)

(1) Annot. ad Cap. XI. Rep. Hebr. Bertram.

·νήϊ κῆ κοινοῖς ἀργιάζοντες κώμοις, ἀλλ' ὡς περὶ ἐτησίοις περιόδοις ἀνμὴ νοσήματος ἐκτραχυώσασα τῆν Ἀσίαν ἐπὶ δίνας καὶ ἀγῶνας ἐμπροθέομυς ἠέκασιν ἐνθάδε συμβαλεῖν. Τὸ δὲ τῆς πραγμάτων πλῆθος ὡς περὶ ρευμάτων ἀθρόων, εἰς μίαν ἐμπέπτωκεν ἀγορὰν, κῆ φλεγμαίται κῆ σιωέρωμεν ὀλλώτων τε κῆ ὀλλυμένων. Quamvis vero Romani, rerum tunc temporis in Oriente Domini, illorum Provincias Populorum totidem in CONVENTUS divisissent, probari vix illis tamen poterat tanta in CONVENTIBUS licentia, utpote apud quos Respublica nunquam fuit omnino Popularis. Itaque illis de Conventibus olim Tullius: *Vetus Græcia hoc uno malo concidit, LIBERTATE IMMODERATA & LICENTIA CONCIONUM, cum in Theatro imperiti homines, rerum omnium rudes ignarique confederant. Quod si hac Athenis accidere sunt solita, quam moderationem putatis in Phrygia, aut Mysia CONCIONUM fuisse? Nostras CONCIONES illarum nationum homines plerumque perturbant. Quid cum soli sunt ipsi tandem fieri putatis?* (1) Cavebant igitur Romani, sub Principibus maxime, ne Orientales illi, soli essent in CONCIONIBUS, sed eas Præsides Provinciarum ut moderarentur imperabant, ut, si forte Concio erumpere in seditionem cœpisset, & adversum jus deliberasset, tunc pietate gravem & meritis haberent *Virum quem* conspicientes iram aliquomodo compescerent, dum

Ille regit dictis animos, & pectora mulcet. (2)

Jus ejusmodi ostendunt ea quæ in Synedrio evenerunt in causa Jacobi minoris Hierosolymis coacto. Pontificatum Ananus junior gerebat, ferox quidem ingenio & insigniter audax, qui opportunum sibi tempus adesse ratus sæviendi in ceteros, eo quod Festus quidem vita cessisset, Albinus vero in itinere adhuc esset, Synedrium cogit, inductoque in Judicium cum quibusdam aliis Jacobo, in eos, ceu violatæ Religionis reos, quum accusationem instituisset,

(1) Orat. pro Flacc.
2) Virgil. Lib. Æneid. I.

fer, statim lapidibus obruendos tradidit. Verum, quicumque inter Cives modestissimi, Legisque observandæ studiosissimi, hoc graviter ferentes, Legatos ad Regem miserunt, hortantes ut Ananum per Literas monere vellent, *μηκέτι πιαῦτα πράσσειν. μηδέ γάρ τὸ πρῶτον ὀρθῶς αὐτὸν πεποιμέναι.* (1) *ne quid deinceps moliretur simile; neque enim illud prius recte, atque jure ab eo factum.* Quin etiam nonnulli eorum Albino, ab Urbe Alexandria iter facienti occurrerunt; eumque monuere, haud licuisse Anano, absque ipsius consensu Synedrium congregare. καὶ διδάσκουσιν ὡς οὐκ ἔξόν τῷ Ανάνῳ χωρὶς τῆς ἐκείνου γνώμης καθίστασθαι συνέδριον. Horum oratione Albinus persuasus, Literas Anano furoris & iracundiæ plenas scripsit, minatus se de illo poenas sumpturum quam gravissimas; nec enim ii Romani erant, qui jura Imperii negligere soliti essent, aut etiam ignorare. Quod si absque Romanorum Præsidium auspiciis haud poterant Judæorum Pontifices Synedrium convocare, quanto minus absque eorum auctoritate, ipsisque minime præsentibus, congregare potuissent agmen universum? Fas quidem Judæorum erat Sacerdotibus, Concilium absque Romano Præside habere; violatæ tamen Religionis reos ad flagella tantum atque citra mortem damnaturis; unde rectissime Pilatus, qui Christum morte affectum noluisse, *Accipite, inquit, eum vos, & secundum legem vestram judicate eum*, nempe citra mortem. Verum illi quibus animus erat Christum ultimo afficere supplicio, *Nobis regesere, non licet interficere quemquam; hoc est, nobis habere non licet absque Te CONCIONEM in qua reum mortis ad usque illam judicemus.* Itaque postquam consilium veluti privatum intra se Pontifices egissent, *duxerunt illum* (Christum) *in domum Principis Sacerdotum*, atque ex illa, transacto temporis intervallo, quod signo Tuba dando, cogendæque necessarium erat CONCIONI, *surgens omnis multitudo eorum duxerunt illum ad Pilatum, & ceperunt illum ac-*

N 3

cu sa-

(1) Flav. Joseph. Lib. *Antiq. Jud.* XX. Cap. 9.

cusare. (1) Vel ut clarius Marcus: Et confestim mane Consilium facientes summi Sacerdotes, cum Senioribus & Scribis, καὶ ὅλον τὸ συνέδριον, *Et universum Synedrium*, vincientes Jesum abduxerunt, & tradiderunt Pilato. (2) Arias Montanus vertit, *Universus Confessus*, rectius interpretatum arbitrarer, AGMEN UNIVERSUM: Idem enim aliquando denotare Συμῆδριον ac Κοινόν, videlicet COMMUNE GENTIS Cl. Spanhemio observatum, (3) ac si diceret: Summi Sacerdotes cum Senioribus & Scribis, & POPULO UNIVERSO, deduxerunt Jesum ad Pilatum. Tunc igitur cœpit *legitima* esse CONCIO; aderat quippe Romanus Procurator, aderant Sacerdotes cum Senioribus & Scribis, aderat jure advocatus BUCCINAE ope POPULUS. Ex aperitissimo autem Sanctissimi Pontificis BENEDICTI XIV. pietate, virtute, atque eruditione juxta admirandi testimonio, quod inter cetera quæ adferri possent, velut inter ignes Luna minores, eminent, petere inde possumus quæ ad rem faciunt, nostramque illustrent aptissime sententiam. Postquam enim de iis VIR MAXIMUS dixisset, quæ in priore illo privato Pontifices statuerant Consilio, ita denique profequitur: *Hæc omnia noctis tempore peracta. Verum quum nocturna CONCIO nec UNIVERSALIS, nec juxta leges denique fuisset; hisce prohibentibus clam, & nocte judicare; heinc facta luce UNIVERSALIS CONCIO, in qua rite judicaretur Christus, convocata est.* (4) Reapse cur Pilatus convocatis Principibus Sacerdotum, & Magistratibus & PLEBE, dixit ad illos: *Obtulistis mihi hunc hominem quasi avertentem Populum, & ecce ego coram vobis interrogans, nullam causam invenio in homine isto, ex his in quibus eum accusatis?* (5) Cur dixit, quid faciam de Jesu? Cur responderunt illi,

CTH-

(1) Luc. XXII. 54.

(2) Marc. XV. 1.

(3) Dissert. IX. De Præst. & Usu Numism. num. 5.

(4) Enarrat. in Parascev. CCXXIII.

(5) Luc. XXIII. 17. 14.

crucifigatur? (1) Cur id, inquam, nisi quod PLEBS etiam illis in Judiciis esset convocanda : nisi quod juris aliquid Populus etiam in Judicio possideret? Ubi nam *Principes Sacerdotum & Seniores persuaserunt POPULIS ut peterent Barabbam, Jesum vero perderent*, (2) nisi in ipsa POPULI CONCIONE? nec enim invenire est Pilatum, esto damnationi Christi quoad potuit adversum, Pontifices illos ac Seniores seditionis arguisse, quod POPULUM ita adversus Jesum concitassent: certum, aut ego fallor, indicium fuisse universa juxta formas saltem simulata. Voces autem illæ, Hebraizantium sententia in criminalibus Judæorum Judiciis usitata, quibus *respondens UNIVERSUS POPULUS dixit: Sanguis ejus super nos, & super Filios nostros*, (3) quibus *exclamavit simul UNIVERSA TURBA dicens: Tolle hunc & dimitte nobis Barabbam*; (4) Pilati voces quibus dixit, *Innocens ego sum a sanguine Justi hujus*. (5) Ejus denique consilium, quo *volens POPULO satisfacere dimisit illis Barabbam, & tradidit Jesum ut crucifigetur*; (6) hæc, inquam, omnia liquido evincunt, Christum non a Romano modo Præsidente, aut Synedrio Judæorum, sed ab UNIVERSI POPULI CONCIONE magis fuisse condemnatum.

LVIII. Ostenderet enim se illarum inexpertem Antiquitatum, qui adversus ea que docemus obiiceret, Consilium fecisse Principes Sacerdotum atque Scribas, *ut Jesum dolo tenerent, & occiderent*, dixisse vero. *Non in die festo, ne forte tumultus fieret in Populo: illud etiam subdentes: Et quarebant Principes Sacerdotum quomodo Jesum interficerent; timebant vero Plebem*: (7) que maxima ex opposito esse possunt opinionis nostræ fulcimenta. Qua enim ratio-

(1) Matth. XXVII. 23. 23.

(2) Matth. XXVII. 20.

(3) Marc. XXV. 11.

(4) Matth. XXVII. 25.

(5) Matth. XXVII. 24.

(6) Luc. XXIII. 18.

(7) Matth. XXVI. 5.

tione timuissent homines illi Plebem, nisi fuisset illa jure
 in Judicium evocanda? Mors quippe omnes apud Vere-
 res comperio fuisse, ut in maxima hominum frequentia
 Spectaculorum, vel Solemnum aliquando causa convenienti-
 tium, CAPITALIORA JUDICIA agerentur. In Argenide Bar-
 clajus: *Siculi nundinas ad Fori Conventus, & mercatum ce-
 lebrabant. Tunc Regam edicta vulgari, TUNC IN SONTES
 EDICTA CONSTITUI. Tempus hoc rebus, si qua sacra, si qua
 publici ritus datum. Confluebant in proximas Urbes ex vici-
 nis maralibus atque vicis, qui vel rusticis opibus abundabant,
 vel egebant urbanis. Hac dies constituta Palladis sacris erat,
 quo frequentior Populus videret Argenidem.* (1) Quare &
 frequentissimi ex tota Italia homines Comitiorum ac Lu-
 dorum causa Romam quum convenissent, Orationes ha-
 buit adversus Verem Tullius: *Non committam*, inquebat,
 (2) *ut tam res judicetur cum hac frequentia totius Italia Ro-
 ma discesserit, qua convenit uno tempore undique Comitiorum,
 JUDICIORUM, censendique causa. Hujus JUDICII, & laudis
 fructum, & offensionis periculum, vestrum laborem sollicitu-
 dinemque nostram: scientiam quid agatur, memoriamque quid
 a quoque dictum sit, OMNIUM puto esse oportere.* Jure igitur
 ac merito Primores Judæorum, Religionem Judicis
 saltem simulare, ac juxta formas procedere coacti, ni-
 mium Plebis numerum, & solitam extra ordinem coactis
 in CONCIONIBUS licentiam timescebant. Quare Populi ad-
 versus Jesum Concionem Paschalibus diebus, quibus uni-
 versa, Religionis ergo, Hierosolymam ascendere consueverat
 Judæa, haud congregatam voluissent; hujusmodi nempe
 in CONCIONIBUS REPENTE CONVOCATIS inordinati orie-
 bantur pene semper, ac maximi tumultus quos compe-
 scere facile non erat aliquando: idque convenientibus Ur-
 bis modo Incolis. Quid autem futurum fuisset universo
 forte Judææ Populo in ἐκκλησίαν evocato? Romani statas
 odio

(1) Lib. I.

(2) Procem. Act. in Verr.

odio habebant , ac constitutas a Legibus Græcorum ac Judæorum Conciones . Quanto magis Κατεκληνοίαις odiffe debuerunt , majori videlicet cum festinatione ac metu convocatas , majori cum imperitorum hominum frequentia celebratas ! Itaque & easdem re infecta dissolvere aliquando soliti Præsides illi erant : quum nec minori invidia , aut diverso laborarent exitu Κατεκληνοίαις hujusmodi ipsos apud Græcos . Dolebat Æschines in Oratione de eumentita Legatione de illis , qui plures CONCIONES REPENTE CONVOCATAS coacti fuerant inire cum metu ac tumultu , quam a Legibus constitutas . Divus autem Lucas , Romani Græcique Juris peritissimus , quæ de CONVENTIBUS hisce adfirmamus , Apostolorum in Actis egregie confirmat . *His auditis , inquit , (1) repleti sunt ira (Ephesii) & exclamaverunt dicentes : Magna Diana Ephesiorum ; & impleta est Civitas confusione , & impetum fecerunt uno animo in Theatrum ; Paulo autem volente intrare in Populum , non permiserunt Discipuli . Quidam autem & de Asia Principibus , qui erant amici ejus , miserunt ad eum rogantes , ne se daret in Theatrum : alii autem aliud clamabant ; erat enim ἡ Ἐκκλησία συγκελευμένη Concio confusa : & plures nesciebant qua de causa convenissent Et cum sedasset Scriba Turbas dixit : Si Demetrius & qui cum eo sunt Artifices , habent adversus aliquem causam , Conventus forenses aguntur , Proconsules sunt , accusent invicem . Si quid autem alterius rei quaritis , ἐν τῇ ἐνόμῳ Ἐκκλησίᾳ in Legitima Concione poterit absolvi . Nam & periclitamur argui seditionis hodierna , cum nullus obnoxius sit (de quo possumus reddere rationem) concursus istius . Et cum hæc dixisset dimisit Concionem . Haud absimilem vero exitum illi , quam in Christi causa convocare debebant Concioni evenire posse jure timescebant Scribæ ac Pharisei , id si Paschalibus maxime diebus contigisset , quibus non poterat non immensa esse , quæ adesse rite voluisset hominum imperitorum Turba atque Copia ; unde quæ fuisset dum*

(1) Actor. XIX. 28. seq.

dum inciperet *Legitima*, evaderet fortasse *confusa* Concio, quam iccirco, re infecta, tumultum non ferens dimittere pergeret Proconsul, aut seditionis argui periclitarentur ipsi, quum nullius reus esset Christus criminis, de quo certam possent reddere rationem. Quam prope revera fuit, ut indemnatō Christo, *videns quia nihil proficeret, sed magis tumultus fieret*, (1) Concionem dimitteret Pilatus! Verum postulabatur Majestatis Redemptor, quique Majestatis legem reducerat Tiberius, erat tunc temporis rerum etiam in Judæa Dominus; universa prope Judæorum Gens in *κατεκλησία* illa convocata pene damnationem imperabat: victas igitur dedit manus, esto serius quoad potuit, timidus Proconsul, Jesumque flagellis cæsum tradidit tumultum jam excitanti in *Concione* Populo ut crucifigere-
tur. Ad illud autem, qualecumque fuerit, Populi in *Concione* congregati jus animum si intendisset Doctissimus Bellatus, elegantissimæ Orationis suæ, quam *Pilati Judicium* appellavit, priori parte contentus, alteram mitigasset aliquantum.

LIX. Et sane, Prophetæ retro etiam rem hujusmodi prædixere. Nempe si ad arcana animum convertimus Oracula, quibus Christi Judicium fuit prænuntiatum, eadem *Judæorum Concionem* potius, quam Romanum respexisse Præsidem, aut eam verius Concionem Judæorum, cui Ethnicus præerat Proconsul, inficari quis possit? David inter ceteros, *Astiterunt*, inquit (2) *Reges terræ & Principes convenerunt in unum adversus Dominum, & adversus Christum ejus*. Quæ verba, dum Christum ostenderet omnes complevisse veteris Testamenti Prophetias, in rem nostram commentatur Tertullianus. „ Constitutus „ est igitur, ait, (3) Dominus in Judicio. Et statuit in „ Judicio Populum suum. Ipse Dominus in Judicium

„ ve-

(1) Matth. XXVII. 24.

(2) Psalm. II. 2.

(3) Lib. IV. contr. Marcion.

„ veniet cum Presbytetis & Archontibus Populi secun-
 „ dum Esajam. Atque exinde omne Scriptum Passionis
 „ suæ implevit . Astiterunt Reges terræ & Archontes
 „ congregati sunt in unum adversus Dominum, & adver-
 „ sus Christum ejus. Nationes, Romani qui cum Pilato
 „ fuerant. Populi, TRIBUS ISRAELIS. Reges, in Herode.
 „ Archontes, in summis Sacerdotibus., Alio vero in lo-
 „ co ut evinceret haud omnia Prophetas per imagines figu-
 „ rasque concionatos, orationem ad ea quæ de Christo præ-
 „ dixere convertens, ait inter cetera : „ Venturum in Judi-
 „ cium cum Presbyteris & Archontibus Populi. Nam &
 „ tumultuatæ sunt Gentes in Persona Pilati, & Populi me-
 „ ditati sunt inania in persona Israelis . Astiterunt Reges
 „ terræ, Herodes : & Archontes congregati sunt in unum,
 „ Annas & Caiphas adversus Dominum, adversus Chri-
 „ stum ejus., (1) Haud diversa vero magni Chrysoptomi
 interpretatio. *Tradito, inquit, & comprehenso Jesu libente
 ac volente, coactum est Concilium iniquitate plenum, Judæo-
 rum simul & Gentilium: vide quomodo id etiam prædixerit
 Propheta dicens: Quare fremuerunt Gentes, & Populi, medi-
 tati sunt inania? Προδοθέντος αὐτοῦ καὶ συλληφθέντος ἐκόντος,
 συνίσταται δικαστήριον πολλῆς γέμον παρανομίας Ἰουδαίων τε καὶ
 ἑθνῶν. Ἐξ ἑθνῶν ἄρα πῶς καὶ αὐτὸ προθεσπίζεις ὁ προφήτης λέγων,
 ἵνα τί ἐφρούραζαν ἔθνη, καὶ λαοὶ ἐμελέτησαν κενά;* (2) Itaque
 si Prophetarum ab Oraculis erat damnatio Christi UNI-
 VERSO POPULO asserta, si UNIVERSO JUDÆORUM POPULO
 inlatam sibi necem exprobrat Messias, tanta quum sequu-
 ta sit ob Christi mortem ultio adversus GENTEM UNIVER-
 SAM, ab UNIVERSI CONCIONE POPULI Christum par est
 dicere damnatum . Recte Pseudo-Egesippus : *Quia igitur
 PENE OMNES Judæi in necem Domini nostri Jesu Christi una-
 nimiter consenserunt, imminente vindicta, PENE OMNES a
 totis regionibus ad Azimorum diem festum congregati, bello*
 ○ *subi-*

(1) Lib. IV. De Carn. Resurrect.

(2) Lib. adverf. Jud. & Gentil.

subito circumfusi sunt : ut primo quidem illis pestifera lues ex loci angustia nasceretur , deinde citius famas . (1) Aut si non a Populi Concione damnatus fuit Christus , in ipsa tamen certe Judicium subiit Populi Concione . Nam etsi haud magis Juris Populo quis apud Judæos post Gabinii etiam Magistratum , tribuendum autumaret , quam apud

Romanos rerum Dominos Gentemque togatam , quæ Pseudo-Egesippi erat , (2) ac Flavii sententia , (3) haud perinde sequeretur tamen haud fuisse in Judicio Christi CONCIONEM POPULI advocatam , in qua ita denique vel infimi se gesserint Judæi , ut si non suffragiorum Jure , atq̃ voto saltem , atque precibus damnationem a Præside extorquentes , ipsius se reos constituerint . Exemplum in Romanorum Populi Concione sit , quam Tullius describit . Ipse , inquit , (4) *Cn. Pompejus cum primum Concionem ad Urbem Consul designatus habuit , ubi (id quod maxime expectari videbatur) ostendit , se Tribunitiam potestatem restitutum , factus est in eo strepitus , & grata Concionis admiratio . Idem eadem in Concione cum dixisset , populatas , vexatasque esse Provincias , Judicia autem turpia , & flagitiosa fieri : ei se providere ac consulere velle , tum vero non strepitu , sed maximo clamore suam Romanus Populus significavit voluntatem . Idem clamor in Concione Judæorum . Tertullianus : Itaque omnis Synagoga Filiorum Israel eum interfecit , dicentes ad Pilatum , quum vellet eum dimittere : Sanguis ejus super nos & super Filios nostras , & si hunc dimittis non es amicus Caesaris : ut adimpleri possent omnia quae de eo fuerant scripta . (5)* Haud ablimilia Sanctus habet Gaudentius scribens : *Hunc ergo ab agnis & hadis sumptum omnis multitudo Synagoga Israel interfecit , cum clamaverunt omnes*

- (1) In Anacephaleos .
 (2) Lib. I. Cap. 19 .
 (3) Lib. *Antiq. Jud.* XX. Cap. 8 .
 (4) Procem. Act. in Verr .
 (5) Lib. adverf. Judæos .

omnes Pilato, Crucifige eum. (1) Et rursus: Pilato resistenti ne Christum, qui Rex eorum crederetur, crucifigendum pronuntiaret, pariter clamaverunt, Nos non habemus Regem, nisi Casarem. (2) Sancti Leonis testimonio Judæi Pilatum expetierunt executores magis sententia, quam arbitram cause. (3) Denique Pseudo Egeſippus: Intulerunt itaque (Judæi) parricidiales manus atque Auctorem vitæ interficiendum ad Pilatum deduxerunt: reluctantemque ceperunt perurgere Judicem. (4) Verum si a Populi Concione, vel in ipsa saltem, Christus damnatus est, si ad vincitum eligendum quem liberari in Paschate opus erat, cogi debebat Agmen universon, illudque non alia convocari ratione poterat, quam repetito Buccina, sive Tuba sonitu, Christi verba antequam comprehenderetur, de mox futuris circa se loquentis, cum Discipulo prolata, πειν ἢ δις ἀλέκτωρα φωνῆσαι, significant necesse est: Antequam FORENSIS GAL-
LUS, sive BUCCINATOR Tuba clangat; & illa Evangelistæ: καὶ ἐκ δευτέρου ἀλέκτωρ ἐφώνησε, & secunda vice signum Buccina, sive Tuba dedit; quo consequatur, tunc etiam temporis forensi usos fuisse Buccina Judæos ad convocandum Agmen universon.

LX. Quoniam vero nil adeo stabili fixum fundamento est, quod oppugnari non videatur posse, perviumque magis est apta dissolvere, quam connectere dissipata, operæ pretium est argumento occurramus Viri Cl. adversus Altmannum, interpretationem quam dedimus verborum Christi olim suspicatum, ex Lingua Christo vernacula desumpto. Quis, inquit, (5) obsecro ignorat, non id esse illud vocabulum (ἀλέκτωρ) quod adhibuit Salvator lapsurus predicans Petri, quum non græca Dialecto, sed ut probabile sit, Dialecto usus fuerit Armena? Quo successu ergo, sub-

○ 2

dit,

(1) Sermon. IV.

(2) Sermon. IX.

(3) Serm. VIII. De Pass. Dom.

(4) In Anacephaleos.

(5) In Bibl. Hist. Phil. Brem. edit. Class. VI. Fasc. 6.

dit, horum locorum explicatio ab ambigua græcæ explicatione vocis deducatur, nemini, ut quidem puto, ignoratum. Eodem enim jure mannæ Amphora, si nummis Hasmonæorum ætate cufis fides est, ansata; cujus generis vasa, ut notum, Græcis ὄνοι dicebantur, uti apud Aristophanem ejusque Scholiasten, (1) in Sancto Sanctorum adservata, ex solo Græci vocabuli significato diceretur Asinus, convicio Gentilium, Judæos illius caput coluisse somniantium. Haud dubie enim fuisse prius ostendendum, subdit, vel haberi in Lingua, quam Christo vernaculam arbitramur, verbum ejusdem atque Græcum homonymiæ, aut adhibuisse Servatorem tale verbum, quod *Buccinam* denotaret, vel *Buccinatorem*.

LXI. Quot tamen hoc prorsus arbitraria in Objecto! Cur probabile quippe primum sit, Servatorem nostrum Discipulo loquentem, usum Armena fuisse Dialecto, quum prope certum apud eos sit, qui in illorum sunt Historia temporum maxime versati, vernaculam illius Judæorum temporis Dialectum Syriacam fuisse? Loco plurimum, en unum quidem, sat idoneum tamen, doctissimi videlicet hisce in rebus Masclesii, testimonium. *Notum est*, inquit, (2) *Deum qui in veteri Testamento per Prophetas Hebraice locutus fuerat hominibus, in Novo locutum esse Syriace in Filio. Erat quippe illa Lingua in Judæa ac Hierosolymis in diebus carnis Christi vernacula: & quamvis Apostoli ac Evangelistæ, qui Dominum Legem suam idiomate Syriaco annunciantem audiverant, Græcè scripserint (exceptis, ut Pluribus placet, Matthæo, & Auctore Epistolæ ad Hebræos) fieri non potuit, quin scripta sua innumeris loquendi modis Lingua Syræ peculiaribus refererent, uti referta esse consentiunt celeberrimi quique novi Testamenti Interpretes. Qua enim græcè scripserunt Sancti illi Viri, ea prius Syriace conceperant. Veruntamen majore versatur in errore Adversarius,*

(1) In Vesp. v. 614.

(2) Præf. ad Gramm. Heb.

rius, neque rectum statuit ad Historiam explicandam effatum ; demonstrandum videlicet fuisse prius, vel haberi in Lingua, quam Christo vernaculam intelligimus, nomen, ejusdem ac Græcum homonymiæ, vel adhibuisse Divinum Præceptorem tale nomen, quod *forensi* modo *Buccina* esset asserendum. Hoc enim necesse, haud inficior, esset, si Hebraicum aut Syriacum hodieque haberemus, aut Armenum, aliquo ex Evangelista tamen, Domini verborum Textum. Ast quum Græcus præsto modo sit, desideretur etiam hebraicus, uti volunt, Matthæi Codex, haud alia nobis reliqua est, ad eruendos Evangelistarum, verborumque a Christo prolatorum Syrohebraice, aut fortasse Armenice sensus, via, quam in qua res illæ primum scriptæ sunt greca Dialectus. Nec enim vim habet aliquam Objectum e re, cujus significatum in vetere invenire possumus Testamento ; quam sane ad explicandam, hebraicas ad voces confugiamus æqui ratio postulat : secus ubi Græca vox versio non est, ubi hebraicæ voci nullo respondet in loco. Sic verba Psalmi, *δίκαιος ὡς φοῖνῖξ ἀνθήσει*, quæ optime verterat Vulgatus Interpres : *Justus ut palma florebit*, ita esse intelligenda, adversus Tertullianum ac Pamelium evincit Cartvvinghtus ; Illi quippe quum vocem ambigam *φοῖνῖξ*, quæ & *Phanicem* significare valet, & *Palmam*, hocce in loco priorem revocarent ad sensum, pervium Cartvvinghto fuit eos dato in testimonio interpretationis haud idoneæ arguere, quod istinc vox *φοῖνῖξ* hebrææ voci *רמח* in Bibliis respondeat, ubi non *Avem*, sed *Palmam* denotat reapse. (1) Verum Evangelistarum verba ex opposito haud inducta fuisse vident omnes, ad effata significanda vetere in Foedere contenta, ast ipsa per se Textus sunt, iccirco in examen alterius ad stateram Linguæ minus revocanda .

LXII. Quid vero, si Græcæ ad homonymiam phrasis auferendam, hebraicam ad phrasim, ipsam quoque homony-

(1) Mellifl. Hebr. Lib. IV. Cap. 10.

nymia laborantem quis confugeret? Diverſo utique no-
dum ſolvere teneretur gladio. Ita res eſt qua de agimus ;
uti quippe græca verba cum ad alitis vocem referri poſ-
ſunt , tum etiam ad clangentem Fori *Buccinam* ; unde ex
Loci modo exigentia , ex emphafi determinari valent , deni-
que ex adjectis , ita Hebræorum verba קודם קריאת הגבר ,
quæ in Babylonico Codice Joma , *Ante canere Gallum* ſi-
gnificant aliquando , denotant etiam tamen , *Antequam Prae-
co convocet* ; quod idem apud Hebræos אַע , *Antequam Tu-
ba clangat Buccinator*. Et primum quidem , vel in Hebræo-
rum Dialecto , eadem appellatum voce video alitem

Auroram clara conſuetum voce vocare ,

Præconemque , ſeu *Buccinatorem*. Ut enim Lexica præte-
ream in præſens , in quibus nomen גבר Virum non modo ,
ſed & Gallum Gallinaceum designat ; fatetur adhuc aper-
tiſſime Relandus , Talmudicos de vi vocum קרא הגבר alios
ab aliis diſſentire , quum alii eas per cantum Galli , alii
per clangorem a *Buccinatore* factum ex oppoſito interpre-
tentur . In Gemara profecto , recepta adeo eſt poſterior
hæc interpretandi ratio , ut verba קרא הגבר explanen-
tur per illa כרו ברזא Clamavit Præco ; ſic ut putarint
Hebræorum Doctores , Virum illum fuiſſe , qui id mu-
neris habuerit , ut ſigno dato adpropinquantis Auroræ ,
advenientiſque Lucis admoneret , quique iccirco , uti apud
Græcos in voce vidimus ἀλέητορ , & apud Latinos in al-
tera *Gallus* oſtendemus , e ſimilitudine quadam , quæ illi
hacce erat in parte cum prænuntiante diem alite , apud
Judæos etiam *Galli* nomen invenerit . Hanc autem ſen-
tentiam confirmat Relandus vehementer , ex nomine Præ-
fecto Portis aperiendis dato בן גבר *Filii Galli* , uti ex
Codice liquet in quo agitur de Syclis. (1) In Sacris Bi-
bliis reapse , illa uſurpatur ſæpiſſime dicendi forma , *Con-
vocatis ad Cæcum* denotandis , uti & *Præconibus* , ſeu Pro-
clamatoribus . Capite ſiquidem primo Libri Numerorum ,
re-

(1) Orat. De Gall. cant. Hierof. audit.

recensitis Tribuum Principibus , ubi in Vulgata legimus; *Hi nobilissimi Principes multitudinis per Tribus & cognationes suas* ; hebraico legimus in Textu : קריאי העדה *Vocati Cetus* ; hoc est , uti Buxtorfius ad vocem קרא explicat in Lexico : *Hi sunt Convocati e Cetu , nempe tamquam precipui & celebriores , qui ad Consilia capienda , & ardua peragenda eligi solent .* Apud Danielelem vero : זכרו זמ קרא *Et Præco clamabat valenter ;* (1) nempe , uti apud eundem Buxtorfium , nihil aliud קרא מוצא *Proclamatio* est , & מקרא *Convocatio* , quorum ex radice nemo non videt , Phrases , קרא הנבר & קריאת הנבר esse derivatas .

LXIII. Ob duplicem vero hujus significationem nominis , Sacrorum etiam Bibliorum testimonia nonnulla , & eodem quidem in loco , ad eum alii retulere ,

Qui Sidera plausu

Explodit , vigilique citat Titana canore ;

alii vero secus . Prioris fuit sententiæ Hieronymus ad Caput Isaïæ XXII. 17. edoctus , ut ipsemet testatur , ab Hebræo Præceptore suo , quum alii omnes , præter Salomonem Iarium , נבר diversa ratione illo interpretati fuerint in testimonio . (2) Exemplis hoc demonstrari posset infinitis , quæ homonymiam vocis proculdubio ostenderent , de qua diligenter satis Bochartus , (3) Lightfootes , (4) Gatakerius , (5) qui & de multiplici verbi קרא significatione erudite disputavit .

LXIV. Hanc vero ob Orientalium maxime Linguarum naturam , sive ob frequentissimam in hebraica & Græca Lingua homonymiam , haud mirum profecto , si qui ad loci exigentiam , ad emphasim , ad adjecta animum non intenderit , multorum inde in interpretatione nominum errare soleat quam facile . Argumentum enim a voce זכור de-

(1) I. Daniel. III. 4. 5.

(2) Druf. Lib. *Observ. Sacr.* X. Cap. 8.

(3) Lib. Hieroz. I. Part. II, Cap. 16.

(4) Hor. Hebr. in Evang. Joann. Cap. 9.

(5) Adversar. Miscellan. Posth. Cap. XX. XXI.

derivatum nostram confirmat imo uberrime sententiam : quippe nec illius homonymia nominis , hebraicæ tantum vi vocis , homonymia eadem laborantis , auferri posse videretur . Inquirit Stephanus Morinus , unde Gentium venire potuerit in mentem , Caput Asinum esse Christianorum Deum ? (1) , rejectisque Ouzelii , Erasmi , Tanacquilli Fabri , Gasparelli , Nicolai Tulleri , Bocharti diversis ea super re sententiis , conjectationem suam subiicit hoc pacto : „ Sciendum eodem nomine , & *Urnæ* , & *Asinum* „ dici , & alterum ab altero solis apicibus non solitis ad- „ scribi discriminari ; nempe *Urna* dicitur חמר *Chomer* ; „ *Asinus* vero חמר *Chamor* ; quin non proprie apicibus , „ sed fere sola eorum transpositione differunt , & adeo le- „ ve illud discrimen ut vix , ac ne vix quidem a Doctissi- „ mis Hebræorum observetur , imo ipsi illi apices inter se „ commutentur . „ Id testimoniis confirmat illustrioribus Morinus , inde prosequitur his verbis : „ Igitur in con- „ fesso est ex Hebræis , LXX. & eos quos commemoravit „ Kimchius , pro mensura quæ *Urna* aut *Chomer* dicitur , „ accepisse *Chamor* , sive *Asinum* ; contra Chaldæus Inter- „ pres , Syrus Arabs , & Vulgatæ Auctor *Asinum* inter- „ pretantur eandem vocem , & consequenter utraque si- „ gnificatio potest ei merito tribui . Quid igitur procli- „ vius fuit , quam vocem *ambiguam* , & secundum quos- „ dam *Asinum* , aut *Urnæ* indifferenter significantem , „ pro *Asino* usurpasse , & dixisse *Asinum* in Sanctuario „ asservari & religiose coli , quia *Urna* mannae divinitus „ datae , ac in æternum hujus doni monumentum asserva- „ tæ in Sanctuario accurate & religiose conservabatur ? „ Hæc ille . Quamvis vero qui Massoretharum decreta amplectuntur , diversa ex punctatione (uti Pagnini ex Lexico in voce גבר) rem satis confici arbitrantur posse ; neque tamen illa perpetuo recepta , neque omnem aliquando e medio aufert homonymiam ; quot enim eadem pun-

(1) Differt. VII.

puncta habent Massorethica diversis esto ab Radicibus descendant ? Quare ambiguarum in interpretatione vocum Masclesiana procedendum methodo tantum est , exque Loci exigentia , earum sensus maxime sumendus , ex adjectis , ex Historia , ex natura facti (metaphysica quidem , sed vel Massoretheticis necessaria methodo) quod fieri necessarium erat in vocibus חמר , atque גבר , quod factum a nobis est ambiguo in nomine ἀλέκτωρ .

LXV. Sed & Vulgati Interpretis verba : *Antequam Gallus cantet : & Gallus cantavit , forenses ad Gallum , nempe ad Præconem , ullo absque conatu , vique adversus Interpretis mentem facta , arbitramur esse referenda ; Publicos videlicet aliquos Præcones , pro forensi quadam dicendi formula , a Romanis etiam dictos fuisse suspicamur Gallos ; eaque usus Latinos Scriptores phrasi , ut signum denotarent a Præcone factum , quo in Judicium vocaret . Notum enim vero ex Tullii adversus Pisonem Oratione , hujusce Avum fuisse Publicum Præconem . Ita enim contra Pisonem Romanus Orator : O tenebra , o lutum , o sordes ! o paterni generis oblite , materni vix memor ! ita nescio quid istuc fractum , humile , demissum , sordidum , inferius etiam est , quam a Mediolanensi Præcone Avo tuo dignum esse videatur . (1)* Quid vero , si Præconem illum , Gallum etiam Tullius appelleret , aut ita vocatum ostendat ? Ita res se habet profecto . Eiusdem siquidem in fragmentis Orationis ab Asconio adservatis Cluentium Pisonis Avum videmus eo nomine donatum . *Prius enim , inquit de Cluentio Tullius , Gallus .* Verumtamen clarius adhuc res hujusmodi ex ipsa quæ reliqua est Oratione constat , ubi ita Orator de Pifone : *Bibitur usque eo , dum de solio ministretur : ubi Galli cantum audivit , Avum suum revixisse putat : mensam tulli jubet .* Quis autem , obsecro , statim non videat , hoc Tullium in loco obscuritatem Generis (antea quod fecerat) exprobrare iterum pergere Pifoni , atque denotare , Avum

P
olim

(1) Orat. contr. Pifon. Num. XXVI.

olim suum , miserum fuisse *Gallum* , seu *Publicum Praconem* ? Quî enim Praconem Avum revixisse suum , audito Galli cantu , existimare debuisset Piso , nisi quod signum aliquod a *publico Pracone* , qui *Gallus* diceretur , exaudisset factum , quo videlicet aliquam publice horam denotaret , quo surgentis Auroræ , exorientisque Lucis signum sive voce , sive Tuba daret ? Hæc autem Tullii apertissimo confirmantur etiam testimonio , quod pro L. Murena habuit his verbis : *Sed ut , hoc omisso , ad studiorum atque artium contentionem revertamur : qui potest dubitari , quin ad Consulatum adipiscendum , multo plus afferat dignitatis rei militaris , quam Juris Civilis gloria ? Vigilas tu de nocte , ut tuis Consultoribus respondeas : ille , ut eo quo intendit , mature cum Exercitu perveniat . Te Gallorum , illum Buccinarum cantus exsuscitat . Tu actionem instituis , ille aciem instruit . Tu caves , ne tui Consultores : ille , ne Urbes , aut castra capiuntur .* (1) Quis ille , rogo , *Gallorum cantus* , qui Jurisperitum exsuscitat , nisi ex Plutarchi (Romana ex Historia , Romanorum ex moribus dicta sua concinnantis) Plutarchi , inquam , ex testimonio , *Praconum clamores in Judicium diluculo vocantium* ? Heinc & Venusini illa : (2)

Agricolam laudat Juris Legumque peritus

Sub GALLI cantum Consultor ubi ostia pulsat .

Ante nempe Fori aperiendi signum , ante Judiciale horam , quo tempore Clientes , suos convenire Causidicos solitos fuisse , Romana quis ignorat haud prorsus Hospes in Historia ? Adeo verum est *Gallum* apud Romanos etiam *canentem* , si cum re componatur Judiciaria , *Praconem* significare , tempus denotantem , quod ad Magistratus , ad Causidicos , adque eos pertinebat omnes , qui in Foro ac Judiciis aliqua versari ratione cogebantur . Itaque si Virum utique forensem Tullium , ac Horatium , Johannis

Esto-

(1) Orat. pro L. Muren. Num. IX.

(2) Sat. 1.

Estorii sententia, (1) egregium æque Jurisconsultum atque Vatem, *Galli* cantum cum hora componentes Judiciaria, forensi quodam dicendi modo, *Publicos Pracones* denotare voluisse suspicamur, cur *Vulgatum* inde Interpretem, haud semel, uti animadvertit celeberrimus Maffejus, (2) dicendi modis omnino forensibus utentem, *Gallique* cantum, ante Judicium, ante Concionem convocatam memorantem, *Publicum Praconem* significare voluisse dubitemus? curve *Græcam* potius phrasim Romana interpretatione translata ab ipso haud suspicemur, Romanum in *Praconem* horas vociferatum, elegantissime versum *Buccinatorem* Judæorum, & forenses eorum *Buccinam* tractam ad forensis signum exorientis *Lucis*, (quo nempe vocabantur *Judices* ad Forum) vel ad signum adventantis *Auroræ* Romanorum? Hi quippe diversos *Tubicines* proprio ac peculiari videntur appellasse nomine. *Militarem Buccinatorem Aneatorem* vocavit *Tertullianus* de *Milite* loquens coronato. *Mortuus etiam*, inquit, (3) *Tuba inquietabitur Aneatoris, qui excitari a Tuba Angeli expectat?* *CASTRENSI MORE* illud prolatum admonent Interpretes. (4) Itaque *forensi more* prolatum fuisse dicendum nomen *Gal-lus*, *Buccinatori* Fori apud *Latinos* denotando.

LXVI. Nil pervium vero magis, quam de origine popularis sensus dicere, *Evangelistarum* verbis denique affecti. Quum enim haud multa post a *Christo* denato secula *Barbari Romanum* undique pervasissent *Imperium*, periissetque *nativus veterum Linguarum* sensus, evanuisse etiam par est, mutata maxime *Juris* dicendi ratione, forenses illas dicendi formulas, quibus *Græci Romanique* frequenter utebantur. *Topicos* imo fuisse arbitror ejusmodi loquendi modos; *Athenis* videlicet, inque præcipuis usu habitos

- (1) Præf. ad Opuscul. Hamberger.
- (2) *De Pecun. Location.* Lib. I. Cap. 2.
- (3) Lib. *De Coron. Milit.*
- (4) *Rhenan. & Pamel.* ad ill. loc.

Romanorum Urbibus, ubi majores Magistratus essent, ubi Jus Præsides Romani dicerent, ubi horæ publice resonarent. Ceteri igitur Romanum distracti per Orbem Christiani, Ascetæ maxime, qui Chrysofomi ætate longe diffita ab Urbibus & ab hominum frequentia remota incolebant Monasteria, (1) Præconibus carentes, horas edicentibus, signum adventantis Auroræ exorientisque Lucis a naturali potius quam a *Forensi Gallo* accipere coacti, vulgarem hunc ad sensum verba traxere Evangelistarum; ea maxime de causa, quod quarto quintoque a Christi ortu seculis, bene multi hora illa vigilare adsueta, castas effundere etiam preces, & partem noctis labori addere diei, ceu nox peccati, Lux foret Symbolum Justitiæ, pias inter quasdam opiniones de prodigiis, quæ hora Galli cantus aut facta esse, aut quotidie etiam fieri sancta sibi imaginabantur simplicitate Christiani (de quibus fufe Prudentius, (2) Ambrosius, (3) Isidorus Pelusiota, (4) alii); quo plus valerent una junctæ mysticæ imagines, Litera ipsos, aut potius homonymia nominum veluti ducente, uti voce alitis, quam nostri dicebant figuram Judicis, vagantes noctu Dæmonas aiebant exterritos sparsim timere & cedere, uti Galli asserebant cantui Christi reditum ex Inferis, ita illi quoque asserebant negationis finem & initium Petri poenitentiae, unde vulgaris demum interpretatio derivata est. Ceterum etiamsi eodem in sensu Vulgatus scripsisset Interpres, in re, in qua (iterum dicimus) non de Dogmate, sed sola est de Antiquitate Disputatio, quid aliud querentibus respondere possemus, quam quod Hieronymus ad Marcellam scripsit, iis respondens, qui sibi obtrecebant, quod quædam ex Novo Testamento recepta usitatissime, mutasset?

Ad

- (1) Chrysof. Lib. I. *De Compunctione*,
- (2) Hymn. ad Gall. Cant.
- (3) Lib. V. Cap. XXIV Lib. *Hexæmer.*
- (4) Lib. I. Epist. CCCLVII.

Ad me perlatum est, aiebat Ecclesiæ Doctor Sapientissimus, quosdam homunculos mihi studiose detrahere, cur, adversum auctoritatem Veterum, & totius Mundi opinionem, aliqua in Evangeliiis emendare tentaverim. Quos ego cum possem meo jure contemnere: (Asino quippe lyra superflue canit) tamen, ne Nos superbia, ut facere solent, arguant, ita responsum habeant; non adeo me hebetis fuisse cordis, & tam crassæ rusticitatis (quam illi solam pro Sanctitate habent, Piscatorum se Discipulos asserentes: quasi idcirco Sancti sint, si nihil scierint) ut aliquid de Dominicis verbis aut corrigendum putaverimus, aut non divinitus inspiratum: sed Latinorum Codicum vitiositatem, qua ex diversitate Librorum omnium comprobatur, ad Græcam originem, unde & ipsi translata non denegant, voluisse revocare. Quibus si displicet fontis unda purissimi: cænosos rivulos bibant, & diligentiam, qua avium silvas, & concharum gurgites norunt, in Scripturis legendis abjiciant; sintque in hac re tantum simplices, ut Christi verba existiment rusticana, in quibus per tanta jam secula tantorum ingenia sudaverunt, ut rationem verbi uniuscujusque magis opinati sint, quam expresserint. Apostolum arguant imperitia, qui ob multas Litteras insanire dicebatur Revertimur ad nostras BIPEDES ASELLOS, & illorum in aure Buccina magis, quam Cithara concrepamus. Illis placeat humanus sermo, & omni acceptione dignus: Nos cum Græcis, idest, cum Apostolo, qui græcè locutus est erremus &c. (1) Quibus tamen additum optamus, Opiniones nos nostras haud pronunciatas velle ceu ex Tripode effata, sed immo easdem eorum quorum est docere ac statuere judicio testari libentissime subjectas.

LXVII. Quonam in loco forensis Tubicen Judæorum clanxerit ad CONCIONEM POPULI vocandam, primo definire intuitu facile non est. In Deserto quidem, & quum clangendi ritus institutus apud Hebræos fuit, ad ostium

(1) Lib. I. Epist. XLIII. Edit. Canis.

Tabernaculi clangere Buccinatores jubebantur; juxta illud enim Conciones Principum ac Populi peractæ. Templum Tabernaculo successit, adeoque, uti majores causæ, quæ, dum stetit Tabernaculum, ejus ad ostium disceptabantur, actæ demum in Synedrio fuere, videlicet in Templo; (1) ita, quod ad Ostium Tabernaculi datum *Tuba* fuerit *Concionis* signum, ad Templi ostium dari debuisset postmodum. Res tamen, sequuta obscurior ætate, & magis etiam, alibi Synedrio sedente, quam in Templo, quum *Legitima* Judæorum *Concioni* adesse Romani consuevere Præsides. Lucem adferre posset aliquam Proverbiorum locus, si ad Judæorum, uti arbitror, alluderet Buccinatores. *Sapientia*, inquit illorum Auctor, (2) *foris prædicat, in Plateis dat vocem suam: In Capite Turbarum clamat, in foribus Portarum Urbis profert verba sua.* Ea enim ratione, eoque ritu, quo Præcones convocare Populum solebant, ita hoc Auctorem in loco, Sapientiam simulare suspicor congregantem homines, vitæque Præcepta edicentem. Illud autem ad testimonium Vatablus hæc habet: „ In Capite tumultuantium *פראיש הרמיוח*. Sub-
 „ intellige multitudinum. Alii, in loco editiore Turba-
 „ rum. Alii, in præcipuis Comitibus. Alii, in Capite Pla-
 „ tearum, ubi Turbæ sunt. Portarum *פריעש* idest, Ur-
 „ bium capitur Deuteronomii XII. 12. Alii subaudiunt
 „ *Judicii*, quod in Portis Urbium Judices jus dicerent. „
 R. Baynus eundem locum ita commentatur: „ In Capite
 „ Turbarum; vel in Loco præcipuo & eminentiore, ut
 „ est in Hebreo, ubi strepitus, sive tumultus; hoc est,
 „ ubi Turba Populi, ut recte vertit Interpres: In Portis
 „ solet esse Concurfus Populi intrantium & exeuntivum. „
 Multiplici hac autem ex Interpretatione effluere veram
 posse fatebitur quisquis nobis Ducibus animadvertet,
Græcarum instar Concionem Judaicas, uti ostendimus, Ma-
 cha-

(1) Lamy *De Tabern. Fa.d.* Lib. IV. VII.

(2) Cap. I. 20. 21.

chabaica post tempora, fuisse convocatas. Ita vero de illis Ulpianus: Τρεῖς ἐκκλησίαι τοῦ μωῦς ἐγένοντο ὡρισμέναι. ἡ δὲ σύγκλητος οὐκ ὡρισμένη. σύγκλητος δὲ ἐκκλησία ἐκλήθη, ἔπει δὴ ἐν τοῖς νομίμοις καὶ σωήθεσιν, ἀπ' ἑαυτῶν ὁ δῆμος σωέ-
 τρεχεν. ὅταν δὲ εἴη ἀνάγκης τινὸς σύλλογος γένηται, συγκαλοῦν
 τινὲς περιόντες. (1) *Terna singulis mensibus stata Concio-
 nes habebantur. Sed σύγκλητος non definita erat. Vocata
 est autem Concio σύγκλητος, quod in legitimis & consuetis
 ultro Populus concurrebat. Cum vero ex necessitate aliqua
 habebatur, QUIDAM CIRCVIBANT, atque convocabant.* Hunc
 vero alludens ad morem, ita sua in Argenide Barclajus :
*Pracones igitur tota Urbe celeriter dimittit, qui Populum
 ad Concionem urgerent, quam Rex esset habiturus.* (2) Ita-
 que definiendum duceremus, stas Judæorum Concioni-
 bus cogendis, vel ad Templi ostium, vel editiore aliquo
 in loco, eorum Tubicinem clauxisse BUCCINA; ad vocan-
 dum autem repente Agmen universum, inque subitariis
 Concionibus, ipsum circuisse crederem, inque Platearum
 Capite, ubi Turbæ esse solent, iisque in locis, ubi fre-
 quentior convenire Populus consuevit, signum Buccina
 dedisse, sicque universalem omnes ad CONCIONEM convo-
 casse. Celeberrimus reapse Auctor antiquissimi-Commen-
 tarii in Numeros, qui inscribitur SIPHERI, testimonia ad-
 fert, quibus admonemur, Ministrum Synagogæ, sumta
 ΤΥΒΑ, summitatem ascendisse Tecti Civitatis editissimi,
 quo ejus clangorem omnes Regionis homines, & etiam
 Suburbii possent exaudire: Ita factum vespere Sabbati
 fuisse omnibus in Provinciis & Israelitarum Urbibus, cum
 ad homines revocandos a laboribus, tum ad eos etiam ad
 Synagogam convocandos. (3) Stato igitur convocantes
 tempore, stato etiam soliti erant clangere in loco; quod
 uti in sacris, ita verisimile est forensibus fuisse in Con-
 cio-

(1) Enarrat. in Orat De fals. Legat.

(2) Lib. IV.

(3) Comment. ad Cap. Num. X.

cionibus peractum. Haud ita vero subitariis in Concionibus, & extra ordinem coactis. Pseudo-Egesippus prodigia memorans, quæ Hierosolymitanum excidium præcessere, *Jesus, quoque*, scribit, (1) *Anania filius ruricula vir, ante annos quatuor quam bellum Judæorum Populus adoriretur, in summa pace Urbis & abundantia, cum Scenopegia Sacrificiis solennibus celebraretur, Templum ascendens cepit clamare: Vox ab Oriente, vox ab Occidente, vox a quatuor ventis, vox super Hierosolymam, & super Templum, vox super Sponsos & Sponsas, vox super omnem Populum..... Sed ubi flamma cepit pariter Urbem & Templum involvere, circumjens murum, clamare iterum cepit; Væ Civitati, Populo, & Templo. Quis hominem non videat statò clamantem in loco, statos æmulatum etiam Tubicinum clangores; circumientem ex opposito, subito in tumultu, id præstare voluisse, quod subitariis in Concionibus Buccinatores Judæorum, qui pro forensibus Græcorum fortasse ritibus circuibant, ubi frequentior Turba erat clangebant BUCCINA, & Populum repente convocabant?*

LXVIII. Hæc vero dum veluti *ἀυτοκέφαλοι* Judæi erant, & *ἀυτοδικία* gaudentes aliqua, apud eosdem in usu fuere, ceu adservata Libertatis vestigia, quamvis vana prope essent, ac viribus destituta nomina. Ast quum veteribus impletis figuris Sceptrum de Juda ablatum fuisset, & Dux de femore ejus; quum dirutis demum Hierosolymis omnem amisissent Judæi non modo succum atque sanguinem, sed etiam colorem ac speciem pristinae Civitatis, plures distractus in Gentes Judaicus Populus haud amplius in legitimam potuit, aut etiam confusam coire CONCIONEM, iccirco neque uti BUCCINA ad eam convocandam. Tubæ quidem apud Judæos diu postmodum in moribus fuerunt, & quidem adeo frequenter, ut Divus Johannes Chrysostomus de sui temporis Judæis quereretur, quod quum omnia amisissent, nil retinuissent aliud quam Tubas: *πάντα ἀφῆ-*

(1) Lib. V. Cap. 47.

ἀφῆκας, καὶ τὰς σάλπιγγας κατέχευς μόνον. (1) Verum illæ Tubæ, non FORENSES erant, sed tantum Rituales, eorum in Scenopegiis videlicet ac Celebritatibus adhibitæ. Ceterum, adeo nexus apud Judæos cum Judiciis erat Tubarum ille sonus, sive necessaria ducebatur adeo ante Judicium qualiscumque buccinatio, ut & amissa omnino Libertate, BUCCINA tamen, sive TUBA in excommunicationibus uterentur suis, proferanturque testimonia, in quibus tercentum & quadrigentarum mentio fit BUCCINARUM, quibus una in Excommunicatione clanxerunt. (2) Itaque inter Judicis utensilia numerabant TUBAS; כלי הדיינין; (2) nam INSTRUMENTUM Judicum, ut liquet, illic fuisse מלך וסנדל ופרא וצועה שופרא וסנדל videlicet, *Virga flagellum, Tuba, & Sandalium*. (3) Quare si ærumnis pressi, & prorsus miseri Judæi, sine sedibus ac Legibus, sine Templo ac Altare, absque Sacerdotibus, absque cæremoniis, suis tamen qualibuscumque in Judiciis haud poterant abstinere a TUBIS, cur non eisdem usos eos arbitremur ad CONCIONEM POPULI *Græcorum more* convocandam, dum species adhuc veteris Reipublicæ vigesceret, dum sacrificio gauderent atque Templo, cujus majestas peculiaris ac Religio *προεδρία* Urbi, Gentique decus atque gloriam conciliabat; dum denique suis fruerentur Magistratibus ac Legibus, suis dum uterentur moribus; quorum unus profecto BUCCINAE FORENSIS usus erat, aut CONCIONI convocandæ POPULI, BUCCINA, sive Tuba clangere?

F I N I S.

- (1) Serm. IV. contr. Judæos.
 (2) Lamy Lib. IV. *De Tabern.* lect. IV. Cap. 8.
 (3) Lightfoot. Hor. Hebr. *In Matth.* Cap. 6.

PAG.	LIN.		
XIII.	8.	hoc nomine de prædicent	vel hoc nomine deprædicent.
XIX.	15.	<i>effata</i>	<i>effata</i>
XIX.	20.	<i>Sancti</i>	<i>Sanctis</i>
XX.	23.	<i>forensis</i>	<i>forensi</i>
XXIV.	11.	<i>gravifi</i>	<i>gavifi</i>
	5.	9. <i>ad audiendum aliquid, vel denique ad agendum.</i>	<i>ad audiendum aliquid, ad orandum, vel denique ad agendum.</i>
	16.	9. <i>ἴσϣ</i>	<i>ἴσϣ</i>
	20.	6. Quintus	Quintus
	23.	32. possum	possunt
	31.	4. forensibus	forensibus
	33.	16. Prætorium	Prætorium
	41.	30. affatum	effatum
	46.	32. <i>Dicideret</i>	<i>Divideret</i>
	47.	7. præcipiesque	percipiensque
	52.	29. nomine	nomina
	60.	<i>in not.</i> In Verſ.	In Vesp.
	64.	22. <i>λέθρων</i>	<i>λέκτρων</i>
	70.	23. <i>Βατραχομομαχίας</i>	<i>Βατραχομομαχίας</i>
	75.	26. Jovem	Ionem
	93.	12. <i>qua</i>	<i>quia</i>
	95.	1. <i>interfeci</i>	<i>interfici</i>
	96.	32. 727	727

NOI RIFORMATORI DELLO STUDIO DI PADOVA.

A Vendo veduto per la Fede di Revisione, ed Approvazione del P. F. Lauro-Maria Piccinelli, Inquisitor del S. Offizio di Brescia, nel Libro intitolato: *Casti Innocentis Ansaldi Ord. Pradic. de Fovensi Judaeorum Buccina Commentarius*; non v'esser cosa alcuna contro la Santa Fede Cattolica; e parimente, per Attestato del Segretario Nostro, niente contro Principi, e buoni costumi, concedemo licenza a Gian-Maria Rizzardi Stampatore di Brescia, che possi esser stampato; osservando gli ordini in materia di Stampe, e presentando le solite Coppie alle Pubbliche Librerie di Venezia, e di Padova.

Dat. li 28. Aprile 1745.

[*Gio. Emo Proc. Rif.*

[*Marco Foscarini Cav. Proc. Rif.*

Regist. in Libro a carte 4. al n. 25.

Michiel Angelo Marino Segr.

Que

*Quæ apud Typographum prostant
Auctoris Opera.*

Patriarchæ Josephi Religio ab criminationibus Basnagii vindicata Dissertatio. *Neapoli.* MDCCXXXVIII.

Eadem ab Auctore plurimum emendata & aucta. *Veneriis.* Tom. XXII. Collectionis Calogeranæ.

De Inopia Veterum Monumentorum pro Copia Martyrum dignoscenda adversus Doduvellum Dissertatio. *Mediolani.* MDCCXL.

De Traditione Principiorum Legis Naturalis ad Carolum Polinum S. Martini Abbatem Libri III. *Mediolani.* MDCCXLII.

De Diis multarum Gentium Romam evocatis Liber singularis. *Brixia.* MDCCXLIII.

De Martyribus sine Sanguine altera adversus Doduyellum Dissertatio. *Mediolani.* MDCCXLIV.

De Forensi Judæorum Buccina Commentarius. *Brixia.* MDCCXLV.